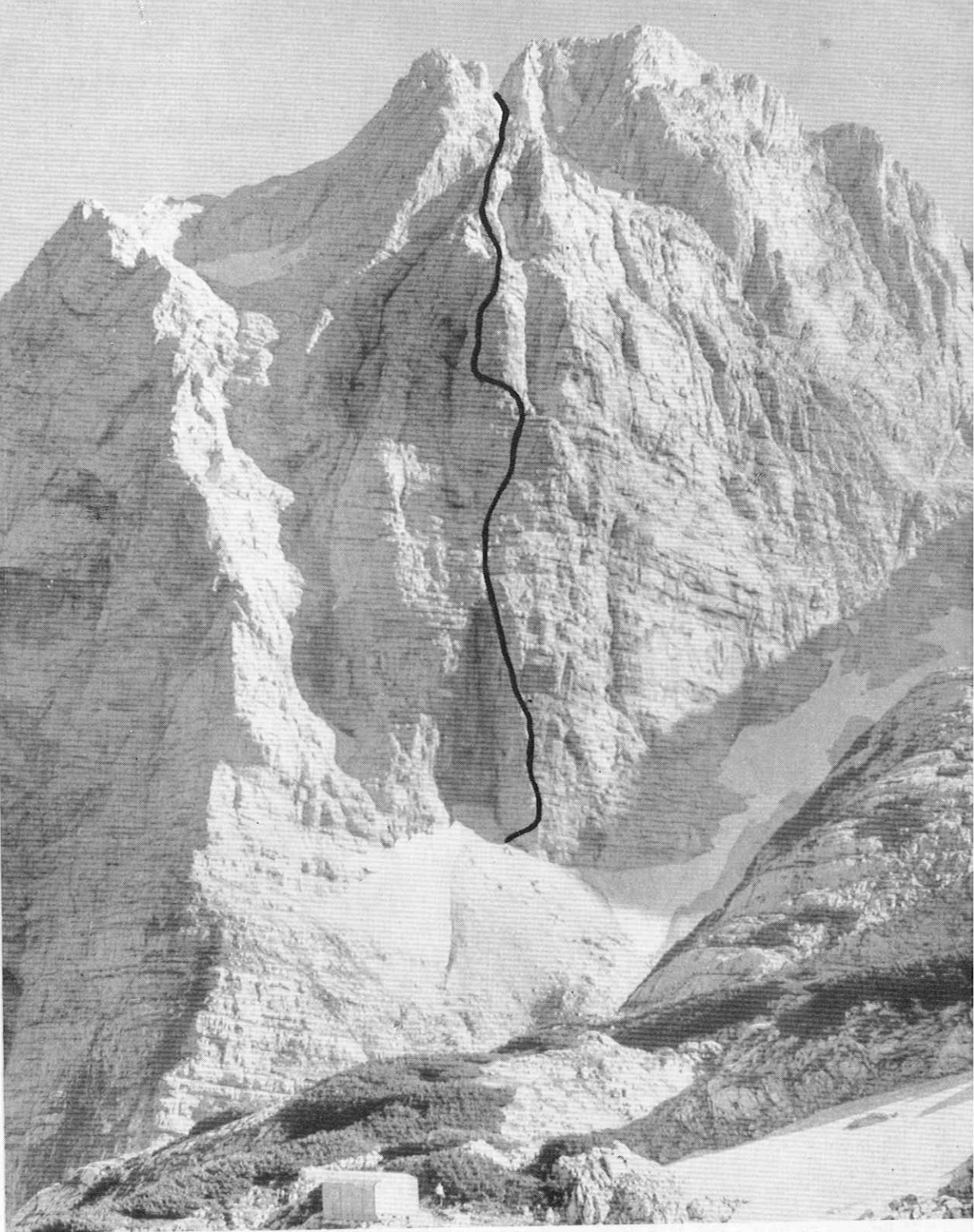

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

8 1968

poština plačana v gotovini

VSEBINA:

STAJERSKA RINKA	
Silvo Jošt	345
NA SNEŽNIK Z OČMI GEOLOGA	
Mario Pleničar	351
SEVERNI STEBER STENARJA	
Klavdij Mlekuž	353
POHORSKE VARIACIJE	
Ing. Josip Teržan	357
TROJNI CVET	
Ludvik Zorzut	362
DVE, KI STA NEKAJ ZNALI	
Jože Vršnik	366
OCNICA	
Leopold Stanek	367
DOLGA POT DR. JAKOBA PRESERNA	
Evgen Lovšin	367
SMO ZELEN BOR	
Ludvik Zorzut	370
DRUŠTVENE NOVICE	
MLADINSKI ODSEKI	371
OBCNI ZBORI	377
VARSTVO NARAVE	383
IZ PLANINSKE LITERATURE	386
RAZGLED PO SVETU	388

NASLOVNA SLIKA:

SEVERNA STENA STENARJA, ANCLJEVA SMER PO
STEBRU — Foto Jaka Cop

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: Zidani most

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne
papirje, surovi heliografski in foto papir, paus
papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, pa-
pirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti
in tisku.

**PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU
V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI**

TISKARNA JOŽE MOŠKRIČ

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-296

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, ča-
sopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih kli-
šejev

KNJIGOVEZNICA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih
del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigo-
veških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije /
Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni
urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija
izhaja dvonajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov:
Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava:
Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p.
214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se
upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina,
honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izde-
luje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina
je N din 24.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih
(naročnina za inozemstvo N din 37.— ali 3 USA \$) / Tekoči
račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo na-
slova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer
navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po
možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa
pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do
1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije I. 1968 — št. 8

ŠTAJERSKA RINKA POZIMI

Silvo Jošt

Prvič sem slišal nekaj o direktni smeri v Štajerski Rinki pred kakimi štirimi leti od Pica, ki nam je, vsem na odseku, kazal res odlične diapozitive iz te smeri. Tedaj si sploh nisem mislil, da bom tudi sam kdaj začel s tako težko plezarijo. Takrat je bila taka smer zame še nedosegljiv cilj. Kmalu nato pa so me poklicali k vojakom. Od gora sem se moral posloviti za poldrugo leto. Seveda sem jih obiskal med dopustom. Takrat me je Jožica nekaj nagovarjala, da bi šla v direktno. Bil sem netreniran in preveč »dopustniški«, da bi bilo iz te moke kaj kruha. Pa še vreme se je spremenilo, povrh vsega. Pozimi so mi pisali k vojakom, da sta Peter in Janez nekaj šarila okrog, pa da ju je stena odbila. Sneg in led ju je obrnil v drugem raztežaju. Ko sem prišel domov, so se govorice polegale, a vseeno smo že sredi poletja sklenili, da se to zimo mora nekaj storiti. Trenirali smo, plezali, kot da moramo še to poletje opraviti vse. Sezona je bila dolga, vse do sredine novembra je trajala. To smo tudi temeljito izkoristili.

Sam sem direktno ogledoval in preizkušal njene opriske v začetku septembra. Z mano sta bila Darko in Dušan, oba še pripravnika. Oba sta bila tokrat prvič v območju šeste stopnje. Videl sem, da je stvar precej resna in da bo pozimi tu kar precej dela.

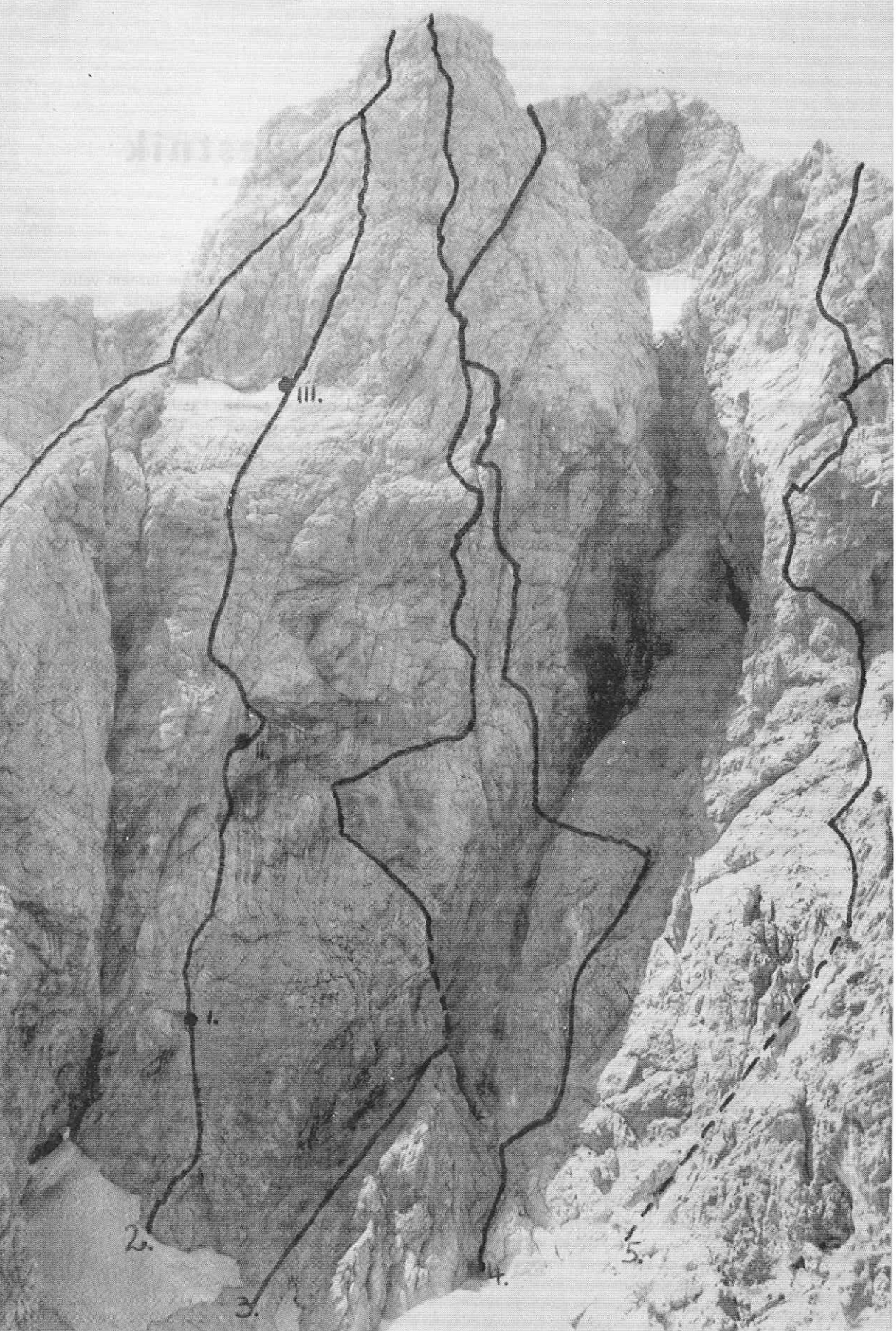
Stvari smo začeli pripravljati v začetku septembra. Nosili smo ob nedeljah hrano in opremo na Okrešelj, si ogledovali steno, delali načrte, mislili, računali z vsemi podrobnostmi. Vedno več je bilo pripravljenega materiala. Čeprav se je zima hitro bližala, so bile razmere zelo ugodne. 24. decembra sva bila z Lojzom na Okrešlju. Do

sem sva prišla v dežju in močnem južnem vetru. Če ne bi deževalo kot za stavo, bi lahko vstopila v steno. V višini nad 2000 m pa je celo snežilo. Vedela sva, da bo vse to pokvarilo razmere. Nisva se uračunala. Ko smo prišli med novoletnimi prazniki pod steno, je vsako ped skale pokrival za prst debel požled. Pihal je močan severni veter, da je povsod nosilo sneg, kot bi snežilo. Kljub vsemu pa smo uspeli preplezati poldrug raztežaj. Obesili smo dve pritrdjeni vrvi, ki nam bi prišli prav pri naslednjih poizkusih. Upali smo na lepo vreme. Toda naslednje jutro smo se zbudili sredi hudega snežnega viharja. Bilo je že okrog pol metra svežega snega in se sploh ni dalo več priti do stene. Morali smo se umakniti.

Ves januar je kazalo zelo lepo. Razmere so se izboljšale in tako se je kmalu odločilo, saj je odločitev podprlo še krasno vreme konec meseca. Telefonski poziv v Ljubljano in v nedeljo 28. jan. sva z Lojzom zopet pod steno. Janez je žal zadržan. Prav vesela sva ugotovila, da tokrat mora iti. Takoj vstopiva v steno in nadelava še ostanek drugega raztežaja. Ogledava si še razmere za nadaljevanje. Potem pa hitro v dolino, da bova jutri lahko začela. Ob osmih že spiva z zavestjo, da bo jutri že šlo zares.

Prvi dan: 29. januar 1968

Ura seveda, kot je navada, zveni prepozno. Šele ob sedmih zjutraj se odpravimo proti steni. Z Lojzom sva brez bremen. Pomagajo nama Marjan, Pavlek in Ivan. Gaz se je od včeraj utrdila in v dobri uri smo pod steno. Pogovorimo se še o zadnjih podrobnostih, midva se naveževa in začneva plezati. Oni trije odidejo proti Vrh Mrzlega dola. Prvi raztežaj prepleza prvi Lojze. Sledim mu z obupno težkim nahrbtnikom. Začenja me skrbeti, kako bova lezla z njim. Ko na stojišču oddam nahrbtnik, se otovorim z železjem in hitro preplezam svoj del. Takrat pa se začne trpljenje za Lojza. Cel raztežaj je rahlo v levo nagnjena poč, zelo strma, ponekod celo rahlo previsna. Težak nahrbtnik ga meče ven, da kliče

na pomoč vse svetnike, preklinja, stiska zobe, pa mu vse skupaj ne pomaga nič. Izdatno ga potegujem, da lahko prisopiha do mene. Sam prevzemam tovor, ko opaziva, da se je utrgala vrečka z obema slonovima nogama. K sreči je ura že pol enih. Ob enih pa imava dogovorjeno radijsko zvezo z Marjanom. Preudariva situacijo in odločiva: 1. od hrane nama manjka kondenzirano mleko, 2. vzela bova še en nahrbtnik, da bova razdelila težo in 3. brez slonovih nog ne moreva nadaljevati vzpona. Zveza ob enih deluje odlično. Takoj sva dogovorjena z Marjanom. Obljubi, da bo v eni uri pod steno. K sreči imava s sabo rezervno 80 m vrv, da bova vse lahko potegnili k sebi. Lojze začne takoj plezati naprej. Vendar je ubral za nekaj metrov napačno pot in po izlizanih skalah, ki so videti zelo lahko premagljive, spleza dobrih 20 metrov visoko. Tu se mu zatakne. S težavo izsili prehod v desno na majhno snežišče, ki leži v njegovi višini. Potem pride na vrsto transport nahrbtnika. Čeprav ni bil težak, sem se skoraj celo uro mučil, potegoval, spuščal in zopet potezal, da sem ga končno potegnil k sebi. Po radiu se zahvalim Marjanu za pomoč. Vendar pa je že pozno. Bliža se že peta ura. Lojze k sreči na koncu snežišča odkrije košat previs. Pod njim je sneg nekoliko odpihan, da tvori nekaj ravnega prostora. Tu si bova lahko uredila bivač. Lojze zabije varovalni klin, nato še enega za nahrbtnik. Sam s težavo splezam k njemu. Dela se že tema, ko zabijava kline, na katere se bova nočjo privezala, da bova lahko brez skrbi zaspala. Sam urejam opremo, Lojze pa se loti kuhe. Dolgo v noč je brnel gorilnik, dokler utrujenost ni premagala obeh. Zlezla sva v slonovi nogi ter zaspala. Večkrat sem se ponoči prebudil, ker mi je veter butal sneg v lice. Takoj pa sem brez skrbi zaspal, saj sem vedel, da bo vreme držalo. Zvečer je namreč zračni pritisk po ljubljanski napovedi bil povsod nad 1030 milibarov. To pa je lahko pomenilo samo lepo in dobro.

Drugi dan: 30. januarja

Bivač ni bil preveč udoben, saj je manjkalo prostora. Dan sva začela s kuhanjem, ga nadaljevala s pospravljanjem, fotografiranjem in okrog pol devetih je Lojze zapustil prijazno zavetišče. Varoval sem, spremljal vsak njegov gib. Počasi je napredoval, ker še ni bil ogret in ker

je tudi temperatura nekoliko padla. Upala pa sva na izboljšanje, saj je sonce obvladalo ves prostor, kamor je v tem letnem času sploh seglo. Iz višine tu in tam pribrenči kak kamenček. Pa naju to ne moti, saj leti daleč od stene. Opazujem tovariša, ki sta že tako zgodaj prišla pod steno s smučmi, da bi videla, kako je z nama. Kmalu pa sem moral slediti Lojzu. Nahrbtnik je k sreči malo lažji in po očiščenih stopih še kar hitro pridem do tovariša. Tudi nekaj mrazu se iznebim s tem. Zamenjava nahrbtnika in ob poševni počti počasi začnem plezati navzgor. K sreči teče vsa stvar tik ob previsu, tako da ni preveč zasnežena. Poleti se sploh ne pleza tod, ampak kakih par metrov bolj desno. Tam bi bila danes prava morija. Tudi tukaj ni kar tako, saj je za celih trideset metrov oporne pokline. S podplati se opiram ob skalo, ki je zasnežena, ponekod pa poledenela. Ta telovadba z močjo in ravnotežjem mi požene vso kri v premrle ude. Končno dosežem klin na stojšču. Star, dober klin, ki sem ga hotel poleti izbiti, pa ni šel ven. Vem, da sta tu nekje še dva klina, pa ju ne najdem, ker tičita pod ledom. Lojze pritovori kot kak pajek nahrbtnik. Oba se že veseliva naslednjega raztežaja. Ta je strm, previsen, tu ne bo snega, tu bosta nahrbtnika plavala po zraku. Lojze čudovito pleza. To je tisti krušljivi raztežaj, kjer je bil včasih majav previs. Lojze se ga še spominja. Sam pa vem samo še za rdeč odlom. Pa zaradi tega stvar ni nič lažja. Proti koncu raztežaja ni več klinov. Kar dva zabije Lojze, da lahko pride na poličko. To je udobna, za ramena široka, kake štiri metre dolga polica, ki prav nerazumljivo sedi tu. In kaj je nad tabo, ko si tu? Sami previsi, tik pod njim pa slovita prečka, ki je ključ smeri. Povsem kopna je. Lojze s težavo odkrije na zasneženi polički oba varovalna klina. Moram mu od spodaj vpiti, kje sta. Pri tem odmetava takšne količine snega, kot da ga je zgoraj za cel vagon. Potem prideta na vrsto oba nahrbtnika. Prvega, lažjega, potegne kot igračko. Težji pa se zatakne, vleče ga, zdaj sem zdaj tja, ga spušča, potegne, dokler ga končno nima pri sebi. Potem sem na vrsti še jaz. Pripravim si stopne lestvice, vzamem pomožno vrv in počasi, previdno plezam. Oprimki so zgoraj kopni, s spodnje strani pa zasneženi. To pa nama je kar prav prišlo. Ko pridem do Lojza, je ura pol štirih. Kaj sedaj? Splezal bom še prečko in vpel pomožno vrv. Potem se bom spustil nazaj na poličko in tu bova bivakirala. Takoj bova začela z delom. Previsna poč, poledenel odstavek, kjer so poleti trije klini. Sedaj najdem samo enega. Pa še sama prečka. Prej kot v pol

Severna stena Štajerske Rinke z vrisanimi smermi. Št. 2 je »direktna«. O I., II., III. – bivaki naveze Golob-Jošt

Golob in Jošt na vrhu Štajerske Rinke

Lojze Golob

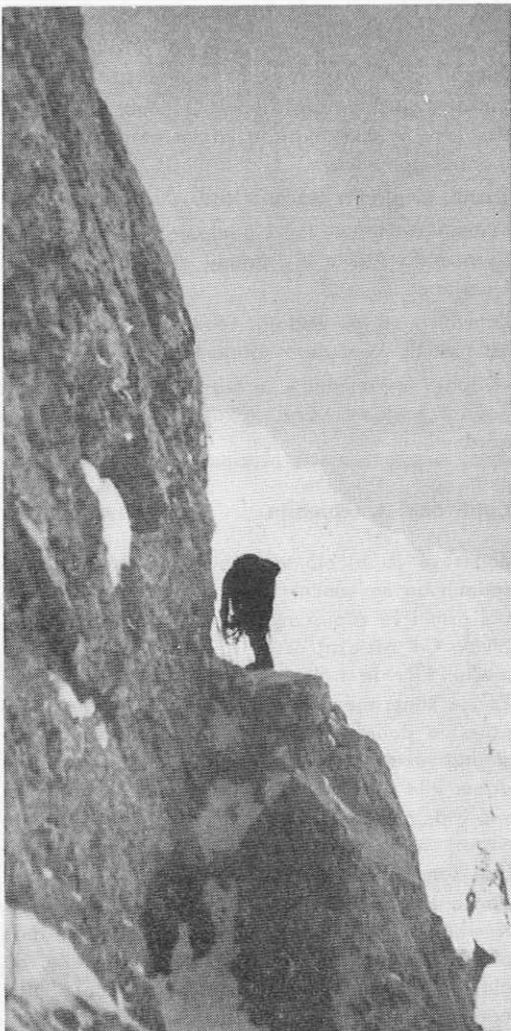

ure mi uspe vse skupaj. Stojišče je natanko nad Lojzom, samo kaka dva ali tri metre visi iz stene. Lojze fotografira. Zabijem dober klin, pritrdim pomožno vrv in že se kot pajek po svoji nitki spustim proti Lojzu. Ta me potegne k sebi in takoj začneva urejati bivač. Previdno odmečeva sneg vse do drobnega kamenja. Na zunanji strani pustiva snežni rob. Ležišče je kot kakšno korito. Je pa silno udobno. Tudi po dolžini je dovolj prostora. Urediva si kuhinjo in jedilni kot. Potem kuhava, jeva, kuhava, jeva. Ob osmih, preden greva spat, se zveževa z dolino. Vse je v najlepšem redu. Posebno pa sva vesela vremenske napovedi. Skoraj vriskava od veselja, tako sva optimistično razpoložena. Sledi še kratek večerni dialog o tem in onem (največ o hoji v gore poleti) in že zaspiva. Ponoči sem se samo enkrat zbudil. In to samo toliko, da sem se obrnil. Ura pa mi je pokazala, da je že jutro.

Tretji dan: 31. januarja

Nocojšnji bivač je bil malce ugodnejši od večerajšnjega. Bilo je malo več prostora in tudi sneg se ni usipal čez steno, da bi motil najin počitek.

Jutro je bilo hladnejše in Lojze je začel rogoviliti že ob petih zjutraj. Vstajala sva cele tri ure. Še leže sva ob svitu sveče začela kuhati in ko se je nekje za Grofičko in Ojstrico začel kazati svetlejši trak, ki je pomenil rojstvo dneva, sva že zajtrkovala. Ko je sonce obsijalo vrh Križa, sva začela. Po vrvi, ki sem jo včeraj obesil, sem zopet splezal na stojišče nad prečko. Potegnem za sabo oba nahrbtnika. Lahko gre, saj lepo po zraku priplavata navzgor in se nikjer ne zatakne. Tudi Lojze pride kmalu za mano. Zamenjava se na stojišču in že mi izgine tovariš za robom. Preči v levo po izlizanih skalah, ki jih tu in tam pokriva sneg. Prišla sva v svet, ki ga poleti igraje preplezaš, saj tu ni več izrazito težkih mest. Povsod se je sedaj ugnezdil led in sneg. Silno slaba je ta kombinacija ledu in skale. Ko z nahrbtnikom pridem do Lojza, ugotovim, da bova morala natakniti dereze. Naveževa si to koristno stvar na noge. Pohitim kvišku, nato zopet prečim, tokrat v desno za raztežaj do nakazanega žlebu, ki drži naravnost na gredino. Tik pred žlebom me ustavi gladek prestop. Malo više k sreči opazim klin. Potrudim se do njega, vpnem in v tegu vrvi z lahkoto dosežem led v žlebičku. Zdi se, da bo od tu šlo igraje. Čas pa neusmiljeno beži. Ena ura popoldne je že. Ko pride Lojze do mene, nadaljuje strmo navzgor. Ponekod je malo bolj strmo in tam prav s težavo napreduje. Več klinov veselo zapoje in krepek poteg je potreben, da lahko premagava oviro. Ko sam plezam ta mesta, vidim, da res niso kar tako. Sneg se mi udara pod nogami in večkrat tako zdrsnem, da se vrv napne. Končno sem pri Lojzu. Upam, da bom lahko vrnil vsa težja mesta Lojzu in da bo tudi v mojem raztežaju kaj težjega. Res se mi želja izpolni. Kakih petnajst metrov gre prav odlično. Potem pa se pojavi gladek, dva do tri metre visok skok. Nikjer ni špranje, da bi zapičil sprednje zobe derez vanjo. Uspe pa mi zabiti trden klin. Lojze potegne, kratek sunek, opora in že sem preko. Lojze nima nič lažjega dela, saj ga teži nahrbtnik. Zamenjava in že nadaljuje on po svetu, ki polagoma prehaja v gredino. Vendar je še ne doseže. Ko pridem še sam do njega, se že mračí. Potegnem iz nahrbtnika čelne svetilke. Ne da bi kaj oklevala, nadaljujeva. Uspe mi priti na gredino. Pokriva jo okrog pol metra pršiča na trdni podlagi. Izkopljem si v to zmes stojišče, vendar cepina ne morem zabiti v sneg, ker je preplitev. Tako Lojze pleza le ob navideznem varovanju. To je mesto, ki se mi zdi res kočljivo. Saj bi se lahko vsa ploskev odtrgala in naju potegnila s sabo v dolino. Lojze nadaljuje še kakih trideset

Ena od prečnic

metrov naravnost navzgor po snegu in že je tik ob steni vršnega dela. Tu je k sreči dva do tri metre širok, spihan, raven del snega. Ko pridem še sam do njega, je ura že pol osmih. Hitro začneva steptavati opočni sneg in urejevati vseh tisoč potrebnih stvari za bivač. Upava, da bova danes spala prav tako po grofovsko. Zdaj sva že prepričana, da bova jutri že iz stene. Ko je ura pet do osmih, odpreva radijski sprejemnik. Čez nekaj časa zaškrtá in začuje se Marjanov glas:

»Tukaj Okrešelj. Javita se. Silvo — Lojze, ali me slišita? Sprejem.«

Odgovorim: »Marjan, tukaj direktna. Odlično slišiva. Midva se počutiva imenitno. Sva na gre-

dini. Upam, da vidiš najine luči. Midva vidiva, da imate luč v kuhinji. Ali je kaj novega? Sprejem.»

Spustim gumb in poslušam: »Odlično vaju slišim. Vse je v redu. Poslušajta kratka poročila in vremensko napoved.«

Zasliši se glas iz tranzistorja:

»Vreme še naprej lepo. Temperatura brez večjih sprememb. Vreme v Sloveniji ob sedmih zvečer. Ljubljana...«

Zahvaliva se za oddajo. Sledi še: »Jutri zjutraj ob sedmih. Končujeva sprejem.«

»Oddaja je končana,« se odzove Marjan in zopet povsod zavlada tišina, tako značilna za visoke gore.

Četrti dan: 1. februarja

Zopet se je začelo vse po dnevnem redu. Ob sedmih so se sončni žarki dotaknili vrha in ob pol osmih že zapuščava ta res udobni in prijazni bivak. Cel raztežaj okrog robu in Lojze je že na mestu, kjer je treba vstopiti v vršni del stene. Zabije kline, me pokliče za sabo in ker je danes posebno dobro razpoložen, se kar zažene v naslednji raztežaj. Sam stojim na soncu, pripet na dober klin in varujem. Kaže, da mu ne gre preveč od rok, saj vrv le počasi teče navzgor. Skoraj mi je v vestonu postalo vroče, ko lahko tudi sam začnem. Vidim, da je to prav kočljivo. Sonce je tako ogrelo, da se povsod cedi voda. K sreči pa ni ledu. Tako lahko še kar v redu opravim. Kljub vsemu pa mi je tako vroče, da hlastam za zrakom. Lojze mi na stojišču ponudi bombon glukoramina, ki mi povrne veselje. Nadaljujem po lažjem svetu. Tu in tam se celo kaj odkruši, ker pač ni vse primrznjeno. Plezava hitro, da ne bi zopet kaj zamudila. Kratek kamin splezam obrnjen navzven. Stojišče. Skoraj sva že na razu, kjer se stena obrne proti severozahodni strani. Tu še pol dolžine levo, pa pol dolžine v desno navzgor. Zopet stojišče. Tik pod vršnim previsom. Lojze ga prepleza s pomočjo »ravbarske lestvice«. Sledi še nekaj metrov lahke pleže in stene nad tovarišem ni več. Na vrhu je. Pozdravim se z Marjanom, Pavletom in Janezom. Družno vlečejo za vrv, na kateri sem jaz in pa nahrbtnik, ki se povsod zatika. Končno sem tudi sam na vrhu. Ura je pol štirih popoldne. Marže? Tako hitro sva plezala? Stisnemo si roke. Cel kup dobrot je tu. Janez fotografira na vse strani. Res so to nepozabni trenutki. Vse se blešči v večernem soncu. Potem pospravimo. Pot nas vodi samo še navzdol.

Ko sva prišla na vrh, nisem niti slutil, kaj me še čaka. Ob šestih zvečer smo prišli na Okrešelj. Pa ne odideva k počitku, ampak pripraviva nahrbtnika za odhod v dolino. V svojega spravim toliko stvari, da sem se kar šibil, ko mi ga je opolnoči Janez pomagal vzdigniti na ramena. Midva greva v Solčavo na avtobus, ki pelje v Celje ob petih zjutraj. Na tej poti pa naju utrujenost teh štirih dni premaga, živčna napetost popusti in za to pot, ki bi jo poleti opravila v dveh urah, rabiva pet. Posebnost je še poledenela cesta, kjer padava, kot da sva plačana za to. Počivava vsakih pet minut. Vsakič seveda zakinkava, pa naju strupen mraz vedno znova prebudi. Končno doseževa Solčavo. V Lučkini sobi si skuha čaja, da se malo ogrejeva. V avtobusu sva zaspala kot ubita.

Povzetek:

Prvi zimski vzpon v severni steni Štajerske Rinke. Direktna smer — VI. 700 m.

29. januarja do 1. februarja 1968. Skupno 78 ur plezanja (trije bivaki).

Čistega plezanja 35 ur.

Plezala: Lojze Golob in Silvo Jošt, AO Celje.

Tehnična oprema:

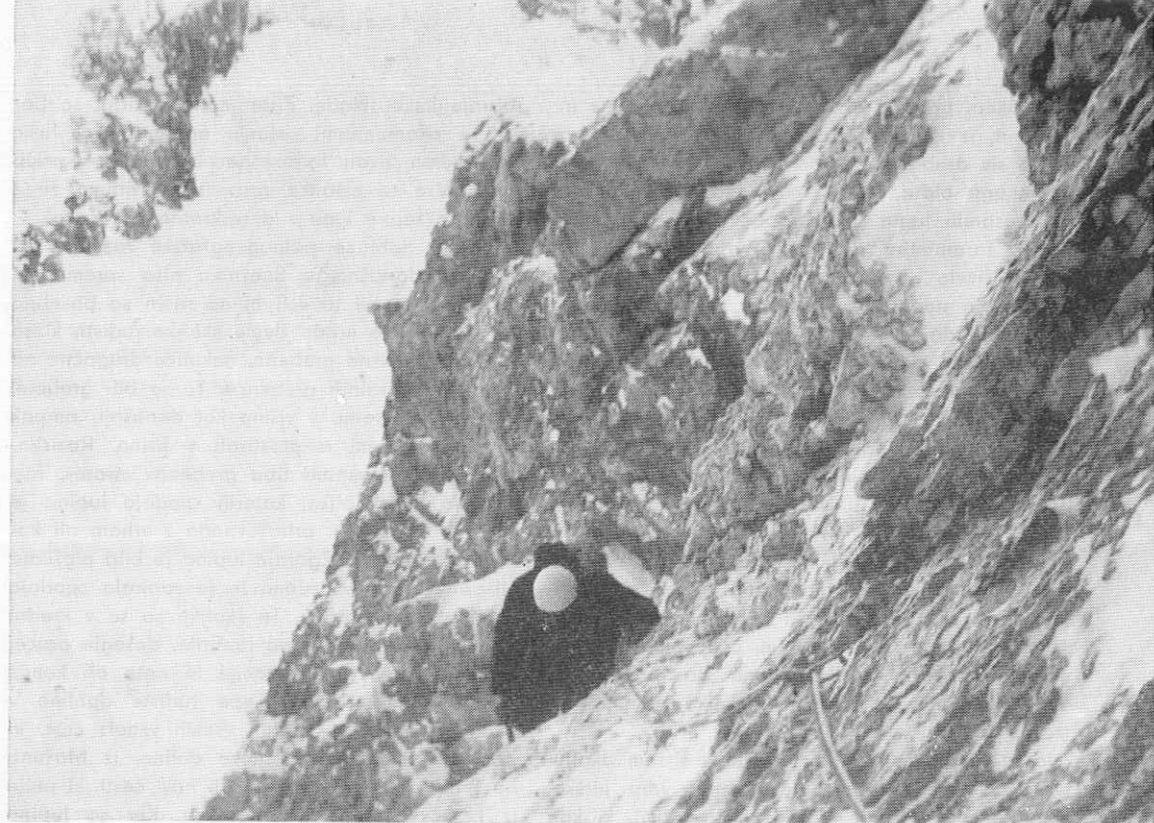
- 2 vrvi, ϕ 9 mm
- 30 klinov za kopno skalo
- 5 lednih klinov
- 30 vponk
- 5 svedrovcev
- 1 sveder
- 3 kljuge za vzpon
- 4 lestvice
- 2 para drez
- 2 cepina
- 2 ledni kladivi
- 2 nahrbtnika
- 1 bencinski gorilnik
- 1 bivak vreča
- 2 slonovi nogi
- 5 vrvnih zank ϕ 7 mm
- 3 vrvene zanke ϕ 5 mm
- 2 čeladi
- 2 čelni svetilki.

Hrana:

Juhe, ovseni kosmiči, suhe klobase, suhe slive, rozine, orehova jederca, čokolada, sladkor, napolitanke, čaj, med, kakao, kondenzirano mleko.

Obleka:

Navadna zimska obleka, 2 vestona, vetrne hlače, rezervne nogavice in rokavice.

Slika ne kaže vseh težav

Foto L. Golob

NA SNEŽNIK Z OČMI GEOLOGA

Mario Pleničar

Db meji Notranjske in Primorske se vleče pas visokih kraških planot: Trnovski gozd, Nanos s Hrušico, Planinska gora, Javorniki in Snežniško pogorje. Te planote se strmo dvigajo nad rodovitnimi primorskimi dolinami: Vipavsko dolino, Pivško kotlino in dolino Notranjske Reke. Medtem ko so doline gosto naseljene in jih vsi dobro poznamo — saj tečejo po njih ceste v Gorico, Koper in na Reko — so nam visoke kraške planote bolj odmaknjene, skrivnostno osamljene in malo znane. Čez te planote je potekala do konca druge svetovne vojne državna meja. Na obeh straneh meje so gradili vojaške utrdbe in civilno prebivalstvo ni imelo dostopa. Visoke kraške planote so bile slabo raziskane. Geološko zgradbo so nekoliko poznali samo še iz časov

stare Avstrije. Šele po drugi svetovni vojni so postali tudi ti kraji dostopni. V prvih letih svobode so tu hodili gozdarji, geologi in geografi. Turisti so bil zelo redki. Danes imamo izdelane za celotno območje južne Primorske, Notranjske in pretežnega dela Dolenjske nove geološke karte. Kraške planote niso več tako zelo osamljene. Marsikateri ljubitelj narave išče v njihovih razsežnih gozdovih počitka in sprostitve. Posebno mogočni in od daleč vidni Snežnik, ki ohrani svojo belo kapo včasih še v pozno pomlad, privablja vedno nove obiskovalce. Že mnogi med njimi so se morda spraševali, kako je ta velikan nastal in iz kakšnih kamenin so zgrajeni mogočni skladi, ki jih posebno lepo opazujemo pod samim vrhom.

Visoke kraške planote in med njimi Snežnik so sestavljene skoraj izključno iz apnenca in dolomita. Obe kamenini sta se vsedali v jurski in kredni dobi pred mnogimi milijoni leti na kontinentalnem šelfu. Šelf je nekakšen prag, ki obdaja kontinent. Šelfno morje je globoko največ 200 m. Dalje od kontinenta zadenemo nenadno na strm pregib, kjer se globina morja znatno poveča. To je rob šelfa.

Na takem pragu sta torej nastajala apnenec in dolomit, iz katerih je današnji Snežnik. Deloma je to siv drobnnozrnat apnenec, ki se je strdil iz apnenega blata. Nekatere apnenčeve plasti pa so iz samih lupin školjk, dalje iz hišic enoceličarjev foraminifer ali tudi iz apnenih alg, kar je vse živelo v tedanjem morju.

Preden se podamo na Snežnik, se na hitro seznanimo, kdaj sta bili na zemlji jurska in kredna doba. Obe pripadata srednjemu zemeljskemu veku ali mezozoiku, ki ga delimo v najstarejšo triado, mlajšo juro in najmlajšo kredno. Na Snežniku triadnih skladov na površini ne najdemo. Ležijo nekje v globini pod jurskimi skladi. Verjetno so to dolomiti, ki jih vidimo na površini okoli Cerkniškega polja. Iz jurskih skladov je zgrajeno območje okoli najvišjega vrha Snežnika. Ta del je bil zaradi navpičnih premikov v zemeljski skorji ob prelomih dvignjen in tako so jurski skladi prišli na površje, čeprav so jih prej v celoti prekrile mlajše kredne plasti. Slika, ki kaže navpični prerez plasti Snežnika, nam ponazarja te razmere.

Na ta način vidimo na površini v širšem okolju vrha Snežnika kredne plasti, bliže vrhu jurske sklade, sam vrh pa je iz krednih plasti, ki kot nekakšna kapa ležijo na jurskih skladih. Take dvignjene dele zemeljske skorje imenujemo grude ali s tujko horste. Snežnik je torej v geološkem smislu gruda.

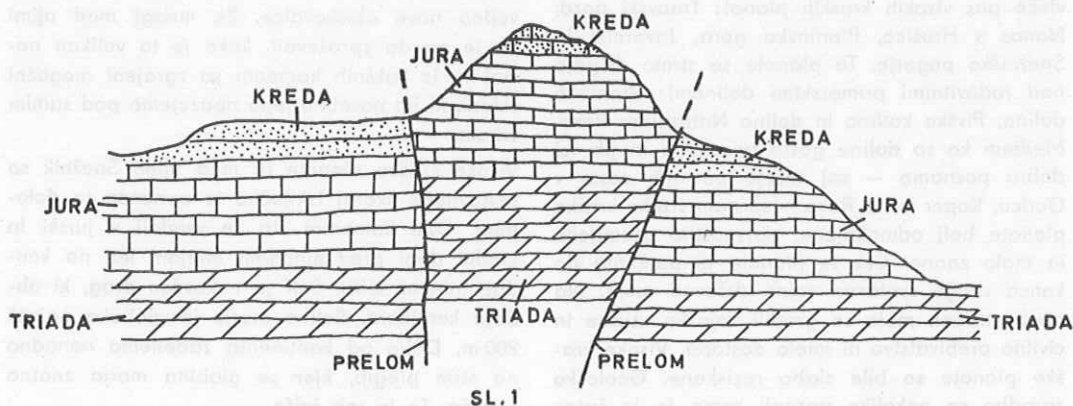
Jurske sklade dobimo tudi na jugozahodnem delu Snežniške planote pri Gomanjcah in nad Zabičami. Tudi tam se jurski skladi pokažejo na površju ob večjem prelomu.

Jurski skladi so iz sivega apnenca, ki je pogosto sestavljen iz drobnih kroglic ali ooidov. Take kroglice so nastajale v plitvem morju pod vplivom valovanja. Na Snežniku poznamo srednjejurske in

zgornjejurske sklade. Zgornjejurski skladi so bogati z okamenelimi ostanki apnenih alg, hišic enoceličnih živali foraminifer in drugih morskih živali. Vse te ostanke prav lahko vidimo že s pomočjo žepne lupe z deseterkratno povečavo.

V kredni dobi se paleogeografske razmere na območju današnjega Snežnika niso spremenile. Še vedno je bil tu šelf in na njem so posebno v času zgornje krede živele školjke rudisti, ki so gradile nekakšne grebene, nekoliko drugačne od današnjih koralnih grebenov. To so bili grebeni, ki niso rasli samo v višino kot današnji, ampak so se predvsem razprostirali v širino. Raziskovalci provijo takemu tipu grebenov »trate«. Rudisti so bile školjke, katerih spodnja lupina je imela obliko roga, prirastčenega z vrhom ali konico na podlago. Zgornja lupina je bila ploščata ali samo malo vzbočena in je zapirala spodnjo lupino kot pokrovček. Te školjke so se v kredni dobi pojavile, se močno razširile, dosegle precej visoko stopnjo specializacije in nato ob koncu kredne dobe izumrle. Lepe rudiste dobimo v belem apnencu v cestnih vseh vzdolž cest, ki držijo iz Mašuna v Leskovo dolino, iz Mašuna na Babno polico, zlasti pa ob novi cesti, ki pelje iz Leskove doline proti severu. Ker so lupine temne, se prav lepo odražajo od belega apnenca. Poleg rudistov so v krednih skladih tudi ostanki alg in foraminifer. Med apnencem so vložki debelozrnatega dolomita, ki je včasih podoben peščenjaku zaradi debelih kristalčkov, iz katerih je sestavljen.

Snežnik in planota okoli njega pa hranijo še druge geološke zanimivosti. Na jugozahodnem delu Snežniške planote leži vas Knežak. Ta vas dobiva vodo za svoj vodovod iz zaprte okrogle doline. Če si natančneje ogledamo dolinsko dno, bomo videli, da je tam precej laporja in ap-

SL. 1

nenega peščenjaka. Stene doline in planota nad njo pa je vsa iz apnenca. Lapor in peščenjak sta podobna kot v dolini Notranjske Reke ali tudi v Brkinih. To je terciarni fliš in po nastanku mlajši od apnenca, ki leži pri Knežaku nad njim. Kako si razlagamo to obratno lego? Vsa planota Snežnika, ki je zgrajena iz apnenca in dolomita, je skozi dolga geološka obdobja pritiskala od severozahoda proti brkinskemu flišu. Počasi se je nekoliko narinila na flišno ozemlje. Vodna erozija je pri Knežaku odstranila del apnenca, ki leži nad flišem in tako vidimo spodaj ležeči fliš kot skozi nekakšno okno ali luknjo v apnenčevi odeji. Še eno tako vendar manjšo luknjo poznamo za vasjo Zagorje. Tudi tam so znani izviri na rdečkastem laporju. Fliš pod apnenčevo odejo predstavlja za vodo zaporno plast, da ta ne more odteči v večje globine. Povedati moramo, da je vsa planota močno zakrasela in da nadzemskih tokov in izvirov ne poznamo razen na robu med Knežakom in Pivko ter pod planoto pri Ilirski Bistrici in Podstenju. Sicer poznamo zelo šibke izvire in stalne kale tudi blizu samega vrha Snežnika (Trije Kaliči, Črni studenci itd.). Toda to so bolj močila na dolomitni podlagi, ki je nekoliko slabše prepustna od apnenčeve. Jugozahodno obrobje Snežniške planote je prav zaradi neprepustne flišne podlage pod apnencem izvirno območje reke Pivke. Ob višji vodi izvira ta reka že pri Zagorju. Od tam namreč poteka sicer suho rečno korito. Ker vemo, da teče Pivka skozi Postojnsko jamo in Planinsko polje v izvire Ljubljane pri Vrhnikih, lahko rečemo, da pretežni del voda naše Ljubljane priteče s samega Snežnika. Isto velja namreč tudi za drugi krak, ki priteče s Cerkniskega in Loškega polja. Tudi ta voda priteka v največji meri s Snežniške planote, vendar iz kraških izvirov z njenega severnega dela.

Snežniško pogorje je znano po obilici padavin. Take razmere so bile verjetno že v pleistocenu, v času, ko so se v Evropi vrstile zadnje ledene dobe. Tudi na Snežniku najdemo ostanke ledenikov. To so morene, ki jih opazujemo v Grdi Dragi, ob Klanski polici in pri Gomanjcah. Morene bomo lahko spoznali, saj so podobne morenam v Julijskih in Savinjskih Alpah. To je grušč, v katerem so kosi najrazličnejših velikosti. Vmes so celo pravi metrski bloki. V dolini pri Gomanjcah je bilo tudi ledeniško jezerce, v katerem sta se odlogala pesek in glina. Plasti, ki so nastajale v jezercu, so vidne v gramozni jami blizu gozdne uprave.

SEVERNI STEBER STENARJA

Klavdij Mlekuž

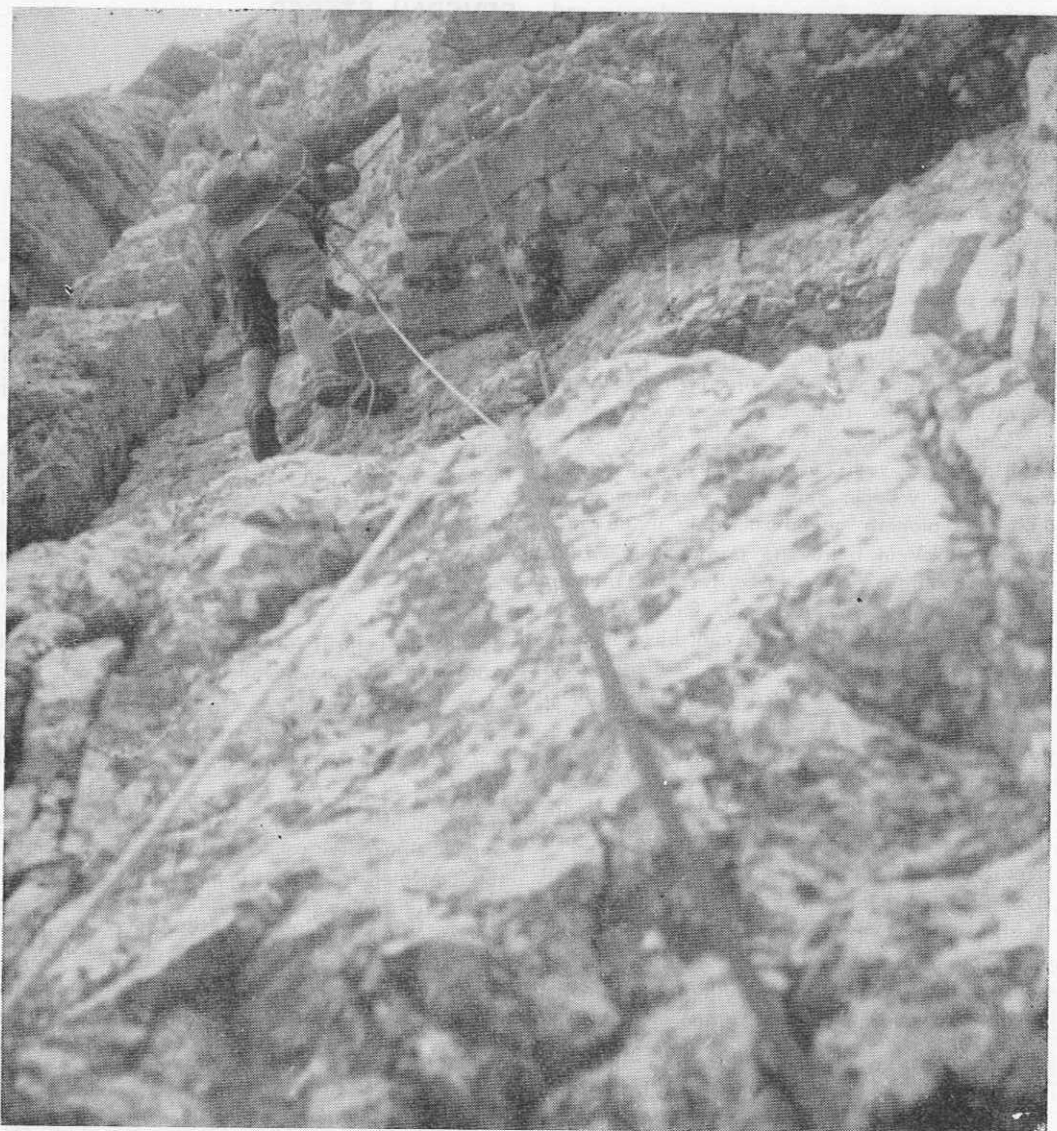

Ve vrsto let sem opazoval markanten steber v severni steni Stenarja. Jeseni leta 1966 sem odslužil vojaški rok. Želja po doživetjih v strmih stenah in previsih je v poldrugem letu še bolj zrasla. Tudi na ta mogočni steber nisem pozabil. Dolgo sem čakal na ugodno vreme, kajti muhasta jesen ni bila naklonjena z vremenom. Končno 22. oktober! Vrhovi so bili že pobeljeni s prvim snegom. Kljub temu sva se z Radom Koširjem odločila za poizkus. Smer sva dokončala leto kasneje s Francijem Salbergerjem dne 30. avgusta 1967. Smer smo posvetili planincu-alpinistu Jožu Anclju iz Mojstrane, ki se je ponesrečil v Stenarju in jo imenovali Ancljev steber.

Molče hitiva skozi oktobrsko jutro po poti proti Rušju. Vreme obeta lep dan. V mislih plezam steno, ki jo imam že nekaj let v načrtu. Čeprav je že konec plezalne sezone, a to je že druga, ki sem jo moral prežalovati v ravni Slavoniji, kjer sem služil vojaški rok. Po dolgem času sem si zopet zaželel doživetja strmih sten in previsov. Težka nahrbtnika naju kmalu ogrejeta. Slečeva puloverje in se za kratek čas ustaviva. Saj sva že pod Dolkovo glavo. Prvi sončni žarki so obsijali vrhove z jutranjo zarjo. Vrh Triglava se blešči v ledeni skorji, vršni grebeni Stenarja so tudi že dobili škrlatno barvo. Pod nama počivajo Vrata v jutranji tišini. Jesenske barve v dolini dopolnjujejo sivino sten.

Pot naju vodi navzgor pod severno steno Stenarja, do najinega cilja. Kmalu se zazreva v navpičen markanten steber, ki se dviga levo od Krušiceve smeri, ki drži po kaminih. S pogledom iščem prehode preko tega strmega skalnega kolosa. Ob osmih sediva pod steno. Iz nahrbtnikov potegneva vso plezalno ropotijo. S seboj imava dve perlonki rdeče in bele barve, cel kup klinov, lesenih zagozd, stremen in vponk, seveda pa tudi kladiva. Zaužijeva nekaj hrane, ker v Aljaževem domu zaradi pozne ure nisva utegnili.

Naveževa se. Preko stene prifrči nekaj drobnih kamnov. Zgoraj je že sonce pričelo topiti sneg. Potencialna energija se je spremenila v kinetično. Ta naju priganja s prodišča v steno, kjer bova

Stena postaja strma

zaradi zgornjega dela stebra varna pred padajočim kamenjem.

Pričneva plezati. Na levi strani stebra drži proti sredini drobna polica. Kmalu imam polico za seboj. Tu navzgor teče visoka navpična poč. Ne mika me preveč, raje prečim še dva metra okoli roba pod previs. Prvi klin se z vedno višjim tonom zvija pod udarci kladiva v razpoko, še vponka in že sem pripet k steni. S pomočjo petih klinov in stremen kmalu premagam previs.

V prste me neusmiljeno zebe, saj je skala že precej mrzla. Nad previsom je svet še vedno strm.

Še par klinov moram uporabiti, preden sem na stojišču vrh prislonjenega stebriča. Končno si lahko z drgnjenjem spet spravim kri v prste na rokah. Precej časa traja, da se ugrejejo in so spet uporabni za varovanje. Rado pleza dokaj hitro, izbije nekaj klinov, le tiste v previsu pusti v razpokah, da bodo kazali smer ponavljavcem. Kmalu oba stojiva na stojišču. Vrvi prevzame Rado.

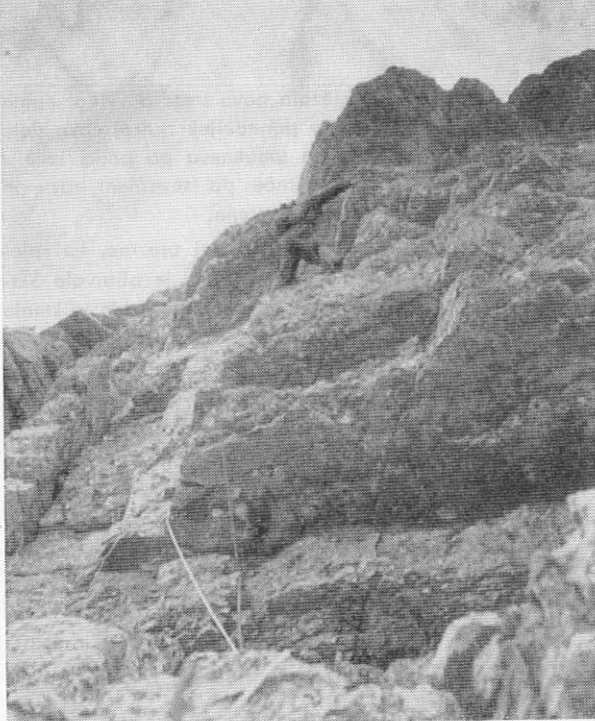
Pogled navzgor. Stena postaja vedno bolj strma. Nekaj časa iščem prehode med strehastimi previsi, ki se dvigujejo nad udobnim stojiščem. Strm

krušljiv odstavek kmalu premagam in že sem na udobni polici pod prvim previsom. Nad previsom je navpična plošča, ki jo na vrhu zapira meter široka streha. Klin za klinom se povija pod udarci, zvija v razpoke, uporabljati moram stremena. Počasi napredujem preko navpične gladke plošče, ki terja klin skoraj na vsak meter. Pol ure je že minilo, ko visim pod streho pripet na močno zabiti klin. Preko strehe mi skoraj ne kaže, zato prečim desno okoli trebušastega vogala, toda tudi tu ne gre lahko. Še dva klina moram uporabiti, da lahko izplezam na primerno polico, udobno za varovanje.

S police pod rumenim odlomom imam lep razgled proti Škrlatici. Na snežišču pod nama opazim dva gamsa, ki radovedno zreta v steno. Nekaj časa poslušata udarce kladiva, kmalu pa se naveličata in se v dolgih lahkih skokih izgubita med ruševjem.

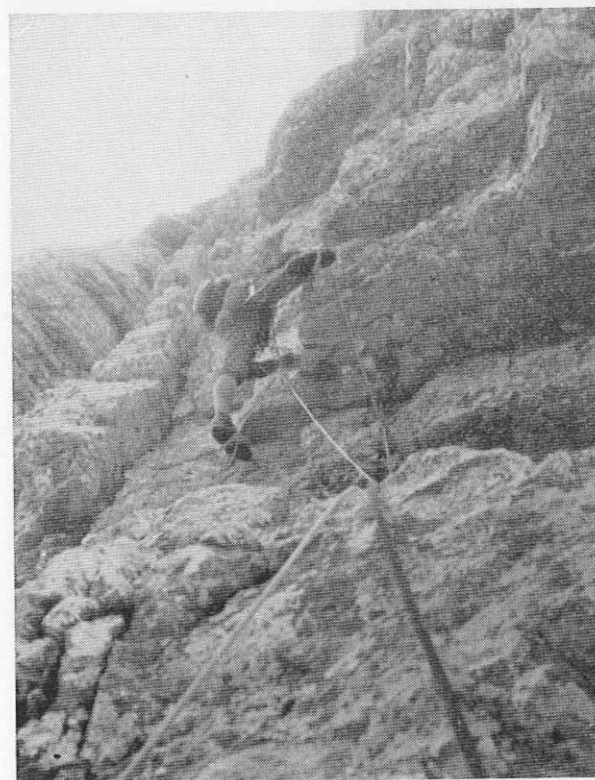
Vrvi mi počasi drsita skozi dlani in se povijata v svitek ob nogah na polici. Po svitku ocenim, da bo Rado kmalu pri meni na polici. Kmalu se prikažeta kapa in nahrbtnik okoli vogala in že stoji Rado na polici cel in malo zadihlan. Začnem obdelovati zajedo rumenega odloma. Skala je tu krušljiva kot v kamnolomu. Pred dobrim desetletjem se je tu odlepil od stene precejšen del pečine in zgrmel v prepad. Konec odloma tvori na levi strani ogromna luska, vrh katere je udobno stojišče. Ko je Rado pri meni, plezam dalje. Tu moram začeti z leve strani, kajti desna zapira ogromen strehast previs. Svet je zelo strm in žmulast, nikjer ni dobrih oprimkov. Moram si pomagati s klini. Plezam po navpičnem kaminu do skalne zagozde; tu ne gre dalje. V tegu vrvi se spuščam v levo iz kamina pod strmo navpično stopnjo. Težave so neusmiljene in terjajo vse znanje in telesno moč. S prostim plezanjem premagam strmo gladko ploščo, ki ima drobne oprimke. Stojišče nad ploščo predstavlja za čelvelj široka, navzdol viseča polica. Za varovanje uporabim dva klina. S polnim nahrbtnikom na ramenih tudi Rado težko premaguje težave, ki so že za menoj. Stena neusmiljeno sili v nebo s svojo navpičnostjo. Vsak meter nad seboj si le s težavo priborim. Smer me vodi po široki poševni poči kakih 30 m navzgor, na vrhu moram premagati še žmulast previs in končno stojim na udobni polici na vrhu 200-metrskega navpičnega stebra. Vrisk iz hripavega grla naznani prijatelju, da sem se izkopal iz težav.

Dan se počasi nagiba h kraju. Ura je že štiri popoldne, še slabi dve uri bo dneva. Za seboj imava šele polovico stene. Da bi bivakirala in

Stena neusmiljeno sili v nebo

V strehastem previsu

naslednji dan splezala novo smer do vrha, nama ne kaže, ker naju v ponedeljek zjutraj čaka delo v železarni. Zato se umakneva po polici levo v Krušicevo smer, ki teče po severnem razu in nato po njem do vrha stene.

Močan sunek vetra me skoraj prevrne, ko splezam na greben. Večerno sonce je obarvalo Škratlico z neizmerno lepimi barvami. Rado je kmalu pri meni na grebenu. Skale so pokrite s tanko snežno skorjo, ki jo je veter na več mestih spremenil v led. Sunki vetra naju spravljajo iz ravnotežja, ko plezava po grebenu proti vrhu.

Medtem ko je v dolini že popoln mrak, je tu na vrhovih še dokaj svetlo. Mesec je že visoko nad obzorjem, tam nekje za Triglavom. Daleč na zahodu žari nebo v večerni zarji. Počasi se bližava vrhu Stenarja. Skoraj ves dan sva preživela v strmi previsni steni, tu na grebenu pa sva pozabila na neudobna stojišča in na vse ostale

težave, čeprav Rado pravi, da ima še vedno občutek, kot da mu noge nihajo v stremenih. Še zadnji strmi odstavek grebena in že sva na vrhu Stenarja. Megle od časa do časa razkrijejo vrhove, ki se bleščijo v ledeni skorji. Vesela sva, da bi zavriskala, toda glas se zatakne v grlu. Oba sva srečna in vesela, ko se spuščava po stezi proti dolini. Doživela sva lep jesenski dan.

Ancljev steber v severni steni Stenarja

Plezali:

Spodnji del 23. X. 1966 — Rado Košir - Klavdij Mlekuž,
zgornji del 30. VIII. 1967 — Franc Salberger - Klavdij Mlekuž.

Višina:

ca. 400 m.

Čas plezanja prvih plezalcev 9 ur.

Ocena:

Spodnji del smeri pretežno V—VI. Zgornji del je sorazmerno lažji III, medtem ko je izstop IV—V. V steni je ostalo ca. 30 klinov.

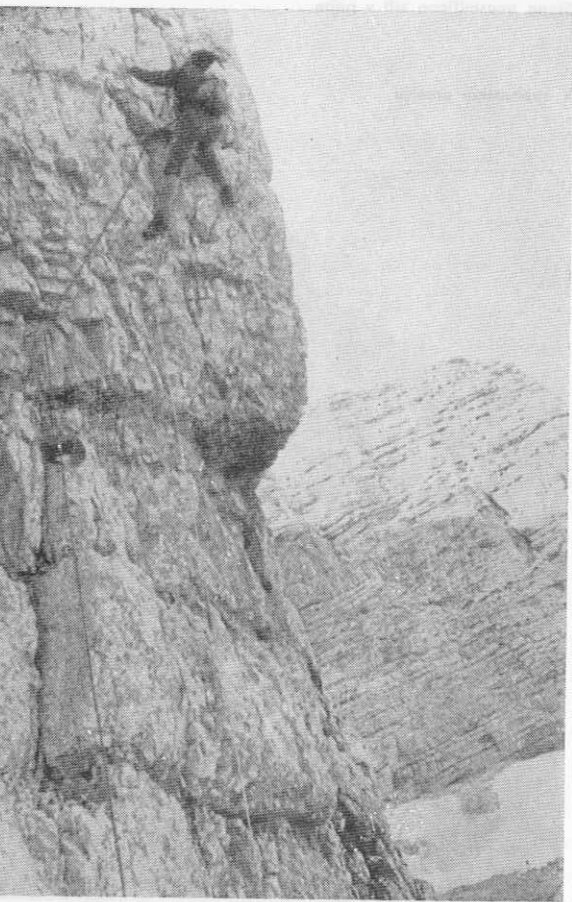
Tehnični opis

Vstop z leve strani stebra po ozki polici 8 m v desno. Tu teče navzgor široka gladka poč. S police prestop okoli roba prislonjenega stebra v previs. Preko previsa (4 k) naravnost navzgor ca. 20 m na dobro stojišče. Iz stojišča navzgor pod strehasti previs. Na levi strani preko previsa v gladko široko zajedo. Po desni strani zajede 10 m do strehe. Pod streho težka prečka, okoli roba v desno na stojišče pod rumenim odlomom. S stojišča poševno levo navzgor po zajedi rumenega odloma na stojišče vrh velike prislonjene luske. Tu smer zavije 3 m v levo in nato preko strme krušljive stene naravnost na slabo stojišče. S stojišča še ca. 10 m navzgor v previsen ozek kamin, ko izplezaš do zagozde v kaminu, sledi prečnica 5 m v levo. Na koncu prečke preko strme stopnje levo poševno navzgor v strmo ploščo z dobrimi oprimki. Preko plošče še ca. 10 m navzgor na visečo polico (slabo stojišče). Od tu drži težka prečnica 6 m v desno pod vznožje poševnega kamina. Po kaminu 30 m navzgor v lažji svet. S police nad veliko črno zajedo naravnost navzgor do vznožja zgornjega stolpa (tri raztežaje). S široke police, tik pod stolpom, prečkati 15 m levo mimo manjše votline. Nato navzgor ca. 30 m do varovališča. Od tu rahlo poševno proti desni navzgor preko krušljivega previsa. Še en raztežaj do vrha stolpa in nato po lažjem svetu do vrha Stenarja.

Sestop: Z vrha Stenarja po poti preko Sovatne v Vrata.

Že pri vstopu so potrebna stremena

Foto K. Mlekuž

POHORSKE VARIACIJE

Ing. Josip Teržan

Alpe so rasle iz Tetiškega morja in dorasle do današnje višine in oblike, nekoč široko Tetiško morje, bolje rečeno ocean, pa se je skrčil na obseg današnjega Sredozemskega morja. Sledila je velika revolucija v ustroju življenja. Izginili so veliki plazilci ob koncu prejšnjega obdobja in nastali so sesalci. To se je dogodilo pred milijoni let. V prvi polovici kenozoika so sesalci dosegli bujno telesno moč in raznoličnost kakor pred njimi plazilci. Bujne podnebne razmere so vplivale na bujno rast. Sesalci so imeli v takratni naravi izredno ugodne razmere za razvoj. Razvili so se jim veliki čekani (slonom), krempļji in rogovji. Nosorogi so dosegli dolžino nad sedem metrov in višino nad pet metrov. To je bila največja toplovodna žival, kar jih je bilo kdaj na svetu. V tej dobi se je razvilo toliko živalskih skupin z nenavadnimi telesnimi oblikami, od katerih je le nekaj preživelo do dobe, ko je nastal človek.

Človeška bitja so živela že pred 500 000 leti. V Afriki se je razvilo veliko človeških vrst, hominidov, ki so se postavili pokonci in hodili v pokončni drži. S pokončno držo se je sprostila roka, razvil se je oster stereoskopski vid, rasle so umske sposobnosti. Človek je začel izdelovati orodje in delati s preudarkom. Tako so postali prvi predstavniki naše vrste — homo sapiens. Da se je obdržal v boju za obstanek, je začel izdelovati orožje poleg orodja.

Kakšno naravno prizorišče je bilo takrat naše Pohorje?

Določeno ozemlje po pomembnem obdobju postane razmeroma nepomembno, pozneje pa spet stopi v ospredje. Ali nam o tem nudijo pohorske bajke kaj oprijemljivega? Günsko-mindelska medledena doba dokazuje, da so človeška bitja živela v Evropi v istem času kot v Aziji — pekinški človek. V Evropi bi naj bil Homo heidelbergensis neposredni prednik neandertalca.

Štirikrat so se ledeniki in ledene odeje obdržale pa več tisoč let, nato pa začele slabeti in ledeniki so se začeli leto za letom krčiti. Ko so se tako zmanjševali, so puščali za seboj mogočne sipine in grebene moren, široke površine ilovice in proda, površine prhljice, ki jo je nanosil veter,

gladke izravnane ploskve obrušeni skal. Led se je po zadnji poledenitvi postopoma umaknil. To umikanje je bilo tudi pretrgano; led se je ustavil ali celo pomaknil naprej.

Pred 8–10 tisoč leti pred našim štetjem so se povprečne temperature stalno dvigale. Podnebni optimum je trajal okoli 4000 do 2000 pred našim štetjem. Kaže, da je takrat nastalo močnejše sončno sevanje. Ledene dobe so nastajale zaradi slabšega sončnega sevanja. V pasovih zmerne podnebja so se močnejše razrasli gozdovi iglavcev (hrast, brest, lipa, bukev), ki so dosegli največjo čvrstost in razsežnost. Gozdovi iglavcev so se umaknili proti severu. Ko pa se je podnebje zopet poslabšalo, so se tudi iglavci širili v našem podnebnem območju. Ko so se vzhodne Alpe osvobodile snežne odeje in ledenikov, so nastale reke in jezera, v panonski ravnini pa Panonsko jezero, od katerega je danes še samo ostanek — Blatno jezero. Pohorje je na vzhodnem obronku Alp postalo področje gozdov, ki prenašajo sneg in hladnejše podnebje.

Pohorske bajke

Sto in sto drugače pohorskih bajk in pravljic pripoveduje o gorskih zmajih, jezernikih in vodovnikih, o velikem Volvelu, o zlodeju, rojenicah in vilah. Vsaka pohorska vas ima svoje drugače bajk, pravljic in legend. Ustno izročilo je še pred drugo svetovno vojno bilo na Pohorju, med kmečkim ljudstvom, živo:

Slovenjekonjiška bajka o gorskem zmagu v Konjiški gori, slovenjegraška o velikem Volvelu, ribniška o jezerniku v Črnem jezeru, smolniška o vodovniku in vilah v lobniškem slapu Šumiku, šentlovrenška o vilah in kmetih, ruška in areška o jezerskem zmagu, bolfenška o zlodeju, radvanjska o pošteltskem zakladu, slovenjebistriška o vilah, jezerniku in rojenicah ter o kravah, ki so dajale vedno manj mleka, dasi so se pasle po istih travnikih kot prej, ko so dajale dvakrat več mleka. Šmartinska bajka pripoveduje o vodovniku, ki si je zaželel za svojo podvodno družico ženo iz človeškega rodu, obenem pa se je bal te zveze med človekom in jezernikom, ki ni bila še nikdar srečna.

Kebeljska bajka o obeh kebeljskih gradovih in na Kebeljskem vrhu o mučeniškem stolpu slika Zajčji grad in Zbegov grad. Kebel je vasica pod Velikim vrhom. Med gorskima potokoma Oplotnico in Čadramščino, ki sta se v tisočletjih zajedla v granitno osrčje Pohorja, je nastal grapasti hrib s širnim podnožjem in pobočjem ter

s kopastimi planjami, nad katerimi je Veliki vrh kot glava Pohorja, pod njim pa vasica Kebelj, ki se sveti v planinskem soncu, kljubuje zimskim vetrovom v zavetju šumečih gozdov. Tik nad Kekljskim potokom se je v vijugah spenjala stara cesta. Rimljani so hodili po njej. Kdo je hodil po njej pred Rimljani? V obdobju optimalnih podnebnih razmer, pred dva in več tisoč leti pred našim štetjem, so po sončnih obronkih južnega Pohorja, na Keklju in v Tinjah, na širokih pobočjih in kopastih planjah živeli ljudje, Iliri in Kelti. In kdo je živel tu pred njimi? V srednjem veku so po cesti nad Kekljem hodili dravinjski romarji k Trem kraljem, k Arehu, v Puščavo in v Ruše.

Zmaji v pohorskih jezerih

Še dandanes pravijo Pohorci in Dravinjci, da je Konjiška gora znotraj votla in da je nekdanj v njej valovilo gorsko jezero. Sumelo in udarjalo je ob strme stene votle gore, da so iz razpok med skalami pritekali mrzli studenci. Pod Rogljo na južni strani Pohorja se pohorski kamen na dveh straneh solzi in dva planinska izvira se zlivata ter skačeta čez črne pečine in temno skalovje po strugi, ki drži v Zreče in dalje v vedno večjem potoku v Dravinjo. Skrito jezero sredi gorske votline je polno pohorskega vodovja. V tem gorskem jezeru je živel zmaj. Od kod je prišel, ne ve nihče. V vitanjskih jezerih je bilo več zmajev. Morda je prišel od tam. Tudi v Hudi luknji je živel zmaj. Kadar je konjiškogorski zmaj divjal v svoji votlini, se je tresla vsa gora in po njej je strašno bobnelo, bolj kot ob najhujših nevihtah, ki so prihrumele s Konjiškega Pohorja in iz Vitanjskega kota.

Zmaj je zahteval od ljudi za svoje mirovanje daritve. Vsako leto na Jurjevo so morali pripeljati zmaju pred skalno odprtino šest nedolžnih deklet, belo oblečenih in opletenih devic v dar. Ko so se dekleta postavila pred skalno votlino ob izviru, jih je zmaj s svojo sapo potegnil v žrelo gore. Konjiščani so s krvnim davkom zmaju ohranili svoje življenje in svoj ljubljani trg pred zimo in povodnijo. To je trajalo tako dolgo, dokler ni zmaja ubil hostnik, velikan s pohorske planine med Velikim vrhom in Rogljo. Velikan je odtrgal velikansko pečino ter jo treščil prav na zmajev vrat, ko je zmaj ležal na skali in se sončil. Toda sedaj je pretila nova nevarnost. Hostnik je odtrgal ob izviru ogromno skalo in s tem povečal odprtino, skozi katero je vdrla voda iz jezera Konjiške gore. Zmajev truplo je zdrknilo nazaj v globino in iz gore je bruhala

neizmerna količina vode, ki je drvela proti Dravinji in poplavlila Konjice. Tržani so z grozo strmeli v to peklenko povodenj, ki jo je povzročil mrtvi zmaj. Prastaro slovansko dediščino, morda ilirskih in še starejših pradavnin, je ljudstvo prineslo s seboj v krščanstvo in zamenjalo stare bajke s svetniki, konkretno s svetim Jurjem na belem konju, ki je ubil zmaja. Ni skoraj cerkve na slovenskem Štajerskem, ki nima ali kipa ali pa podobe svetega Jurja na belem konju in velikega zmaja pod njim. Še v dobi baroka so kiparji ustvarjali pomembne umetnine — kipe svetega Jurja na belem konju in pod njim zmaja, ki mu Jurij v žrelo zabada sulico.

Količina vode, ki jo vežejo nase ledeniki in ledena odeja, lahko znižujejo gladino svetovnih oceanov. Na višku največje poledenitve je morska gladina upadla za 120 metrov, pri zadnji poledenitvi pa samo za 60 metrov. Nastali so zemeljski mostovi med ozemlji, ki so zdaj ločena. Takrat pa so ljudje in živali lahko neovirano potovali med temi ozemlji.

Človek se zmeraj z novimi in obnavljajočimi očmi ozira v preteklost. Ustno izročilo je nenehno obnavljalo preteklost z očmi sedanosti. Tako so tudi nastale vse inačice brezštevilnih bajk in pripovedk.

Bajke pri vseh narodih, zakoreninjene v posebnostih svojega prvobitnega okolja, odstirajo pot k morebitni celotnosti človeštva.

Jezernik in Vodovnik

Ribniško jezero pod Črnim vrhom, najvišjim vrhom Pohorja, je čudovito lepo in tako skrivnostno čarobno v luninem svitu, da si je človeška fantazija lahko izmislila čudovite bajke. Kadar na črni jezerski vodi trepeče lunino srebro in ko zapiha bojeviti vetrovnik čez gladino, pobere z ribjo mrežo vse lunine srebrnike jezerniku, ki živi v jezeru.

Jezernik se je preselil v jezero pod Planinko iz blatnega jezera na Kozjaku pri Radljah. Jezernik je imel čudežen pas, ki mu je dajal silno moč. Kadar pa se je šel sončit na okroglo mahovno blazino, ga je odložil. Kdor bi mu ga na skrivaj izmaknil, bi postal najmogočnejši človek na svetu. Jezernik je s pasom delal nevihto in burjo, grom in strelo, deževje in povodenj. Nekoč pa so prišli v dolino Drave lovci in pastirji, oprezovali so za jezernikom in ga vznemirjali. Preselil se je na Pohorje, izsušil jezero in prepustil lepa polja, ki so nastala na dnu iztečenega jezera, ljudem, da so pasli črede ovac in krav, ki so imele navezane zvonce okrog vratu, kar je jezer-

nika silno razburjalo. Zato je odšel na vrh Pohorja, da bi imel mir. Odšel je po pohorskem potoku Vuhredščici proti Hudemu kotu med Malo in Veliko Kopo ter Črnim vrhom. Velikanske pečine so bile razmetane in nagradene druga na drugo. Čez hudournik so ležala ogromna debela, ki so se od starosti sama zrušila. Veliko dreves je podrla strela v divjih nevihtah. Hitel je vedno višje in višje. Že je stal na Veliki Kopi, tako obširni in klobučasti, da ni vedel za pravi vrh. Obrnil se je na jutranjo stran. Tam je zagledal prav tako široko kopo z veliko planjavo na vrhu — Črni vrh, najvišji pohorski vrh. To pogorje se mu je zdelo kot hrbet velikanskega plazilca, ki leži stegnen od jutranje do večerne strani. Na Jezerskem sedlu je zapazil pravo pohorsko okence, čudovito lepo in skrivnostno čarobno Ribniško jezero. »Škoda, da je tukaj že jezerce,« je dejal in šel mimo njega, ne da bi se pozdravil z bratom iz jezerskega rodu. Ko je jezernik hodil po vrhu nočnega Pohorja, je šele spoznal, kako prostrano in velikansko je gorstvo, saj mu ni videti ne konca ne kraja. Za prvim hrbtom se prikaže drugi, med njima dolg, planjast greben, pa zopet kot zvon okrogla kopa. Čez medleče zvezde se je potegnil jutranji ogenj. Poprej črni lesovi so postali temnomodri, le njih vršički so rdeče zažareli v jutranji zarji. Zdaj je šele videl, da leži pred njim temna zarezka, globača Šiklarica. Pod visoko planoto in planjasto kopo Planinko v nizki kotanji je stal lesen planinski gradič, pred njim grajska lipa, okrog pa planinske njive in travniki. Tudi mrzli studenec je izviral v nizki kotanji. Ta kraj se je jezerniku zdel primeren za njegovo novo bivališče. Zavihtel je s svojim čudodelnim pasom. Strašno se je stemnilo nad golimi vrhovi in pohorskimi kopami. Od Velike Kope so prihajali črni oblaki, veter jih je gonil po nebu. Zrak je zadišal po nevihti. Megla se je splazila iz globače Šiklarice navzgor proti vrhu Planinke. Zabliskalo se je in strašno treščilo v gradič v kotanji pod vrhom. Raztrgali so se oblaki in ulilo se je kot iz vedrice. Jezersko vodovje je drlo v kotanjo. Vode so naraščale, studenci so se razlili v uničujoče reke. Med grmenjem in bliskanjem je nastalo jezero pod vrhom Planinke. Okrog jezera je zraslo pritlikavo jezersko borovje, živ plot okrog jezerskega podvodnega gradu. Kadar jezero skrivnostno zašumi, odpro jezerniki številna jezerska okenca po vsem Pohorju in iz njih se dvigajo bele megle, se zavalijo okrog pohorskih kop in vrhov, ki jih pokrijejo z deževnimi kapami. Močvirni plamenčki zeleno zagore in razlivajo čaroben svit gorskim vilam nad njihov vodni ples.

Pohorski vodovnik

Bajka o povodnem možu in pastirčki je od vseh najbolj pohorska. Silno pohorsko vodovje, ki se zliva na severno in južno stran Pohorja iz tisoč izvirov in hudournikov v Dravo in Savo, se poganja in strmoglavlja v potočnih slapovih iz višin v doline. Lobjnica na severni strani ima svoje čudovite lobniške šumike, Veliki in Mali Šumik, Bistrica na južni strani Pohorja skače čez črne pečine in se poganja v petero slapov, med katerimi je največji bistriški Šum. V globokem tolmunu in pod njim v veliki deži, ki jo je izdolbla voda, je živel povodni mož — pohorski vodovnik.

Pršča voda v slapovih se razide v neskončno drobne kapljice, ki se pri tem naelektrizirajo. Pri tem nastajajo izredno drobni bliski, ozračje se blešči. Če posije še sonce v šumeče pohorsko vodovje in se sončni žarki razlijejo iz vej na listje, se od tam razlete v zlati prah in rosne tančice, ki odevajo vile, ko plešejo v sijajnem mavričnem loku.

Šmartinska pastirčka je stala na skali, odvezala ruto, razpletla svoji črni kiti ter prepustila svoje lase rosni meglicam in šumovemu vetriču, ki je prihajal iz planinskih voda. Iz dna tolmunke deže se je vanjo zagledal vodovnik in ostrmel. Tako je bila lepa in mlada, da je vodovnikovo srce zadrhtelo in zopet zahrepenelo po družici, pa čeprav bi bila iz nesrečnega človeškega rodu. Slápove meglice so ji z rosni vetričem razpletale kite in lase, da so valovile po njenem vratu kot črna volna. V lička so priklicala nežno rdečo roso, ustnice so rdele kot fratne maline in drhte pred nečim neznanim. Sklonila se je nad zeleno vodo in se samovšečno ogledovala v vodi. Z roko je odnesla z ustnic rahel poljub ter ga položila na njih odsev v vodnem zrcalu kot sestra svoji sestrici. V tem trenutku pa se vodovnik ni mogel več premagovati. Pozabil je na staro vero in izročilo.

»Ta pohorska vila mora biti moja žena!« Pognal se je na vrh vodne gladine ter zgrabil prestrašeno pastirčko.

Sanje pod snežno odejo

Čez zeleno in belo Pohorje je šlo že več sto zim in zmladeti, s strašnimi nočnimi nevihtami. Zimski pohorski gozd je ubil že marsikatega drvarja, ko je vlačil plohe iz graščinske drvarije. To jutro je ubilo drvarja viteza Henrika Rogoškega. Našlo ga je krdelo psov graščakovih

lovcev, ki so preganjali jelenje črede in srnje družine v lovišča lovrenskih puščavnikov.

Drvarjeva žena je ležala bolna v drvarjevi bajti. Imela sta kopico otrok. »Kaj bom počela bolna vdova z otroki?« Zdravilni čaj iz arnike in encijana, tavžentrož in ajbiša, pelina in babje dušice, kamilic in timijana ni pomagal bolnici. »Mama, grem v Puščavo, k učenemu puščavniku, ki zdravi z rožami. Njega povprašam za zdravila za tvojo bolezen,« reče najstarejša hči. Sklonila se je k materi in jo poljubila.

»Ne hodi, otrok moj. Zašla boš. Pot je dolga in nevarna.« Drvarčina hči je poiskala trnato košarico, cokle in nožek, glavno ruto in kos ovenega kruha. V svojem srcu je sklenila iti v Puščavo po zdravila.

Hitela je po rušechem se bregu na klančno pot. Njene bose nožice so sprožile z brežne strmine nekaj laporastih kosov in razklanih plošč. Z roko se je oprijela za šop gozdnih jagod. Bolj je letela kot hodila. Še pred nočjo je hotela priti na ono stran Pohorja, da bi do noči prispela v Puščavo. Pot se je vila vedno naprej in navzgor, skozi gozdove in frate. Srečavala je srne in veverice, slišala je frfotanje divjega petelina. V reber je skočil srnjak. Vonj po gobah jo je mikal.

»Kaj ko bi nabrala nekaj gob za puščavnika?« Odhitela je v šelesteče brezjinje in v mirno smrekovje. Bele breze so se v lahнем vetriču vznemirile. Drobnost listje je nemirno trepetalo. Zagledala je družino jurčkov. Hodila je po temnem smrekovju in hojevju. Tu in tam se je iz njega rdečila belopikčasta mušica. Škorjaste mušice pa so se belile kot snežne grude. Samotni vražji gobani in žolte lisičke v majhnih kopicah, v kupih medvedje tace, ob smrekovem košu sta se spogledovala dva moška gobana, turek z rdečo kapo in rjavi dedec. Oba sta od jeze kar posinela in počrnela, brž ko si ju nalomil. Spomnila se je očetovih besed: »...v rastlinah je često strup zdravilo in zdravilo strup.« V vražjih gobah je malce strupa...

Medtem pa se je nebo stemnilo in pooblačilo. Padale so zvezdnate snežinke. Bele zvezdice so se vrtele in padale na gozdna tla. Snežilo je vedno močnejše. Od strahu in lakote so deklico zapustile moči. Onemogla je sedla na otrpli mah pod košato jelko, kjer še ni zapadel sneg. Padajoče zvezdice so ji stakale mehko snežno odejo. Dekletce je pod snežnim puhom zadremalo in se preselilo v kraljestvo prelepih sanj...

Skozi vročične možgane ji šine ostrá misel: domov moram, ne smem zaspati v snegu.

V silnem naporu se je dvignila, toda noge je niso držale in v glavi se ji je vrtelo. Klicala je na pomoč. Nočno nebo je še in še sipalo plešoče snežinke.

Iz Puščave so se vračali romarji. Veseli pohorski godec je igral vesele viže na harmoniko. Prezebli prsti so tipali po mrzlih gumbih harmonike. Glas harmonike je dosegel deklico, njen glas pa vračajoče se romarje.

Pripeljali so jo domov in jo posadili na posteljo k materinim nogam. »Samo da si se vrnila živa in zdrava,« je zašepetala mati in izdihnila.

Naj le sneži

Nova generacija fantov in deklet je v letih svetovne gospodarske krize odkrila lepote zimskega Pohorja in zimskega športa. Ob sobotah popoldne in ob nedeljah je Pohorje zaživelo. Planinske postojanke, ki so jo zgradili v prvem četrtsotletju našega veka pionirji planinstva na Pohorju, so bile zbirališče mladine na smučeh. Zimski šport je zaživel od Mariborske preko Glazute, Areha, Klopnege vrha, Peska, Roglje, Ribniške, Črnege vrha, Velike Kope, vse do Kremžarjevega vrha nad Slovenjgradcem. Veliki pohod zimskega športa na Pohorju je v zimi 1930/31 odprl 50 kilometrski smučarski tek od Areha do Klopnege vrha in nazaj. Na njem so sodelovali tudi inozemski smučarji iz Avstrije in Čehoslovaške. Tradicionalen je postal smuk čez Pohorje, sankaske in smučarske tekme Areh—Ruše in turing smučarske tekme v Lovrencu na Pohorju. Tu so zgradili tudi prvo smučarsko skakalnico na Pohorju, v rebru na Kumenu.

Smučanje je zajelo velik del mariborske mladine. Organizirali so redne smučarske pohode na Pohorje. Takrat so korajžni smučarji kaj radi hodili na zimsko sonce na Pesek in Rogljo, na Ribniško sedlo in čez Črni vrh na Pungart in Veliko Kopo. Manj korajžni smučarji, brez treninga, pa so obiskovali Mariborsko Pohorje in se zbirali pri Mariborski koči. Čez Sedovec so smučali med Arehom in Bolfenkom.

15. februarja 1932 so bile na Pesku smučarske tekme. Tja se je napotila, sama, na smučeh mlada vitka plavalaska iz Ruš v soboto dne 14. februarja popoldan. Hodila je ob Radoljni. Na smučišču na Kumenu so jo pozdravili smučarji in jo povabili, naj se jim pridruži. Že je začelo snežiti. Svetovali so ji, naj ne hodi sama na Pesek v takem vremenu. Tudi je že prepozno, da bi pred nočjo prispela do koče.

»Naj le sneži, ko pa je Pohorje tako lepo v sveži beli snežni odeji. Dobro poznam pot.«

Odhitela je naprej ob Radoljni, v zasneženo pokrajino nad Lovrencem.

Snežni metež in zametane poti so ovirale mlado smučarko. Izhojene poti ob Radoljni je bilo v Hudem kotu konec. Gazila je po celem; snega do pasu; in na zametih je bil do dva metra visok.

Preživela je strahovito noč v snegu in mrazu, pri -22°C .

»Nekje bi morali biti jezerski travniki nad Hudim kotom. Ali pa sem na jasi na Petelinjaku? Ali sem v bližini Vrelenka ali Jezerca?« Vsa snežna pokrajina s sklonjenimi vrhovi, s snegom obloženih smrek in jelk ji je bila povsem tuja. Ni se znašla v tej lepi naravi, kjer se je še gozdni mlaj potuhnil pod bele snežne pernice ter si podvil vršičke pod hladna pokrivala najčudovitejših oblik. Planine že spijo pod snežno odejo. »Danes ne pridem na Pesek.« Poiskala si je primeren prostor, da bi prenočila kar v snegu, nekje v zavetju, da v zimski noči ne bi zmrznila. Z grebena se je spustila strmo navzdol k potoku. Pod skupino smrek, ki so s svojimi gostimi vejami, upognjenimi prav do gozdnih tal, nudile kar najboljše zavetje, si je naredila ležišče. Pod to naravno streho je zbrala dračja in suhega listja, smrekovega igličevja in nekaj štoržev. »Ko bi imela vžigalce, bi zakurila ogenj! Tako pa bo dolga noč pod to snežno streho!«

V temi je stopila na ledeni kamen ob potoku. Spodrsnila je z desno nogo. S čevljem je prebila led in zajela vodo. Stopila je na pripravljeno ležišče, položila smuči in palice na dračje, položila nahrbtnik ob deblo in se usedla. Ni se zavedala, da ima v čevlju vodo. Stisnila se je v dve gube, se zamislila in zasanjala...

Pasji lajež jo je predramil. Glas je prihajal iz zasnežene jase na Petelinjaku. V žilah še polje življenje. Dvignila je trepalnice in se z budnimi očmi razgledovala, kje je. Slišala je jutranji vrisk mladih drvarčkov, tam daleč v smeri Peska. Žarki mrzlega in ledenega zimskega sonca so se zasvetili na jasnem jutranjem nebu. Zazdelo se ji je, da vidi skozi beli gozd modro gaz. Z največjim naporom se je dvignila. Nog ni čutila. Toda boj za obstanek ji je vlival močno voljo. Nataknila si je, z zmrznjenimi rokami, smuči na zmrzle noge in smuk! Smučala je s težavo, lovila ravnotežje in vijugala med drevjem nad potokom v dolino po drvarski poti. Zagledala je črno drvarsko bajto. Dim se je valil skozi vrata. Srce ji je bilo močnejše in oči so se ji zasvetile. Ustnice so zašepetale: »Rešena sem!«

Borba za svobodo v pohorskih gozdovih

Huni dvajsetega stoletja so privihrali iz severa in napadli Jugoslavijo, ubijali in požigali ter odvažali ljudi v koncentracijska taborišča. Ljudje so bežali v gozdove. Tudi Pohorje je sprejelo v svoje varstvo borce za svobodo, Ruško četo in Pohorski bataljon.

Pohorje je tudi v prejšnjih stoletjih obranilo Pohorce pred zavojevalci. Tako je sam turški sultan Sulejman moral dati povelje svojim vojakom za umik pred turškim zidom, ki so ga Rušani, Bistričani, Lobničani in Smolničani zgradili od struge deroče Drave.

Dne 8. januarja 1943 je pri Treh Žebljih na Pohorju tridesetkrat močnejša vojaška okupatorjeva sila obkolila in napadla partizane. Bitka pri Treh žebljih že prehaja v legendo, ki bo živela med pohorskim ljudstvom. Junaška smrt petinšestdesetih junakov v pohorskih gozdovih ima širši, vseslovenski in občečloveški pomen. Navzočnost partizanov v Visokem Podravju je bila velikega pomena za osvobodilne načrte jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja. Ko je okupator v letu 1942 zmagoval na svetovnih bojiščih, se je narodnoosvobodilna vojna v severni Sloveniji razvijala v najtežjih okoliščinah. Hitler je slovensko Štajersko že aprila 1941 leta priključil velikemu nemškemu rajhu. Pohorski partizani so se borili na ozemlju samega Rajha. To daje bitki pri Treh žebljih na Pohorju poseben pomen in vrednost. Vsi pozivi okupatorskega poveljstva partizanom na Pohorju, naj se umaknejo iz ozemlja Rajha, so ostali brez odziva. Partizani se niso hoteli umakniti. Sprejeli so borbo in padli do poslednjega moža. V tej kolektivni smrti je veličastna. Trije žebliji so simbol brezkompromisne borbe za svobodo. »Boljša je slava, ki jo dosežeš z nesrečo, kot tista, ki ti pade v naročje zaradi sreče.« V življenju se primeri, da doseže ena od bojujočih se strank zmago zavoljo izdajalca, pa tudi, da jo zavoljo izdajalca zgubi. To se je pripetilo Pohorskemu bataljonu. Jean Cocteau je zapisal: Sicer pa je do neke mere zmerom tako, da je tisti, ki zmaga, poražen, in tisti, ki je poražen, zmaga.

Motorizacija prodira na Pohorje

Motorne žage, kamioni, osebni avtomobili, žicnice pojejo po vsem Pohorju svojo mrzlo jekleno pesem. Gosta mreža gozdnih kamionskih cest je prepredla pohorske gozdove in frate. Z avtom je že možno dospeti iz vseh strani do vrha Pohorja. Vlažen zrak, napojen z vonjem pohorskih gozdov

in smolnatega lesa ter z zlatim soncem poživilja izletnike, ki v vse večjem številu prihajajo na Pohorje.

Pohorje pridobiva z mednarodnim turizmom zopet svojo tradicionalno vlogo križišča treh kultur: germanske, romanske in slovanske. Še pred križanjem teh treh kultur in tradicij so se križale na Pohorju tradicije Ilirov, Keltov in Rimljanov. Silnice, ki so oblikovale pokrajino, podnebje, tlo in ljudi na gorskem masivu vzhodnih Alp in Visokem Podravju, so tako silne, da oblikujejo in preoblikujejo svet in ljudi. Pohorje ima svojstveno podnebje, ki je pogodu turistom. Pohorje ima svojstvenost, ki ga loči od drugih Alp. Pohorje pokrivajo nepregledni gozdovi temnih iglavcev in svetleje zelenih listavcev, z raznimi barvnimi odtenki, ki ustvarjajo videz ogromnega in nepreglednega zelenega mozaika. Nadmorska višina do 1543 m je vplivala na gospodarski razvoj in naselitveno oblikovanje Pohorja, na kmetijstvo, predvsem na živinorejo in pašništvo, ki je

oblikovalo fiziognomijo Pohorja v srednjem veku s kolonizacijo višjih predelov s tirolskimi, južnobavarskimi in koroškimi kolonisti. Železarstvo in zlasti steklarstvo v osemnajstem in devetnajstem veku je povzročilo spremembo v pokrajini zaradi pretirane sečnje, oglarjenja in velike porabe oglja v fužinah, plavžih in glažutah. Železnica Maribor—Dravograd, zgrajena pred sto leti, je spodrinila splavarstvo na Dravi in usmerila lesno trgovino na nov tehnološki postopek izrabe in predelave lesa. Motorizacija naše dobe pa ponovno preusmerja in spreminja tehnološke stopke izkoriščanja gozdov. Z gozdom gospodari vsaka država tako, da ohrani ravnotežje med njegovo naravnostjo in gospodarnostjo. Pohorske gozdove sedaj načrtno izrabljamo tudi v turističnem gospodarstvu. Moramo jih čuvati in jih negovati kot naš lepi, zdravi in prostrani dom, v katerem iščemo trdnjše zdravje in boljše življenje. Z racionalno urbanizacijo lahko ohranimo Pohorje v neokrnjeni naravni lepoti.

TROJNI CVET

(petinsedemdesetletnemu Slovenskemu planinskemu društvu)

Ludvik Zorzut

1

*Kam takó visoko tvoje seme
nesel veter je, sejavec, veter pomladin,
trosèč ga podivjan èez gorsko slème?
Drobno zrno
v špránjah, v rázorjih škrbìn
ga zagrebel v prst je èrno.
Sème že ti živo pot odprè,
da sonènega se dne
zagledaš v višnjevo nebo
in pestre barve zemlje in neba se v te zazro.*

Líjejo v èelè visokih sonc pramèni,
bíjejo vetrovi — ledenih zrn ti vrag nasuje
roka hlastna vztrepeta, te ne izruje,
mehko boža te plezalec v steni.*

*Pod odejo snežno v topli grudi se ti dremlje,
snuješ v koreninah izpod skal
pravljico planinsko, ko boš vstal
na pomlad spet iz spoèite zemlje.*

*O, da tudi nam iz gorskih teh sokòv
stkal boš pravljico prekáljenih
za zárod nov
nam — lepote žejnim,
jubilejnim,
ti na prsih vedno nam pripet —
planinski cvet.*

*Kot da z roko v roki ti z nami hodiš,
prelepo znamenje, okroglo, belordeče
nas spremljajoč — da vse na traku teče —
po strmcih, lazih, stenah ti nas vodiš.*

*Smo na razpotju. Kam in kod? Markacija kaže,
na deblih, glejte jo, na smreki, jelki, hojki,
na skali še, odskokoma kot žogica v odbojki.
Naprej le v pravo smer! Znak Knafelčev ne laže.*

*Smo v gosti megli. Kot pošast zlovešča plazi
se nad prepadi. Mi, tavajoč po ruševju, skalovju, logu
zašh smo bogvekam, v začaranem smo krogu.
Markacija! Kakó se spet zjasnitjo splášeni obrazi!*

*Smo v belem snegu. Je predrugačil vse okolje,
zasul nam vse poti. Kaj, ne? Da grdi svet preraja?
V kristalnem gradu zimske pravljice nam baja.
Vodnica belordeča, s teboj smo dobre volje.*

*S tebój do vrha! Naprej v veselje še, v nadzemne
tajne kósmosa bi ti predála se vetróvom,
nas pripeljala k novim še svetóvom
in še in še v duha višine nad oblake temne.*

*O, da nas spremljaš, tovarišica zvesta — na vrhé
skoz grla, žrela, pekla, rupe, grinte vse,
čez prst in kámenje —
cvetoče známenje!*

3

*Z vrhòv strmimo v krajino prostrano. —
Da si se pripeljala s soncem v zarji zlati?
Te nismo videli. Saj kot zefirček na zeleni trati
si se spočela — pesmica — oj, zjutraj rano.*

*Visokorodna dvigneš se v neba modrine,
letiš, kjer orel bistrooki plava, se gams podi v čereh,
se plahe srne lahkonože pasejo v logeh,
v šepetu smrek sanjava. Kdo zmeri čustev ti globine?*

*Kdo tvojih kril brzine? Pesmica, kdo te dojame?
Povzpneš se k svilotkani očnici, v pečini strmi,
spustiš se k planšarjem veselim, k divjim lovcem v krmi,
nemótena, neskáljena. Kdo, pesmica, prostost ti vzame?*

*Ne kličejo te v skalah kavke, v dólu kósi,
koliko še krilatih pevcev? Pod noč speš na livade
poslušat slavčkov gostolečih serenade
se zadoščena kopajoč v večerni rósi.*

*O, da še mladcem zburiš kri,
da ti prislúhnejo. Odmeve, tvoje vriske, srčne vzdih,
prepolna čustva da zlijejo ti v tople stihe.
Se jim prvenčica rodi —
cvetoča pesmica.*

* Čeli — čela pod vrhom.

Pripomba: Trojni cvet v trojnem pomenu je poklonjen 75-letnici SPD, pripet predvsem planinski mladini 1) da prvi cvet jo spodbuja k cvetoči rasti v planinah, da na svojih poteh tudi spoznava in varuje planinsko cvetje, sploh rastlinstvo ter ga imenoma še ohranja v herbarjih, 2) da jo drugi cvet — belordeča markacija — vodi po zaznamovanih varnih poteh, da se medpotoma tudi pozanima za posebnosti, za šege in lepote krajev, jih sproti zapisuje, a obenem spodbuja k zaznamovanju novih poti in k obnovi starih, že obledelih znamenj in 3) da se tretji cvet, vsaj nekaterim mlajšim, ki jim utriplje pevska žilica kot pesmica utrne v stihih — prvenjih pod tolikimi vtisi in doživetji v gorah.

DIRETTISSIMA V EIGERJU je bila zadnja leta v alpinističnem dogajanju ena od največjih senzacij. Pravzaprav je čez ves hrup okoli nje prehitro zrastle ruša pozabljenja. Dve knjigi sta izšli o njej, eno sta napisala Nemca Jörg Lehne in Peter Haag, drugo Angleža Peter Gillman in Dougal Haston.

Ideja o direttissimi poteka od l. 1935, ko sta v steni ostala Monakovčana Sedlmayer in Mehringer. Ta dva sta šla naravnost proti vrhu, z »bivaka smrti« sta plezala 60 m naravnost proti »pajku«. Dunajčan Reiss je od l. 1952 tod našel njune kline. L. 1935 so bili za direttissimo še drugi kandidati, vendar okoliščine niso bile take, da bi vstopili. V tem pogledu se v Eigerju od tedaj ni nič spremenilo. Kdor hoče v steno vstopiti, mora dobro premisliti, ali so okoliščine primerne za vstop ali ne.

Uspeh iz l. 1938 so ocenili kot »linijo najmanjšega odpora«. Do l. 1952 ni bilo drugih poskusov, nato šele l. 1961, dokler ni prišlo do poskusa v l. 1966, o katerem govorita knjigi. Brez posebnih dogovorov je prišlo do sodelovanja med nemško skupino, ki sta jo vodila Lehne in Haag, in med anglo-amerikansko, v kateri je bil najvidnejši J. Harlin. Izbrali so zimski čas, ki jamči lepo vreme za daljši čas (tudi do 10 dni) in za večji mir v steni, ker je vegasto kamenje primrznjeno. Vendar to jamstvo pozimi l. 1966 ni držalo. Skupini sta imeli različno taktiko. Harlin je hotel opremiti vso steno s fiksnimi vrvmi, nato pa z njihovo pomočjo v eni sapi zavzeti vrh. Nemška skupina pa ni imela namena vračati se in je nosila s seboj vso hrano in opremo. Slabo vreme pa je pobrisalo načrte in terjalo kombinacijo obeh. Obe skupini sta se skrbno pripravili. Že v Trentu l. 1965 sta vzajemno uganili načrte druga drugi, vendar ni prišlo do nobenega dogovora. J. Harlin sicer ni bil zoper mednarodno sodelovanje, vendar je menil, da bi številna ekspedicija izgubila na hitrosti in gibljivosti. Sodil je tudi, naj si vsaka skupina zase odpre to pot na vrh. Ko sta skupini prišli pod steno, sta ugotovili, da sta si obe izbrali isto smer. Čeprav sta bili med seboj v tekmi, sta vendarle takoj v začetku druga drugi pomagali, solidarnost in rivaliteta se nista izključevali.

Zdi se, da se je J. Harlin še nadalje upiral fuziji obeh skupin, čeprav so Nemci izrazili željo po sodelovanju. Ne vemo, če je svoje stališče spremenil potem, ko so dosegli »pajka«. Smrt ga je dosegla 22. marca in vprašanje ostane odprto. Anglo-amerikanska skupina se je odrekla Harlinovi zamisli. Večina Nemcev je preživela 22 noči v steni, ne da bi sestopili k oddihu na Kleine Scheidegg. Naj bo že, kakor hoče, fiksne vrvi so zaradi slabega vremena »priplezale« vse do »muhe«, torej precej višje, kot je bilo rečeno.

Nad »muho« je ena skupina forsirala vrh, druga pa je sestopila, da bi v primeru potrebe prišla na pomoč po navadni poti. Tri dni je prva skupina rabila za vršno steno 300 m, ves čas v nevihti. Bil je to boj za življenje, v najbolj sovražnih okoliščinah, tako v skali kot v snegu. Boj je bil izbojevan, žrtev veliki Harlin.

Številne polemike so vzplamtele zaradi tega, vsem pa je manjkalo dobrohotnosti. Kaj naj rečemo po dveh letih? Treba je priznati: Direttissima je izpolnila sanje mnogih plezalskih navez vse od l. 1935. Izpolnila jih je in pri tem posegla po prevelikem številu klinov in vrvi. Kakor da bi šlo za ekspedicijo! Severna stena Eigerja s svojimi 1600 m višine pozimi tudi ni dosti manjši cilj od ekspedicijskih — vsaj onih druge vrste. Grenki pookus kot po Eigerju imamo lahko tudi ob težkih ekspedicijah v Himalaji, ki imajo vsega na pretek, pa jim tudi spodleti, če pritisne slabo vreme ali je kaj drugega narobe. Alpinist visokega razreda res da ne bo razsiral po nepotrebnem z varovalnimi manevri in sredstvi, storil pa bo tudi vse za uspeh velikega podjetja. Direttissima v severni steni Eigerja je nedvomno velik uspeh sodobnega alpinizma. Če se ga je polastila moderna tehnika obveščevalnih sredstev vsake vrste, je to kaj naravno, saj tudi himalajci ne shajajo brez nje. Bodimo pravični, objektivni, kolikor smo spričo nevoščljivosti še lahko.

ZIMSKA SEZONA 1968 V ALPAH je odmevala od prvih zimskih ponovitev v velikih prvenstvenih smereh iz l. 1965, 1966, 1967. Na prvem mestu pa je seveda prvenstveni vzpon po MRTVASKEM PRUTU (le Linceul) v Grandes Jorasses. Temu sta bila kos René

Desmaysen in Robert Flématty. V steni sta bila od 17. do 25. januarja 1968. Mrtvaški prt pokriva levi bok Pointe Walker in to gornji del v obliki paralelograma, ki ima v svojem spodnjem desnem kotu skalnat rog. Paralelogram se izteka v ledeni lijak, iz katerega se raztekajo vzporedni ledeni lijci.

Zimo sta vodnika izbrala za vstop zato, da bi ušla padajočemu kamenju, ki ga je pozimi manj. Od 13. do 16. januarja sta plezala ob pomoči dveh prijateljev z nosila ves pratež pod steno. Spali so v Refuge Leschaux ali pa pod šotorom. Med opremo sta imela tudi specialen šotor za v steno. Ob lepem vremenu sta 17. januarja vstopila na desni strani desnega ledenega lijca in nadaljevala poprek, da bi bivakirala nekje sredi »prta«. Ponoči je začelo snežiti in ju prikovalo na mesto do 19. januarja. Ko je popoldne vihar pomineval, sta opremila 50 m poti navzgor in prišla na »strešni žleb« ledu. Odslej pa vse do konca vzpona sta se dajala z ledom, zelo strmim in trdim, ki je terjal eno samo sekanje. Zvečer sta bivakirala bolj proti levi, naslednji dan pa nadaljevala po sredi ledenega vratu, pri čemer sta 30 m morala v ledu narediti vse z ekstremno tehniko. Bivakirala sta na polički, ki sta jo vsekala v led. Naslednji bivak je bil podoben prejšnjemu, spet enako tvegan. 23. januarja sta po dolgem prečanju dosegla sredo »prta« in tu bivakirala prav tako kot prejšnji dve noči. 24. januarja sta bila v nekoliko manjši strmini, vendar še vedno v trdem ledu. Ob 12. uri sta prispela 40 m pod Lastavičji greben (arête des Hirondelles). V obraz jima je puhnil silen veter in ju držal na mestu vse do 16. ure. Vso noč je nato razsajal z neugnano ihto, vendar je njun šotor ostal cel. V takih okoliščinah sta spremenila načrt. Odločila sta se, da se bosta z grebena preko »prta« spustila v vznožje stene. Tedaj sta po radiu slišala, da se pripravlja na zboljšanje vremena. Ob 13,30 sta zapustila greben in se začela zaupati vrvm. Flémattyja je spodbil plazič, padal je, vendar ga je vrh zdržala, v izgubo pa je šla vreča s šotorom. Ker bi bivak brez njega pomenil konec življenjske ture, sta pohitela s spuščanjem brez posebnega varovanja. Spotoma sta imela srečo, našla sta izgubljeni šotor in tako sta lahko v vznožju stene še enkrat bivakirala. Desmaysen je izjavil, da po tako strmlem ledu še ni plezal. Presenetil ga je tudi led pri vrhu Mrtvaškega prta, kjer je pričakoval sneg.

Na Linceul je mislil že Willo Welzenbach še v času, ko Walkerjev steber še ni bil preplezan. Vstopil je vanj l. 1933, z njim sta bila Drexel in Schulze, pa so kmalu odnehali. L. 1963 sta Berardini in Paragot, dve zvezdi francoskega alpinizma po drugi svetovni vojni, prišla do zgornje tretjine prta in tu odnehala zaradi utrujenosti. L. 1964 je John Harlin s tovarišem prečil iz smeri v Walkerju na Linceul, vendar se je spustil z roba ledenega lijaka v vznožje stene.

PIZ BADILE 1968 ni sicer Eiger 1966, vendar pa precejšnja senzacija. Darbellay si je steno ogledoval že februarja in novembra 1967. Bazo si je naveza uredila 20. decembra 1967, ne daleč od tam, kjer so nameravali vstopiti Darbellay, Bournissen in Troillet. Istočasno so prišli v steno trije Italijani in pripeli vanjo 100 m vrvi. Bili so Armando iz Turina, Calcagno in Cogna iz Genove. Švicarji in Italijani so se brez težav sporazumeli za skupno delo in opremili steno s pritrjenimi vrvmi do osrednjega snežišča. Nad njim so napredovali v treh navezah, po en Italijan in Švicar. Prišlo je slabo vreme in vsi so se umaknili. Italijani v kočo Sasa Furä, Švicarji pa na svojo stran, do 28. decembra. Tedaj so se spet sešli na osrednjem snežišču. Tu se je vanje zakadil veter s hitrostjo 100 km na uro, živo srebro je zdrknilo na -30°C . Kljub temu so po štirih dneh prišli na vrh. Vmes se je ena naveza spustila niz steno, da bi prinesla živež v drugi Cassinov bivak, kjer sta počakali ostali dve navezi. Nato so skupaj nadaljevali pot, vendar ne v smeri iz l. 1937 (Cassin, Esposito, Ratti, Molteni in Valsecchi), pač pa 80 m direktno na greben, kakih 150 m od vrha. To je zadnja leta normalni vzpon oz. splošna korektura Cassinove smeri v Piz Badile. Kakor je znano, sta Molteni in Valsecchi l. 1937 pri sestopu na italijansko stran umrli od izčrpanosti. — Guido Tonella poroča, da

so vzpon prekinili zato, da so božič praznovali doma, da je oskrbna naveza prespala noč v hotelu, medtem ko sta ostali dve prezebali v steni. Dramatska trojna enotnost (kraja, časa in dejanja) je bila načeta in prezrta, dovolj razlogov za pohujševanje! Vendar Tonella ni namočil peresa v polemično črnilo. Chacun à son goût — vsak po svojem okusu, pravi senior evropskega alpinizma. Resignirano skloni glavo in pravi: Vedeti je treba in ugotoviti, da to ni več klasični alpinizem, pač pa drug, moderni, tehnični alpinizem, ki uporablja vse mogoče pripomočke, o katerih se nam pred 40 leti še sanjalo ni: profilirane gumaste podplate, specialne zimske čevlje, sestavljive dereze dvanajsterke in to iz lahke kovine, sintetične lahke vrvi, topla in nepremočljiva oblačila, čelade, vse mogoče kline in vponke, imenitne kuhalnike, ki so hkrati tudi pečice, vreče za bivak, preparirano lahko hrano, posebna zdravila in poživila, brezžično obveščanje in sprejemanje s tranzistorji, talkie-walkie, ki hitro prinesejo pomoč GRS in še to in ono. Ali je tu še kaj zveze z izročili ali je to čisto nekaj drugega? Tonella odgovarja na to vprašanje, da je treba imeti pred očmi osnovo alpinizma in ta je — dejanje, čin, akcija. Če terja ekstremna sredstva, zakaj ne bi posegli po njih! — Vidi se, da bi Tonella rad stal na obeh bregovih, na zgodovinskem in sedanjem, češ, saj ta himalajski slog se v Alpah ne bo razširil, preveč je razlogov za to, da se bo obdržal tudi oni stari, klasični. Zakaj ne bi mladini privoščili v Alpah priložnosti za himalastični trening, ki jim bo na ekspedicijah prišel tako prav? Kdo se upa vreči kamen na to mladino in kopati jarek med njo in starino? Saj gre vendar za to, da se meje možnega povsod razširijo, meje nemožnega razrinejo!

Ker je Tonella to zapisal v biltenu UIAA, pomeni, da njegove nazore potrjujejo tudi alpinistični krogi, ki jih združuje ta mednarodna planinska organizacija.

DVE, KI STA NEKAJ ZNALI

Jože Vršnik

Na Klemenči Jami, kjer je zdaj Zavetišče pod Ojstrico, je bila iz davnih časov Klemenča planšarija. Leta 1944 sta morala zadnji pastir in planšarica v taborišče smrti. Kar začudi pa se človek, da takrat niso zažgali bajte, saj so bili s požigi zelo radodarni. Na Plesnikovem stanu (nekdaj so ga imenovali Plesnikarca) bajti niso prizanesli. Po vojni je Planinsko društvo Solčava prevzelo bajto na Klemenči Jami in jo imenovalo in preimenovalo v Zavetišče pod Ojstrico. Ni se zmotil šaljivec, ki je ob otvoritvi zavetišča rekel: »Otvorili so stodvajset let staro kočo!« Tudi Plesnikov stan je znan mnogim planincem, prav gotovo pa vsem (preredkim) obiskovalcem Strelova. Neko poletje je bila na Klemenči Jami za mamerco Prušnica, na Plesnikarci pa Ožbinka. Kar kmalu po začetku planšarije sta se na Puklovci

sešla pastirja Klemenči in Plesnikov. Med pogovorom je Klemenči pastir omenil, da je Prušnica slabe volje, ker imajo krave tako malo mleka pri vsej najboljši paši. Pri molži krave stočejo, mleka pa ni.

Naša Ožbinka, je rekel Plesnikov, pa počenja take stvari, da me je kar groza. Včeraj sem se vrnil od tropa (črede) v času, ko me še ni pričakovala. Ni me še opazila. Iz bajte je prinesla dolgo vrv za privezovanje sena na gare. Vrv je razprostrla, debelejši konec s klupo vred je vrgla čez streho bajte, tanjši konec pa obdržala v roki. Podstavila je molzni žehtar in začela molzti vrv. Iz vrvi je teklo mleko in kar hitro je bil žehtar poln. Hitro je pospravila vrv in mleko, ko sem stopil v bajto, ni bilo mleka in vrvi videti nikjer. A tako je to, se je domislila in začudila Prušnica, ki ji je pastir povedal, kaj je slišal od Plesnikovega. Napravila mu je malico, potem pa naročila: Zdaj pa pojdi v Plest in naprosi, da ti posodijo ta veliki železni kol, (železni kol je drog, s katerim delajo v zemljo luknje, v katere »vsadijo« ostrvi, na katere naložijo deteljo ali žitno snopje, da se posuši). Ko je pastir prinesel železni kol, je Prušnica z njim naredila globoko luknjo v tla, pod kapom strehe, v luknjo je vsula žerjavice, na žerjavico pa pljusnila še toplega namolzenega

mleka. Hitro se je umaknila, da je ni oplazila sopara na žerjavici zavrelega mleka. No, Ožbinka, zdaj pa le molži Klemenče krave, če se ti še ljubi, je rekla. Pastirju je naročila, naj nese železni kol nazaj v Plest.

Nekaj dni pozneje sta se pastirja spet sešla na Puklovci. Zdaj je pa naša Ožbinka slabe volje, je rekel Plesnikov. Že nekaj dni se ne usede. Tudi pri jedi ne. Vsa dela opravi kar stoje. Ko sem jo vprašal, zakaj ne sede, mi je nekoliko sramežljivo rekla: Saj bi rada, pa ne morem. Vsa sem opečena, kakor bi sedla v kotel vrelega kropla.

Ko se je Klemenči pastir vračal proti bajti, je po navadi starih pastirjev glasno mislil: Saj je dobra majerca tale Prušnica, huda pa tudi. Bom že moral paziti, da ji ne padem v zamero.

Ožbinka ni več molzla vrvi, Klemenče krave so pa imele veliko več mleka.

To je pripovedoval pokojni pastir Jaka Černe, ki je veliko poletij pasel ovce po solčavskih planinah in je bil znan mnogim predvojnim turistom. Na Klemenči jami se pase še kakšna kravica, da v zavetišču niso brez mleka, na Plesnikovem stanu pa mlada goveda brez pastirja. V Pruhi živi zdaj drugi rod, Ožbinovo hišico je pa dosegla radirka druge svetovne vojne.

In od trdega dela zgarani so bili nekdanji hribovci, zato težkega koraka in počasne besede. Možgan pa le niso imeli skisanih, bi sodil po opisani »resnični zgodbi«.

Leopold Stanek

OČNICA

*Gledam te, gledam,
kot gleda zvesta žival,
pred mano odpiraš
cvet svojih oči,
bolj ko te gledam,
globlje se vanje
vpija moje oko
in še samo
postaja lep pogled.*

DOLGA POT DR. JAKOBA PREŠERNA

Evgen Lovšin

dr. J. Prešern

Dolga je, a ni bila vedno z rožicami postlana, svetla življenjska pot našega jubilaranta dr. Jakoba Prešerna. Še kljubuje težavam in krepko nosi svoj osmi križ. Nosi ga pogreznjen v molk. Že bo skoraj dve leti, odkar se je z zadnjim člankom spomnil svojega mladoletja. Z materjo sta šla k Sv. Petru,¹ na 839 m visoki stožec nad Bégunjami gledat, kako »babo žagajo«. Zdi se mi, da se je fantè že takrat napilo lepot razgleda na Triglav, na Blejsko jezero in vso Gorenjsko od Jesenic do Šmarne gore in še čez. »Čez Pleče Kuka vrh Stola, Begunjščica kaže svojo široko plat...« Iz te opojnosti se ni izkopal v mladeniških letih in ne v moških, pa tudi na stara leta ne. Pristen Begunjec se je vrnil po letih študija in mnogih letih službovanja v pravni stroki v Novem mestu, Kranju, Radovljici, Krškem, Velikovcu, Škofji Loki in končno v Ljubljani spet v svoj ljubljeni kraj Bégunje, v mirni domek pod zeleno Dobrčo, prelepo glavo s še lepšim razgledom — pravi raj miru za turista.²

Ko sem se z njim v Planinskih Vestnikih in osebno ter z njegovimi prijatelji pogovarjal, kako je živel

¹ Na vrhu čepi poznogotska stavba iz druge polovice 15. stoletja — cerkva sv. Petra s freskami mojstra Jerneja iz Škofje Loke (PV 1957/342) in (PV 1966).

² Glej članek z mnogimi življenjskimi podatki, ki ga je napisal Tine Orel, urednik PV pred desetimi leti ob 70-letnici dr. J. Prešerna (PV 1958/413).

s pravom in še z gorami, sem podoživljal njegova doživetja, mislil njegove misli, spominjajoč se — politično nezanesljiv — svojih vojnih pustolovščin prve svetovne vojne, nato pa skoraj vseh prečudovitih poti v Julijcih, Alpah in nešteti hribih slovenske domovine, ki jih jubilant opisuje in ob njih ustvarja vrednote slovenske alpinistične kulture. Te pri dr. Prešernu ne ležijo, kljub neštevilnim prehojenim kilometrom v horizontali in vertikali v težkih alpinističnih dejanjih, temveč v organizacijskem delu v planinskih društvih in v lep-slovnem in znanstvenem snovanju s predmetom slovenske gorske pokrajine.

Podpredsednik Planinskega društva Radovljica tov. Pavel Olip ugotavlja, da je bil dr. Jakob Prešern že kot dijak član osrednjega planinskega društva od l. 1900. Leta 1922 je postal član PD Radovljica in ga v letih 1925 do 1928 vodil kot predsednik. Od l. 1929 do 1940 je bil odbornik društva in istočasno tudi gospodar Roblekovega doma. S svojim podpisom menice je omogočil, da se je ta dom začel graditi. Svoje organizacijsko delo je nadaljeval po letu 1956. Leta 1952 je bil poveljniški pobudnik za gradnjo Pogačnikovega doma na Kriških podih.

Nikoli ni za svoje delo zahteval plačila. Kot priznanje za njegovo delo, ga je društvo v letu 1968 imenovalo za častnega člana.³

Pravo je študiral v predpreporodovskih letih 1907—1912 na Dunaju. Ker je bil svobodoumnega duha, se je včlanil v narodno-radikalno akademsko društvo »Slovenijo«. Zaupanja v življenjsko silo slovenskega naroda ni nikoli izgubil. V »Sloveniji« so mnogo debatirali o jugoslovanskem vprašanju in ali je možno rešiti zapletene politične in socialne probleme Avstrije brez vojne. Po večini so bili masarykovci, torej proti vojni. Končno pa je tudi Masaryk obupal nad osemstoletno monarhijo. Ko je izbruhnila prva svetovna vojna, so bili naši študentje na srbski strani. Prešern je imel v avstrijski vojski oznako p. v. (politisch — verdächtig = politično nezanesljiv), 20 mesecev je služil cesarju kot navaden vojak, v mislih »Švejkov brat«.

Na vse to nam bo naš jubilant nejevoljno pristavil: »Koga pa to zanima? Čemu toliko pisanja?« Dr. Jakobu Prešernu smo veliko dolžni. Posebej mi planinci. Prešerna štejemo skoraj štirideset let za sotrudnika Planinskega Vestnika. Mnogo nam je povedal. Radi bi, da bi še kaj dodal.

Planinske pisce kajkrat zanese v dolgoživo opisovanje naravnih lepote in razgledov z gorá. In vendar, kar je najlepše, je kratko! Prešeren ni

dolgovezen...! »Za kratek čas preneha grmenje, pa je pokrajina namah zopet lepa in sončna. V ozki dolini, obdani na treh straneh od golih navpičnih sten, se detonacije postoterijo, potisočerijo in preidejo v peklensko melodijo. Ko pa preneha ta veličastna in strašna pesem, sije sonce tako lepo gorko in tako svež veter pihlja skozi dolino. Skalovje Ponc, Vevnice, Jalovca, Travnika in Mojstrovke pa sanja naprej svoj tisočletni sen.«⁴ Ne more se odreči opisu razgleda z domače Begunjsčice,⁵ ki ji Begunjci pravijo kar Planina, a hitro preskoči na opisovanje njenih travnatih pobočij, se vživi v trud in nevarnost pa tudi v veselje ob košnjah in spravljanju sena. Brez derez ne gre. Na Kopiščih zraste kopa, ki jo drži ostrv in podpirajo komarče, da lahko kljubuje hudim viharjem.

S poti na Kanin⁶ se Prešern sprašuje, ali ima Triglav res tekmeča v razgledu, saj tako hvalijo razgled s Kanina Kugy, Tuma, Švigelj, Krpelj, Lupinc in drugi.

Ko sedi na vrhu in opazuje, kako v večerni zarji prehajajo barve Triglava iz ene v drugo, gleda vso rdečo Krnovo piramido, tam zadaj za Jalovcem vzhaja polna luna... vzklikne: »Resnica je, da nikjer ni tako jasnega pregleda na Julijske Alpe s skupino Triglava in Poliškega Špika, takega pogleda na Ture in Dolomite in morda tudi na morje kakor s Kanina«. Res je tedaj, o čemer si je od začetka upal podvomiti.

Slovensko planinsko društvo je l. 1929 izdalo dr. Henrika Tume »Imenoslovje Julijskih Alp« kot podatke iz Planinskih Vestnikov 1928 in 1929. V uvodu je povedano, da je Imenoslovje izšlo pri nas pred mnogimi drugimi narodi z visoko kulturo, da je pristno slovensko, brez primesi »ptujščine«. Je le ogrodje in zahteva izpopolnitve. Alpinisti (planinci), geografi, geologi, zgodovinarji, botaniki, filologi (pa tudi amaterji) naj zbirajo in dopolnjujejo delo.

Na to znamenito Tumovo »Imenoslovje« se je oglasil dr. Jakob Prešern s svojim temeljitim članom »Imenoslovje v PV 1933« (str. 39, 73, 94 in 115).

Prešern nasprotuje Tumi, ki pravi, da so gorska imena v gorskih skupinah Begunjsčice in Stola sporna in negotova in pravi, da kake pomembne spornosti tu ni, le da je treba vprašati tistega, ki ima na mestu samem svojo zemljo ali opravke, ne pa koga iz okolice. Samozavestno piše, da bo moral podatke svojega gospoda prednika popraviti, jih dopolniti ali mestoma označiti kot

³ Pismo podpredsednika PD Radovljica Pavla Olipa z dne 10. junija 1968.

⁴ Dr. J. Prešern. Odlomki iz vojnega dnevnika, PV 1928.

⁵ Dr. J. Prešern, Imenoslovje okrog Begunjsčice, PV 1933.

⁶ Dr. J. Prešeren, S poti na Kanin, PV 1954.

povsem napačne. Ni lahko zaradi avtoritete zapisovalcev popravljati njih napake. A Prešern je neustrašen, ko gre za pravilnost in dokazuje svojo pristojnost pri odločitvah o imenih svojega kraja tako-le: »Rojen sem v Bégunjah in oblezel sem okrog vsak vrh in skalo, poznam vsako stezico in skorajda vsak grm. Domači dialekt me je učila mati in ga zaradi stalnih stikov z rodnim domom obvladam še danes. Smatram to kot potrebno poudariti ne toliko v dokaz svoje osebne legitimacije, temveč zato, ker menim, da je poznanje dialektičnih pravil zelo važno za pravilni zapis v knjižnem jeziku«. In nato se zvrstijo v omejenem članku mnoge ugotovitve, ki s Tumovimi ne soglašajo. Še več. Zamajala se je stavba Tumovega »Imenoslovja«. Danes menimo, da moramo biti pri manj znanih imenih v posebej odlojdnih področjih oprezni in pogledati še druge vire.

Z isto vnemo, čeprav z manjšim uspehom, se Prešern ukvarja z imeni v Trenti in Koritnici.⁷ Spominske knjige planinskih koč najočitneje govorijo o ljudeh, ki pridejo v gorski svet na obisk, povedo, kdo so, kaj so doživeli in kako se počutijo. Goro oživi šele človek, favna in flora. Zgodovina razmerja človeka do gorske prirode zanima Prešerna nenehno, zato pobožno jemlje v roke spominske knjige planinskih koč, kadar mu jih naključje pripelje, jih prelista in oceno sporoča javnosti. Seveda je tu spet Begunjščica,⁸ Vodnikova koč na Velem polju in Prešernova koč na Stolu z znamenito sliko planinskih množic ob njeni otvoritvi 31. 7. 1910.⁹ Planinskemu društvu v Radovljici pa je kot njen odlični član, predsednik in odbornik posvetil obširno kroniko delovanja 60-tih let.¹⁰ Take kronike, kakor jo je napisal Prešern o Radovljici, bi bile potrebne o vseh društvih. Povezane z delovanjem zveze bi se uporabile za temeljne kamne zgodovine o organizaciji planinstva v Sloveniji. Razgledan v zgodovini, toponomastiki, gospodarstvu, v planinstvu in še kje svojega rodnega okraja je pisal Prešern kroniko v ozki ali pa rahlejši povezanosti z važnejšimi političnimi in gospodarskimi dogodki z vplivom na planinstvo. Že leta 1895 so bile v odboru planinskega društva Radovljice znane osebnosti: dr. Vilfan, Aljaž, Roblek in drugi. Kronika nam poroča, da so zgradili novo koč na Begunjščici, potem ko je pogorela Vilfanova. Malo je takih oporok: »Podpisani Hugon Roblek dolo-

čujem svojo poslednjo voljo... Univerzalnim dedičem mojega premoženja imenujem Slovensko planinsko društvo v Ljubljani.« Novo koč so poimenovali Roblekov dom.

Še to-le je pripisal kronist Prešern na koncu svojega z ljubeznijo in znanjem napisanega spisa: »Kaj menite, ali mi bo usojeno, da čez deset let dopolnim to-le zadnje poglavje?«

Prešern ni samo opisoval delovanja planinskih organizacij, vedoželjnost ga je zapeljala v zgodovino svojega kraja tja od Valvazorja do današnjih dni. Ti kraji se ponašajo z zanimivimi, pomembnimi in slavnimi dogodki. Težko mu je pri srcu, ko se spomni begunjske graščine, mučilnice v surovem času nacistične okupacije. Pri njegovem domu se od glavne ceste, ki drži proti Trziču, odcepi pot mimo razvaline Kamen v sotesko Drago, v tisti »gorski svet«, kjer so v letih zlih pobijali može, otroke, žene »...a se je vzbudil tudi upornik, ki bilo »ni puške ga strah ne prekletega v Begunjah kola...« Svoj dolg tem časom je Prešern poravnal z zanimivim spisom »Partisanenstrasse«,¹¹ ki drži iz gorenjskih Begunj v Trzič.

Kar težko mi je, ker ne dopuščata ne čas ne prostor, pa tudi sicer ni mogoče iti širše in globlje v Prešernovo spisje, ki povsod kaže temeljitost in pretehtanost. Z ljubeznijo in trudom, ne da bi pri tem odločala pozna nočna ura, je spravil ne toliko obsežno kolikor kakovostno delo.

Ko sem bral npr. njegovo »Črno prst, Rodico in še kaj« »Kriške pode — Pogačnikov dom«, »Iz Podbrda v Škofjo Loko«, »Iz stare planinske knjige okrog Krna«,¹² sem spoznal, kako siromašen stopiš v te kraje, če nisi prej (ali na potu) prebiral zanimivih Prešernovih pripovedovanj. Poglavitni tehnični svetovalec in delavec pri domu na Kriških podih, na Grivi, je bil zidar Zorč iz Trente, a največje zasluge šteje Prešern Jožetu Pogačniku, ki se je na sam dan otvoritve smrtno ponesrečil na potu k domu. Tudi v tem članku, kakor tudi v Krnu Prešern suvereno razpolaga z množico lepih krajevnih imen, da še z večjim veseljem bereš članek do konca.

Prva svetovna vojna ga je oropala mladih moči. »Tako stopam telesno izčrpan, duševno ubit kot senca svojega nekdanjega jaza v tretjo zimo svoje vojne.«

Mnogokrat ga sreča med nami starejšimi ne tako redka »bolezen samotek«. Manjka mu človeka, s katerim bi se mogel porazgovoriti, ko je toliko

⁷ Dr. J. Prešern, Po pozabljenih stezah, PV 1950.

⁸ Dr. J. Prešern, Ob dvajsetletnici Vilfanove koč na Begunjščici, PV 1928.

⁹ In Vodnikove koč, PV 1951, in Stola, PV 1962.

¹⁰ Dr. J. Prešern, Kronika PD Radovljica 1895–1955 — PV 1955 (str. 60, 112, 152, 222).

¹¹ Dr. J. Prešern »Partisanenstrasse«, PV 1957 (str. 339).

¹² Dr. J. Prešern, PV 1956 (str. 465, 515), PV 1952 (str. 220, 276), PV 1953, PV 1951 (str. 129, 166).

novega po svetu in ko se kopičijo misli do gro-
mad, »pa ni nikogar, s komer bi se bilo mogoče
razmetati ali zažgati v živahni debati«.

Pred desetimi leti je Prešernu urednik Planin-
skega Vestnika Tine Orel v imenu uredniškega
odбора in v imenu slovenske planinske organi-
zacije želel srečo in dolgo življenje, predvsem
pa zdravje in moči za delo, kajti »brezdelje je
Prešernu največja muka«.

V zadnjih letih se nam je jubilarant javljal s kar-
tico dr. P. v zanimivem delu Vestnika »Iz planin-
ske literature«. Seznanjal nas je na kratko z zani-
mivejšo vsebino tujih revij in zbornikov.

Leta 1945 je bil upokojen. Tako ima še danes po
vseh povišicah tako pokojnino kot kaka čistilka,

ki gre danes v pokoj. Ker je moral skrbeti še za
sestro, ki kot nekdanja samostojna šivilija ni
imela nobene pokojnine, mu življenje res ni bilo
lahko. Rože na vrtu in čebele so mu ostale zveste.
In spomini, čeprav se od njih, kakor je lepo napi-
sala planinka Mira, ne da živeti.

Še bi lahko in mnogo poročal o podobi dr. J.
Prešerna, vendar se mi je moja uboga lira na
koncu razglasila.

Ko to pišem, seže topla noč julija, rojstnega me-
seca našega jubilaranta, sem do moje pisalne mize.
Takrat, pred osemdesetimi leti, si mislim, je prišel
na svet, na ta prečudni svet... No, stisnili mu
bomo roko, pogledali v oči in si z njimi povedali,
kar se z besedo ne more.

SMO ZELEN BOR

(Jubilejni scherzo)

Ludvik Zorzut

Kdo smo? Qui sumus?

Prehujenih gorá le daljni še odmev

in rožnatih planin le blede še odsev?

O, spev grenak, planincev že vpokójenih!

O, pozni mrak, domá na smrt obsojenih!

Kaj v strmcih gor več ne donijo naše pesmi,

ki jih poslušali stražárji so — macesni,

vsem silam kljubujoči, joj, viharniki?

Kje v blisku, v gromu še pristópamo udárniki?

Quid vos prophetae dicitis?¹

Sexagenarios — de ponte!²

Septuagenarios — de monte!³

Pa mi smo homines alpini jubilantes

super Montes Sanctos, Smáriasque saltantes!⁴

O, mi smo zelen bor

nad vseh lesnikov brezsočnimi koreninami,

nad licemerskega, senilnega sveta smo razvalinami.

Smo zelen bor

nad vejami neplodnimi, že suhimi,

nad sadeži smo puhlimi in gluhimi.

Smo zelen bor

nad repami, že kislimi oblicami

in še nad briškimi smo figami belicami.

Smo zelen bor

nad znaki častnimi, srebrnimi in zlatimi,

smo nad plezanci v steni — še tako krilatimi.

Smo zelen bor

smo nad vesoljnimi in srčnimi raketami,

nad jubilejnimi današnjimi plaketami.

Smo zelen bor

smo nad vremeni temnimi in sončnimi,

nad cilji hrepenenj brezkončnimi.

Ta zelen bor, tovariši,

ta zelen bor, prijatelji:

zalivat ga, zalivat,

potem pod njim planinski sen uživat.

Ta zelen bor, ej, créscat, floreat, vivat!

Pojasnila:

¹ Kaj pravite vi preroki?

² Šestdesetletnike — z mostul

³ Sedemdesetletnike — z goré!

⁴ čez svéte in šmarne góre skakajoče.

DRUŠTVENE NOVICE

VABILO

Planinsko društvo Ljubljana-matica organizira skupno s komisijo za odpravo v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije alpinistično odpravo na Hindukuš. Z njo želimo proslaviti 75-letnico obstoja našega društva in organiziranega planinstva na Slovenskem. Odprava je dobila precej izjemno dovoljenje od afganistanske vlade, in sicer se bo mudila v dolini Vakhm, blizu četverne meje Afganistana, Pakistana, Kitajske in SZ. Dolino, ki je sicer zaprto področje, so doslej obiskale le tri ekspedicije, nobena pa ni dobila tako obširnega dovoljenja. Ker so alpinistične možnosti odprave velike in bodo njeni člani opravili vzpone na območju, kjer je pet vrhov visokih več kot 6000 m, je nujno, da ji zagotovimo potrebna finančna sredstva. Ena izmed akcij, ki smo jih pripravili v ta namen, so

pozdravne razglednice ki jih bodo člani odprave pošiljali s Hindukuša vsem tistim, ki bodo najkasneje do 4. avgusta 1968 pri svojem planinskem društvu ali pa pri Planinskem društvu Ljubljana-matica prijavili svoj naslov in ob prijavi vplačali 10 N dinarjev.

Barvna razglednica bo predstavila vse člane odprave, v ozadju pa bodo prikazane himalajske gore. Število teh razglednic je omejeno.

Prosimo vse planince, da nam pri zbiranju prijav in vplačil za pozdravne razglednice pomagajo in zbrane naslove pošljejo na naslov našega društva, prispevek za pozdravne razglednice pa je treba nakazati na tekoči račun 501-8-134/1. Na nakazilu je treba navesti številko dopisa ali seznama, na katerega se nanaša nakazilo, in pripombo »Pozdravne razglednice Hindukuš 1968«. Za sodelovanje in pomoč v akciji »Pozdravne razglednice Hindukuš 1968« se upravni odbor Planinskega društva Ljubljana-matica že vnaprej iskreno zahvaljuje.

Vodstvo odprave
Hindukuš 1968

OB ODKRITJU SPOMINSKE PLOŠČE JANKU MLAKARJU V ŽELEZNIKIH

V nedeljo 9. junija t. l. ob 9. uri so v Železnikih na rojstni hiši odkrili spominsko ploščo planincu in planinskemu pisatelju Janku Mlakarju. Pobudo za to je dal škofjeloški muzej, predvsem pa njegov sodelavec prof. France Planina. Za stroške so poskrbeli še PD in TD Železniki in PZS, načrt za ploščo pa je napravil pobudnik prof. Planina sam.

Starodavne Železnike je to nedeljo zalival dež, da prireditelji niso mogli razviti slovesnosti, kakor bi bilo želeto. Treba je dati priznanje posebej šolski mladini, ki se ni ustrašila ne plohe ne naliva in je vztrajala na slovesnosti do konca ter prispevala k programu nekaj lepih točk. Poleg mladine je nastopil tudi moški pevski zbor. Odkritje je vodil predstavnik domačega turističnega društva. O Mlakarju je govoril urednik Planinskega Vestnika prof. Tine Orel. Naj navedemo nekaj odlomkov iz njegove besede:

»Janko Mlakar je užival v dobi svojega javnega delovanja, to pa je trajalo skoraj šestdeset let, nenavadno popularnost. Čeprav ni nikjer posebej stremljivo posegel v javno življenje, ga lahko štejemo med značilne in vidnejše osebnosti narodnega življenja med obema vojnoma. Kot planinec je ohranil svoje mesto tudi po vojni, kot tak še javno deloval in bil s svojo presojo šestdesetletnega razvoja slovenskega planinstva še vedno navzoč. Te navzočnosti ga ni oropala niti smrt. Svojo stopinjo je globoko utrl s svojimi spisi in predavanji, s katerimi je od leta 1896 do leta 1953 na svoj izvirni način prosvetljeval, opominjal in vedril slovensko planinsko in širšo javnost.

Planinski Vestnik je po vojni med svojimi bralci nekajkrat priredil anketo o tem, kaj in kako naj planinsko glasilo piše. Gradivo teh anket priča, da je Mlakar postal in ostal pojem dobrega

planinskega pisatelja. »Dajte nam Mlakarja! Zakaj nihče ne piše tako kot Mlakar?« »Mlakar, ta je znal!« Tako govore pisma najrazličnejših bralcev in naročnikov.

Kot potopisec ni nov pojav v slovenskem leposlovju, gotovo pa pomeni s svojimi spisi in opisi vzponov snovno novost, saj dotlej nismo imeli človeka, ki bi se bil tako sistematično posvetil spoznavanju Alp, kot se je Mlakar. Tudi kot tak bo ostal pomembna osebnost v zgodovini slovenskega planinstva. S svojimi potopisi po Alpah nam je širil obzorja in kazal pot k uveljavljanju slovenstva na enem od področij, ki sicer ne spada v jedro narodnega bivanja, ki pa je za alpske narode vendarle pomembno kulturno, športno in gospodarsko torišče. Kot tak je s »Spomini in opomini« (PV 1936 in 1937) zapustil našemu planinstvu kulturno-zgodovinski dokument, še danes branja in upoštevanja vreden, saj je kot dolgoletni odbornik naše osrednje planinske organizacije (OO SPD) dobro poznal njeno stvarno vsebino in njene idejne probleme. Pri presoji plezalstva ga je sicer zaneslo v napadno smer zoper Tumo in Skalo, vendar je tudi polemika, ki jo je povzročil, pomagala k zmagi naprednih nazorov v planinstvu.

Bil je razgledan po evropski planinski literaturi, na svoje oči pa je marsikaj videl, kar je bilo v Alpah, v štirih bolj razvitih deželah, daleč pred nami in je zato tudi marsikaj po svoje presojal in razsodil. Ni čudno, če je večkrat stopil v »opozicijo«. S to svojo planinsko izobrazbo in izkušnjo je bil poklican, da nam je leta 1953 objavil zgodovino slovenskega planinstva od leta 1893 do konca Tominškove dobe l. 1931 in s tem sklenil svoje življenjsko sodelovanje s planinskim glasilom.

Mlakar je nedvomno eden od prvakov našega planinskega potopisa. Petnajst let po smrti je dobil viden kameniti spomenik v kraju, kjer se je rodil, sredi prelepe Selške doline. Skoraj istočasno pa je pri Mladinski knjigi izšel tudi izbor njegovih planinskih spisov, knjižni spomenik, ki opozarja na njegovo marljivo in mikavno propagandno delo za naše planinstvo.

SLOVO OD DIMEKA

Ime Dimek je bilo med planinci iz vse Slovenije dobro znano, posebej pa ga je poznala planinska vzhodna Slovenija. 11. maja so ga pogoltnili valovi kalne Mure, njegove domače, dobro mu znane reke. Ko so se planinci iz Beltincev in drugih krajev z obeh bregov njegovega mokrega groba poslavljali od njega, so se številni pogrebci od poslovnih govorih še enkrat zavedeli, kaj smo planinci izgubili z Dimekom — Baligačem. Iz sožalnih besed posnemamo: Dimek — Mirko Baligač se je rodil 11. septembra 1924 leta kot sin kmečkih staršev v Beltincih. Starši so mu kmalu umrli. Osnovno šolo je dovršil v Beltincih, gimnazijo v Murski Soboti. Ostal je zvest kmečkemu poklicu, ljubil je naravo, jo opazoval in tudi druge vzpodbujal, naj mu pri tem slede. To ga je še kot mladeniča potegnilo v gore in v planinsko organizacijo. Njegov vpliv je kmalu zajel vse Prekmurje in Prlekijo, zajel tudi Pohorje, sčasoma pa si je nabral številna poznanstva po vsej Sloveniji. Bil je planinec z vsem srcem. S kolesom in peš je prepotoval vso Slovenijo, dobro poznal Savinjske in Julijske, Grossglockner, Tatre in še kaj. Bil je izvirna, topla osebnost, rojena za prijeteljsvo, za dobro voljo, za pesem, h kateri se je vedno rad zatekel na turah, na polju, v družbi.

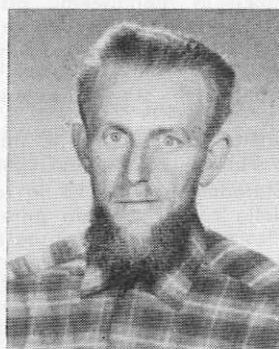
Štejemo ga za pionirja planinstva v Pomurju. Bil je 15 let član PD Murska Sobota, vse od ustanovitve, organiziral je izlete, osnoval vodni odsek, vodil tekmovanja, markiral, gojil lov in ribolov, pomagal pri snovanju pomurske poti, smučal in propagiral smučanje, skratka ni opustil nobene priložnosti za to, da bi svojo okoličico povezal z naravo, posebej pa je skrbel za mladino v društvu in v meddruštvenem odboru.

Prof. Titan, znani pomurski planinec in zaslužni delavec na področju telesne vzgoje, je svoje slovo na Dimekovem grobu končal z naslednjimi besedami:

»Dragi Dimek! Hvala ti za vse, kar si prispeval k razvoju planinstva, za kar si prejel tudi srebrno značko Planinske zveze Slovenije, za vse, kar si prispeval k ugledu, ki ga uživa naše društvo in pododbor v Beltincih. Hvala za so-

delovanje pri vzgoji mladine, za prijetne ure skupnih delovnih uspehov.

Manjkal boš družini: tvoji ženi-planinski mami, hčerkicama, katerim s tega mesta v imenu planinskega društva izrekam globoko sožalje. Manjkal nam boš vsem, ki smo se v takem številu tukaj zbrali, da bi počastili tvoj spomin, manjkal boš tudi tistim, ki jih danes ni tukaj. Pogrešal te bom tudi jaz. Hvaležni smo ti

Dimek - Baligač

vs — društvo, pomurski meddruštveni odbor in prav vsi, ki jim je pri srcu razvoj našega lepega Pomurja in napredek naših ljudi tja do Mure pa preko nje, koder hodi slovenski rod.

Dragi Dimek — sin prekmurskih ravnin in ljubitelj planin, počivaj mirno v domači zemlji!

MARI LUIS V OPOMBO

Namesto besede ob odprtem grobu:

»Zar sad da mrijem kad mi vrijeme nije, tijelo moje zemlja crna da pokrije?«

Vrsnik buči v spomladnih vodah. Iz dalje zveni zamolklo bobnenje. Soča stresa skalovje v strugi, da vso dolino polni njen zamolkli bes. Prišli smo pogledat, kako k njej prihaja pomlad. Zahrepeneli smo po soških gorah, da nas ni zdržalo. Tako kot ni zdržalo tebe, Mara, vselej kadar je goriško sonce popilo megle nad Julijci, da je zableščalo po robovih od Kanina čez Triglav do bohinjskih gora. Takrat si se vselej odpravila, nedeljo za nedeljo, leto in dan, za soncem in

snegom. A danes te ni in te ne bo več k nam, nič več h goram. Tudi nad teboj se je prelomilo, kar bogovi hranijo svojim ljubljencem: »Mlad umre, kogar ljubijo bogovi!«

Spoznali smo te na Kaninu, na tvoji gori. Po tistem božanskem, že poletu podobnem pomladnem smuku izpod Prestreljenika smo blaženo čemeli v soncu po bolvanih nad Krnico. Vsenaoakrog cvetje, neke daleč izpod Lope padajo zvoneči glasovi: ruševac poje Soncu! Pa se s Prevale utrga nekaj kot pika, spušča se, niža se, vijuga, hitro in gladko. Naposled se spusti v smuk, naravnost pred nami, ko je veljalo zavreti, se prejšnja pika, sedaj smučarka, postavi na glavo v sneg. A brž je zunaj, črnolasa glavica si otresa belo mokroto kot polit kužek. In smehlja se, oči žare, neke posebne oči, izza belih zob mladega dekleta pa slišimo kot v zadregi opravičilo in željo hkrati: »Se ne znam dovolj!« Taka si bila vselej, ni-

Mari Luis

kdar zadovoljna s seboj, čeprav vselej skromna. Res si se naučila smučanja, da te je bilo veselje videti. A prav bela opojnost je bila, ki ti je prinesla propast. Na smuku s Triglava si v Krmi preveč zaupala snegu in sebi, zopet te je postavilo na glavo. Smuča pa so običale, marker zopet enkrat ni odpel, pa takrat nisi več vstala: Noga! Zlomljena!

Operacija, vijaki v kosteh, dolga invalidnost, poldrugo leto. Stara mučna pesem za nas, ki znamo

stisniti zobe. Zate pa smo vedeli vsi: Mara, pa poldrugo leto brez snega, brez gora, to ne bo šlo dobro. In res, čim si za silo shodila, si že šepala h goram. Nisi poslušala, niti zdravnikov ne, nisi verjela ne svarilom ne obeznanju. Želja je bila silnejša kot pamet, zmagala je sla po gorah pa si šla, sama kot vedno, podnevi, ponoči, v dežju ali snegu, v megli ali vihri, vseeno. Ko si nas s skupino izbranih francoskih alpskih smučarjev s Komne dohitela na Hribaricah — zopet sama! — ni bilo samo francosko kavalirstvo, da ti je sam predsednik Club Alpin Français gorenobelske sekcije Isère, visok profesor atomist, v priznanje pripel svoj lastni častni članski znak, tvoje edino odlikovanje v življenju.

Tvoja sla po gorah je bila nezadržna, čeprav si vedela za vesoljno navzočnost pijanke smrti. Nekajkrat te je bila že posvarila. To pot pa si šla poslednjič. Sedmega januarja je bilo, tisto zlo nedeljo, ko je opoldne na vsem lepem privihralo nad gore mrzlo in ledeno, s snegom in pišem, da smo z Livka kar pobegnili. Ti pa se s ponižne Uskovnice nisi vrnila. Prav tistega dne, ko smo te bili hoteli povabiti v goste k nam v Sočo, v Vrsnik, a te v slabo vreme nismo hoteli zavajati. Zakaj nismo vendarle! Kajti nekaj dni poprej je tvoje pismo bridko potožilo — tu pred menoj leži: »Za novo leto sem si vroče želela zasnežene gore, domačnost planinske kočice in vsaj prijateljsko toplino. In kaj mi je bilo dano? Le neizmerna žalost.«

Neizmerno smo danes žalostni tudi mi redki starejši, ki smo te prav razumeli in zato resnično cenili v tvoji žarni ljubezni do gora, v tvojem nenehnem begu pred krutostmi tega sveta. Da je bilo še težje, so moje smuči na dan, ko so te polagali v slovensko zemljo, rezale snegove francoskega Vercorsa. Oprosti, Mara, res nisem vedel!

V sveti zemlji počivaš sedaj, družno s Klementom Jugom v vajinem Solkanu. Še v grobu bdi nad njo z Brd čuvar Alojz Gradnik. Mi pa smo zopet na tvojem Kaninu. Bovčani, Tolminci, Idrijčani, Goričani, Ljubljancani. Beseda teče zvečer, a kot da je kanila vanjo kaplja gorjupa.

Čutimo jo, povemo jo, pa dvignemo čaše briškega vina, žarnega kot nekaj tvoje oči. Tanko zveni steklo. To je vse, kar še moremo zate. A vsakič boš z nami na Kaninu tudi ti, Mara, in vsakič bodo zavenele čaše v tvoj ljubi spomin.

Francè Avčin

NAJSTAREJŠA RUŠKA PLANINCA

V skritem koticu pri Arehu na Pohorju so 30. maja 1968 odkrili ruški planinci svoje srčne želje obema svojima veteranoma z izročitvijo umetniško izdelanih diplom o častnem članstvu PD Ruše.

V krogu predstavnikov planinskih društev mariborske občine in nekdanje podravske planinske podružnice ter ruških planincev, mladincev in pionirjev so prisrčno počastili profesorja Janka Glazerja in mr. ph. Franca Minařika, ki sta se oba rodila ob Lobnici, na spodnjem robu pragozda lobniških šumikov.

Prisrčne pesmi Janka Glazerja o Pohorju in zgodovinsko delo Franca Minařika o pohorskih glažutah sta gotovo več kot dovolj za podelitev častnega članstva.

Devetletni Janko se je s svojim očetom leta 1902 udeležil prvega organiziranega izleta na Pohorje k slapu Šumiku in leta 1903 otvoritve Žigartovega stolpa na Pohorju. Od tedaj dalje je Janko Glazer ostal zvest planinstvu in Pohorju, ki ga tako rad opeva. Franček se je rodil 1887. leta na glažuti ob spodnji Lobnici. Tudi on je s svojim očetom križaril po Ruškem Pohorju od glažute do glažute ter se čudil glažarjem-umetnikom, ki so pretapljali kremen v »kristalne čaše pojoče«. To glažutarsko doživetje malega Frančka je ostalo skrito v magistru Francu, ki je pred desetimi leti prišel za pero in za popotno palico, išoč ostanke glažut po Pohorju in podatke o glažutarjih po župnijskih knjigah. Napisal je pomembno zgodovinsko delo o pohorskih steklarnah ter se uvrstil med zgodovinarje Pohorja. Hvala planincema, ki sta že več kot 65 let zvesta planinstvu, za vse, kar sta do sedaj storila za Pohorje in njegovo slavo.

Josip Teržan

SLOVENSKI PLANINCI — POŠTARJI SO SE ZBRALI NA VRŠČU

Tradicija je že, da se planinci — poštarji Jugoslavije zbirajo vsako leto na zboru, kjer pregledujejo izpolnjevanje svojih nalog in obveznosti, sprejemajo nove, se medsebojno spoznavajo, na tradicionalnih pohodih pa spoznavajo lepote naše domovine ter obujajo, ko na teh pohodih stopajo po poteh in stezah, ki so jih med narodno osvobodilno vojno prehodile številne brigade, tradicije narodno osvobodilne borbe. Letos bo pot poštarje — planince vodila v Črno goro pod Durmitor, kjer bo v Žablaku že XVI. zbor vseh planincev — poštarjev Jugoslavije.

Znano je, da je v Sloveniji planinstvo postalo ljudski šport, ki vključuje v svojo dejavnost ljudi od najnežnejše mladosti do visoke starosti. Planinstvo v Sloveniji je tesno povezano s telesno in kulturno rastjo slovenskega naroda. Letos praznujemo torej že 75-letnico slovenske planinske organizacije, obletnico, ki je zelo pomembna tudi za nas poštarje, saj je splošno znano, da je planinska zavest pri poštarjih zelo močna in trdna. Danes imamo poštarji širom po Jugoslaviji 10 planinskih društev, v Sloveniji pa 2 društvi, ki imata 1.500 članov. V Sloveniji je zaposlenih okoli 4.400 PTT delavcev, torej je skoraj vsak tretji poštar tudi planinec, to pa je številka, ki mnogo pove: Planinska organizacija je najmasovnejša organizacija, v kateri poštarji radi delujejo.

Da bi pregledali svoje uspehe in dostojno proslavili 75-letnico planinske organizacije Slovenije, so se poštarji — planinci v nedeljo, 16. junija zbrali na Vršču v Poštarski koči, ki prav te dni slavi tudi 15-letnico svojega obstoja. Še en dogodek je počastilo 600 planincev zbranih na Vršču — rojstni dan planinskega društva PTT Ljubljana. Ta dan pa bo ostal zapisan v zapiskih planinskega društva ne samo zaradi teh jubilejev, ampak tudi zato, ker je to dan, ko so slovenski planinci — poštarji organizirali svoj I. zbor, kar bo postalo tako kot za zbere poštarjev — planincev Jugoslavije tudi za nas Slovence tradicija.

Poštarski dom na Vršiču, v ozadju Mojstrovka. Prireditev 16. junija 1968

Planinci so govorili o svojih iz-ker so preživeli lep dan v napolnjenih nalogah, prevzeli nove, katerih izpolnitev bodo ocenili prihodnje leto na II. zboru, ki bo na Uršlji gori, za častna člana so proglasili dva najbolj zaslužna in delavna planinca — Jožeta Kobilico in Ivana Zabla. Delovni del zbora so združili tudi s kulturnim programom, ki so ga izvedli mladi pevci iz Izobraževalnega PTT centra Ljubljana ter moški pevski zbor KUD »Poštar« iz Maribora, izmenjali so svoja izkustva na področju planinstva s predstavniki planinskih PTT društev iz Beograda, Zagreba in Rijeke, s ponosom sprejeli sporočilo od odlikovanju predsednika planinskega društva PTT iz Ljubljane Jožeta Dobnika, s katerim ga je Planinska zveza Slovenije nagradila za dolgoletno in uspešno delo v planinski organizaciji, ter se kljub hladnemu in nestalnemu vremenu povesečili na planinskem pikniku do poznega popoldneva, ko se je bilo treba raziti.

Vsi, ki so bili ta dan na Vršiču, so se vrnili na svoje domove in svoja delovna mesta zadovoljni,

ravi, si nabrali za vsakdanje delo novih moči ter z zavestjo, da tudi sami sodelujejo v tako množični in koristni organizaciji, kot je planinstvo.

Tatjana Pust

NOVA PLANINSKA KROŽNA POT

Zadnje čase je čedalje več takšnih planinskih poti, ki so postale zelo priljubljene za planince. Vsaka taka pot ima svoje zanimivosti. Ni bistvo v tem, kako se imenuje, temveč, da teče skozi kraje, ki so zgodovinskega pomena in polni neznanih lepot. Zdi se mi, da ne bi bilo odveč, če opišemo novo planinsko krožno pot, ki bo v kratkem odprta.

Planinci Rogaške Slatine so na svojem ustanovnem občnem zboru leta 1967. sprejeli sklep, da izdelajo krožno planinsko pot ali mikrotransverzalo, kot jo je imenoval v Planinskem Vestniku tov. Orel. Res je majhna, saj povezuje le nekaj krajev zgornjega Obsotelja, vsega 37 ur

hoda. Po je speljana po zelo romantičnih krajih na Štajerskem in po prelepem gričevju hrvatskega Zagorja. Začetek poti ali prva kontrolna točka (ki jo bomo kasneje označili samo s kratico KT) je na Knežcu pri Rog. Slatini (domačija pok. Borisa Kidriča). Od tod nas vodi pot proti Sladki gori in na vrh pri Sv. Mihaelu (518 m), tu je druga KT. Nadaljuje se po vrhu do Pečice, kjer prečka cesto Rog. Slatina—Maribor in se vzpne do planinskega doma na Boču. Boč (980 m) ima tretjo KT. Od doma na Boču nas vodi pot na Plešivec 832 m, kjer stoji na jasi lovski dom. Tu okoli je bogato lovišče. Lovski dom je četrta KT. Do Donačke gore hodimo pretežno po gozdovih. Iz vasi Rancerje se nam nudi prekrasen pogled na Donačko goro, Macelj, Ravno goro, Strahinjščico, Rudnico, Bohor in okolico. Donačka gora (883 m) je peta KT. Iz Donačke gore nas vodi pot na Macelj skozi pragozd. Sedaj prodira v ta pragozd gozdarska tehnika. Na vrhu Macolja je šesta KT. Iz Macolja se spustimo v dolino, kjer prečkamo

Sotlo in že smo v hrvatskem Zagorju. Pot nas vodi po dolini ob cesti in železnici vse do Žutnice, kjer se obrnemo proti Strahinjčici (867 m) ter vpišemo 7 KT. Iz Strahinjčice se ponovno spuščamo v dolino, prečkamo cesto in železnico in pot nas dalje vodi po idiličnih zagorskih vaseh vse do Kuna gore (520 m) nad Pregrado. Tu je 8 KT.

Od planinskega doma na Kuna gori do Vine gore se suče pot skozi vinograde. Vina gora je deveta KT. Od Vine gore do Tabor grada nas vodi pot večinom po cesti. Tabor grad je označen kot deseta KT. Iz Tabor grada krenemo do Harinih-Zlak (Atomskih toplic), kjer ponovno prekoračimo Sotlo. Pot se vzpne na grad Podčetrtek, se spusti nato v Olimje z enajsto kontrolno točko. V Olimju se nahaja znamenita starinska lekarna. Iz Olimja moramo na partizansko Rudnico. Skozi bogate gozdove nas pripelje pot do Velike Rudnice, na zadnjo, dvanajsto kontrolno točko. Od te točke se ponovno vračamo na izhodišče skozi gozdove do Zg. Tinskega, kjer pridemo na cesto ter kmalu do železniške postaje Sodna vas na progi Kumrovec–Celje. Po želji pa se lahko vračamo tudi mimo Kamenc, kjer je rojstna hiša narodnega heroja Sekirnika, na Knežec pri Rog. Slatini. To je okvirno opisana pot do kontrolnih točk, ki jo mora prehoditi udeleženec, da si pribori znak štajersko-zagorske krožne poti. Kot smo že popreje omenili, naj bi se vsak udeleženec vrnil na izhodiščno točko tj. na Knežec pri Rog. Slatini.

Pot je PD Rogaška Slatina otvorila dne 21. 7. 1968 ob 9. uri dopoldan na Knežcu pri Rog. Slatini v počastitev Dneva vstaje. To je nedvomno lep uspeh mladega PD in dokaz, da prav razume svojo vlogo in nalogo v takem kraju, kot je Rogaška Slatina. Prepričani smo, da bo ta pot pomenila obogatitev turističnega programa prelepe, širom po svetu znane Rogaške Slatine in njene pisane, mične okolice.

PLANINSKO SLAVJE NA MOZIRSKI PLANINI

Na dan pred 1. majem je PD Mozirje priredilo na čast delavskega praznika in na čast 75-

letnice ustanovitve SPD in Savinjske podružnice SPD, ki je bila ustanovljena 30. avgusta 1893 v Mozirju, otvoritev novih klopi na poti Šmihel–Mozirska koča. Za zdaj so postavljene 4 klopi, v kratkem se jim bosta pridružili še dve, tako da bo na tej poti skupno šest novih klopi, na katerih se bodo počitka potrebni lahko odpočili.

Že na občnem zboru PD Mozirje v marcu v Šmihelu nad Mozirjem je delovni načrt za letošnje leto poleg drugih nalog govoril tudi o gradnji teh klopi. Dogovorjeno je bilo tudi, da se ena od teh novih klopi, ki stoji v drugi serpentin, imenuje po najstarejšem aktivnem planincu PD Mozirje 70-letnem Ivanu Klemenaku, znanem ključavničarju iz Mozirja. Kolikokrat je bil Klemenak pri Mozirski koči, sam ne ve, zato pa ga še lahko dandanes srečate, kako jo maha skoraj vsako nedeljo proti koči in seveda tudi vedno počiva na klopi, ki sedaj nosi ime »Klemenakova klop«. Marsikdo se bo ob klopi zamislil, ko bo videl ploščo na njej in si v mislih predstavil moža, ki je večer svojega življenja zapisal goram, posebno pa še svoji nadvse ljubljeni Mozirski planini. Omenjene klopi sta izdelala in tudi postavila dva naša člana iz Šmihela, za kar jima gre vse priznanje in zahvala, posebno še neutrudljivemu planincu in lovcu Janguzu Rastočniku (p. d. Mežnarskemu Janezu).

Planinsko društvo Mozirje bo kmalu pričelo s svojimi izleti. Prvi izlet je namenjen v Kočevski Rog in Gorjance, drugi na Nanos in Predjamski grad, tretji pa na Kokrsko sedlo. V načrtu so tudi izleti transverzalcov, in sicer ene skupine na Jalovec, Prisojnik in Kriške pode, druge skupine pa na Skuto, Grintavec in Kočno. Društvo pa bo tudi sodelovalo pri proslavi 75-letnice ustanovitve PZS, ki bo letos 3. in 4. avgusta v Logarski dolini.

AM.

GAŠPERJEVA KOČA POD VEL. KOZJEM

Lepo število planincev in ljubiteljev narave se je udeležilo otvoritve prenovljene planinske postojanke pod Vel. Kozjem. Otvoritve se je udeležil zastopnik Planinske zveze tov. Bučer iz Ljubljane. Otvoritveni govor je imel podpredsednik PD Radeče tov. Adam, ki je prikazal zgodovino planinske dejavnosti Radeč in Zidanega mosta. PD Radeče je bilo ustanovljeno decembra 1951. in je zajelo prebivalstvo Radeč, Zid. mosta in Loke pri Zid. mostu. Že od vsega začetka si je želelo imeti svojo planinsko postojanko. Do današnje, že drugič prenovljene Gašperjeve koče je bila res dolga, a vztrajna pot. Sprva so bili namenjeni zgraditi svojo postojanko na Sv. Lovrencu, med Lisco in Vel. Kozjem. Ni pa bilo mogoče to doseči, pač pa so

Levo Martin Aubrecht, desno Ivan Klemenak na Klemenakovi klopi pod Kopo na Golteh

Gašperjeva koča

uredili pri zasebniku plan. zavetišče, ki se je močno uveljavilo z zasavsko planinsko transverzalo.

Ob 75. obletnici PZ so Radečani in Zidanmoščani otvorili urejeno planinsko postojanko, ki je oddaljena kakih 50 minut od Zidanega mosta. Gašperjeva koča pod Vel. Kozjem je bila nekoč zidanica, kasneje pa kočarija, ki je občasno nudila zavetišče ljudem in živalim. L. 1964. pa so se radeški planinci odločili s prostovoljnim delom urediti kočo v nekdanjem slogu in jo začeli že uporabljati. Mladinci iz Zid. mosta so usekali še novo pot do koče. Tako je koča imela iz leta v leto vedno večji obisk. Samo v zadnjemu letu so zabeležili nekaj nad 800 vpisov, da o obiskovalcih, ki se niso vpisali, ne govorimo.

Veliko zanimanje za kočo je govorilo za to, da bi jo prilagodili novim potrebam. Pod vodstvom neumornega in požrtvovalnega obratovodje Antona Babiča, obratovodje cementarne v Zidanem mostu, je v kratkem času nastala iz razpadajoče, s slamo krite koče lepa planinska koča. Dvignili so jo za nadstropje, opremo zanjo pa je priskrbel UO PD Radeče. Mimo vodje Babiča je bil izmed planincev najbolj navdušen in prizadeven tov. Milan Golob iz Zidanega mosta. Prizadevanja so podprla nekatera bližnja podjetja, kakor cementarna in kolodvorska restavracija Zidani most, Elektro

Trbovlje, ki je v lastni režiji napeljalo elektriko do koče, pa še žel. podjetje Zidani most, ki je podarilo drogove, planinci so jih pa sami postavili. Rojak Kurnik iz Holandije je za dom poklonil magnetofon, ki služi za razvedrilo planincem. Pohvale so vredni tudi prebivalci Briš in nekateri upokojeni železničarji, ki so tudi pomagali pri delu.

Gašperjeva koča je PD Radeče v ponos, odprta pa je vsako nedeljo in praznik.

Skočir

POSVETOVANJE V LEDINAH

V idrijski občini je še vedno skoraj polovica prebivalstva, ki se bavi pretežno s kmetijstvom. Če pogledamo statistiko strokovnjakov, ki jih v občini ni malo, pa lahko ugotovimo, da je med vsemi kmetijskih samo pet; pa še ti se le delno bavijo s kmetijstvom. Kmetijski strokovnjaki, ki so zaposleni v kmetijskih združenjih, se bavijo več s trgovino in administracijo kot pa s kmetijstvom. Le dva kmečka fant pa sta bila zadnja leta v šoli za kmete kooperante v Sentjurju pri Celju.

Na pobudo kmetov iz Ledin, predvsem tov. Kosmača, in zavoda za prosvet. pedagog. službo, pa je osnovna šola sklicala posvetovanje o poklicnem izobraževanju kmečke mladine — to je bil prvi tovrstni posvet v Sloveniji. Udeležili so se ga zastopniki za-

voda za pedagoško prosvetno službo iz Ljubljane, predsednik občinske skupščine tov. Murovec, upravnika kmetijskih združenj v Idriji in Cerknem, zastopniki osnovne šole v Sp. Idriji, učitelji nižje organiziranih šol na tem področju in nekateri kmetje. Razprava je bila živahna.

Naj omenim le nekaj vzrokov, ki so vzbudili kmete za tako posvetovanje: V idrijski občini je že več kmetij, ki jih nihče ne obdeluje, čeprav na njih niso najslabši pogoji. Kmečka mladina pa bo za naprej težko dobila delo v industriji in bo morala ostati na kmetijah. Tem bo lažje ostati, če jim bomo nudili strokovno pomoč za sodobno obdelovanje zemlje. Upoštevati moramo, da tudi kmetije prispevajo k ustvarjanju narodnega dohodka.

Če pogledamo zapuščene kmetije, lahko ugotovimo, da je tu dvojna škoda; prvič, da tu nihče ne plačuje davka, drugič, da bi se tu lahko zaposlilo večje število kmečkih ljudi ter bi s tem znižali število brezposelnih v občini. Zanimarjane kmetije spraviti nazaj na pravo pot ne bo lahko. Zato pa bi bila tovrstna vzgoja kmečke mladine potrebna že v osnovni šoli.

Učitelji sami pa temu ne bi bili kos, ker za to niso strokovno usposobljeni. Tovrstni pouk pa bi bil predvsem na nižje organiziranih šolah.

Zato bi bili potrebni kmetijski strokovnjaki, ki bi poučevali na šolah vsaj osnove sodobnega kmetijstva. V poštev bi prišli učenci višjih razredov osnovne šole in tudi mladina, ki je že zapustila šolske klopi. Kmetijski pouk bi sicer moral biti tudi v popolnih osnovnih šolah v Sp. Idriji, Cerknem itd., ker obiskujejo višje razrede na teh šolah tudi učenci s podeželja.

V glavnem so se vsi navzoči strinjali s tem predlogom in bodo zaključke tega posvetovanja posredovali odločilnim organom. Upajmo, da ti sklepi oziroma predlogi ne bodo naleteli na gluha ušesa. Pripraviti bo treba program in organizacijo tega pouka, kampanjski prijem gotovo ne bi bil uspešen.

Zato pa bodo potrebna tudi finančna sredstva in dobri strokovnjaki, saj se bo to v bodoče dobro obrestovalo.

J. Jeram

MLADINSKI ODSEKI

PLANINSKO TEKMOVANJE ALI KROS?

26. maja letos je bilo na Tojzlovem vrhu na Kozjaku I. srečanje mladine Maribora in hkrati tradicionalen 11. mladinski planinski tabor. V okviru srečanja planincev je bilo razpisano tudi tradicionalno orientacijsko tekmovalstvo. Člani MO našega društva smo se tekmovalca najprej veselili, saj smo navdušeni za takšno planinsko merjenje moči in se nanje tudi vestno pripravljamo. Veseli smo letos odšli na Kozjak, da bi se tam pomerili z znanci iz vse Štajerske.

Žal so se od vsega prihoda na planinski dom vrstila razočaranja. Spali smo v šotorih okoli planinskega doma. Vendar ne morem reči, da smo spali, saj smo bili prisiljeni do dveh ponoči poslušati kričanje iz bučnih zvočnikov nekega beat ansambla. Ves večer smo bili priče nekulturenega obnašanja mladine, tako poveljevali v tisku, ki je vedel o zboru mariborske mladine povedati samo lepe stvari (saj senčne verjetno niso za v tisk). Zjutraj smo imeli tekmovalstvo. Naši tekmovalci so pričakovali odlično pripravljeno progo, teste iz prve pomoči in iz spoznavanja varstva narave in gora. Pričakovali smo tekmovalstvo brez zapletov in sporov. Žal ni bilo tako. Najprej smo izvedeli, da ne bo testov, nato pa smo od organizatorjev z muko izvele nekaj podatkov o načinu tekmovalstva. Čas hoje za ekipe naj ne bi bil važen, le v primeru, če bi dve ekipi imeli enako število točk, bi čas odločal o plasmaju. Drugih podatkov o progi nismo izvedeli. Ocenjevanje časa, kot so si zamislili organizatorji, bi bilo čisto v redu, če bi bila vsa proga teža in dolga, če bi bilo kontrole težko najti in bi tekmovalstvo vsebovalo polno orientacijskih zank. Proga pa je bila podpo- prečno kratka, saj so člani zanj porabili 90 minut, mladinci okrog 50 minut in pionirji okrog 30–40 minut. Podatki za progo so bili zelo lahki, naloge povsem preproste in se je tekmovalstvo tako spremenilo v navaden

kros. O uvrstitvi tekmovalcev sploh ni odločalo kakšno kvaliteto znanje, temveč predvsem sreča in pa telesna kondicija (ekipe, ki so štartale zadnje, so namreč že vedele, za kaj gre, in so progo pretekle). Nepravilnosti je bilo še več. Kontrolorji sploh niso vedeli, za katero kategorijo dajejo podpise. Čeprav na navodilih za pot ni bilo napisano, da je obvezna hoja po azimutu, pa tudi povedali nam tega niso, so bile na azimutu baje mrtve kontrole.

Sprašujemo se, kaj naj danes v našem MO odgovorimo našim mladim tekmovalcem — pionirjem, ki so jim doma pripravili odlično interno orientacijsko tekmovalstvo.

Pričakovali so, da bo organizacija meddruštvenega tekmovalstva bleščeča, a so bili letos že drugič razočarani. Prvič se jim je to zgodilo na Milovanovičevem memorialu na Govejku 19. maja letos, ko je organizator kršil mnogo važnih določil iz pravilnika, drugič pa na Kozjaku. Naši mladi tekmovalci menijo, da je bolje, če v bodoče tekmovalstvo odpadejo, kot pa da so tako slabo organizirana. Zanima me tudi, kakšen vtis so iz tekmovalstva odnesli mladi planinci iz sosedne Lipnice (avstr. Leibnitz) v Avstriji. Jim je ugajalo uspa- vanje z beat glasbo in takšno tekmovalstvo?

Prispevka nisem napisal zato, da bi se komurkoli zameril, napisal sem ga z željo, da bi končno tudi ta plat mladinskega planinskega dela krenila k napredku. Le dobro organizirana tekmovalstva bodo zadovoljila mlade in jih tudi plemenitila. Planinskih krosov pa se raje izogibajmo.

Franček Mali

PETLETNICA PLANINSKE SEKCIJE GIMNAZIJE POLJANE V LJUBLJANI

Pred petimi leti je začela na poljanski gimnaziji v Ljubljani delovati pod vodstvom prof. Rudolfa Likarja planinska sekcija. V tesnem sodelovanju z mladins-

skim odsekom PD Ljubljana-matica in šolskim športnim društvom Poljane se je razvila v množično in med dijaki zelo popularno sekcijo.

V petih letih je bilo organiziranih 42 izletov po Sloveniji in Hrvaški. Skupno se je teh izletov udeležilo 1023 dijakov in profesorjev. V začetku so bili izleti še bolj slabo obiskani, vendar pa se je sčasoma za planinske izlete navdušilo vedno več dijakov in profesorjev. S tem pa je planinska sekcija dosegla svoj glavni cilj, zakaj večina udeležencev izletov se je kmalu včlanilo v planinsko društvo PD Ljubljana-matica. Tako je bilo samo v zadnjih treh letih na novo vpisanih preko 300 naših dijakov in profesorjev.

Svojo dejavnost je sekcija popestrila s šestnajstimi planinskimi predavanji, na katerih so predavali znani slovenski planinci in alpinisti. Vsa ta predavanja so bila za dijake izredno zanimiva in privlačna, saj so jih spremljali barvni diapozitivi. Ko je bila pri PD Ljubljana-matica ustanovljena baza Gorske straže, je bila naša sekcija med prvimi, ki je hotela oživiti delo GS v Sloveniji. Naši planinci, dijaki in profesorji so se udeležili obeh tečajev za gorske stražarje, ki jih je organiziralo PD Ljubljana-matica in tako nosi značko gorskega stražarja pri nas že 33 dijakov in 2 profesorja. Večina se redno udeležuje vseh akcij GS za zaščito narave.

Prav tako kot tečajev GS so se nekateri naši planinci udeležili tečaja za mladinske planinske vodnike. Tako imamo pri nas sedaj že 4 izprašane mladinske planinske vodnike.

Pretekli mesec so se štirje člani naše planinske sekcije udeležili orientacijskega tekmovalstva za Milovanovičev pokal. Naša ekipa je predvsem zaradi neizkušenosti zasedla 7. mesto, kar pa je kljub temu lep uspeh, saj smo se takega tekmovalstva prvič udeležili. Za uspešno delovanje v preteklih petih letih je PD Ljubljana-matica podelilo planinski sekciji posebno priznanje. O dnevu mladosti je 25. maja letos planinska sekcija priredila izlet s posebnim avtobusom v Logarsko dolino in na Okrešelj v počastitev petletnice delovanja. Izlet je zelo uspel, saj se ga je udeležilo rekordno število — 55 dija-

kov in profesorjev. Lepo vreme in tradicionalni planinski krst bosta ostala še dolgo v spominu mladih planincev s poljanske gimnazije v Ljubljani.

Jože Primožič

MO KRANJ

Kot prispevek k poročilom o delu z mladino pošiljam nekaj besed o prireditvi v Kranju.

V soboto 11. maja je bil v Kranju velik mladinski praznik. V kinu Center so se zbrali pionirji — mladinci iz devetih osemletk in napolnili dvorano. Nestrpnost so pričakovali začetek prireditve »Mladina in gore«. Z njo so hoteli proslaviti 75-letnico slovenskega planinskega društva. V devetih šolah, kjer delajo planinske sekcije, so se skupine pripravljale, da odgovarjajo na vprašanja iz zgodovine in organizacije slovenskega planinstva. Vsaka šola pa je pripravila tudi delček kulturnega programa. K sodelovanju je pristopila tudi glasbena šola Kranj.

Ob devetih se je začelo. Mlada planinka v gorenjski noši je s

šopkom rdečih nageljnov pozdravila predsednika Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnika, ki se je pojavil med nami. S svojim obiskom so nas počastili tudi urednik Planinskega Vestnika prof. Tine Orel, zastopnik mladinske komisije Boris Gašperlin, direktor zavoda za prosvetno-pedagoško službo prof. Zrimšek, predsednik planinskega društva Kranj, zastopnica RTV, več upraviteljev šol in pedagogov planincev ter nekaj drugih družbenih delavcev.

Napovedovalci Franc Rutar, Lučka Berjak in Joža Kristan so prireditev spretno vodili. Začel je dekliški oktet iz osnovne šole Lucijan Seljak in zapel 3 gorenjske pesmi. Nastopale so trikrat po tri tekmovalne ekipe. Vmes so se vrstili: deklamatorji, harmonikaši, pevci, kitaristi in dramatska pionirska skupina iz Preddvora. S prizorčkom Palček — turist so navdušili vse mlade gledalce. O oprepi in obnašanju v gorah je šaljivo in nazorno povedal »en oreng planinc«. V kvizu so pritegnili na oder šest obiskovalcev, ki so imeli pod sto-

lom nalepljene kuverte. Kar tesno jim je bilo, ko so morali tako nepričakovano odgovarjati na dovolj težka vprašanja iz poznavanja gora in cvetja. Komisija je lahko določila zmagovalca in še dva nagrajenca.

Vse tekmovalne ekipe so odgovorile na vsa vprašanja in vsaka je dosegla največ možnih točk, to je 30. Te točke bo posebna komisija pripisala k točkam, ki jih bodo sekcije dosegle tudi z drugimi oblikami planinskega udejstvovanja. To so: število članstva, izleti, pohodi, predavanja, osnovna planinska šola, dopisi v časopisih, propagandna omara. Ta oblika dela je močno razgibala našo mladino.

Pred koncem šolskega leta smo se 18. junija t. l. zbrali na Senturški gori pod Krvavcem in razglasili končne rezultate. Vse sodelujoče skupine so prejele nagrade. Upravni odbor planinskega društva Kranj je moralno in materialno močno podprl mladinsko planinsko delo. Pričakujemo, da nas podpre tudi mladinski komite in društvo prijateljev mladine. Marija Brudar

Mladi planinci poljanske gimnazije, osmi od leve proti desni stoji direktor prof. Franček Bohanec

Objavljamo prizor »Palček — turist« na tem mestu, da ponazorimo zares uspelo prireditvev MO Kranj. Op. ur.

PALČEK TURIST IN PLANŠARICA MARIJANCA

Napisala Darina Konc

Osebe: Palček turist, planšarica Marjanca, pastir Matevž, otroci (v dvorani)

1. prizor

Pred planinsko kočo

Marjanca: (pogrinja mizo) Lepo vreme bo. V sobotah je vedno veliko gostov. Planinski gostje, saj pravim. Nekateri so kar prijazni, nekateri pa sitni in nezadovoljni, da mi vso dobro voljo vzamejo. Jaz pa dobre volje nikomur ne prodam. Kako že poje Kekec? Dobra volja je najbolja (poskuša peti).

Matevž: (zunaj) Marjanca, pridi

no dol in malico mi prinesi.
Marjanca: Takoj, že tečem, stric Matevž!

2. prizor

Palček turist majhen, športno obločen, z nahrbtnikom, živahen, smešen.

Turist: Tako, včasih so bile gore naše kraljestvo. Svobodno smo plezali po vrhovih, zdaj pa smo pozabljeni izgnančki slovenskih gora. Samo še nekateri otroci nas imajo radi. Prmejgojzar, pa se ne bomo dali kar tako izgnati in pozabiti. V vsaki planinski koči mora biti posteljica, mizica, stolček in lonček za palčka Turista. Da me boste poznali: Jaz sem palček Turist. Prvi palček take vrste. Glavo, brado in pamet sem ohranil na svojem mestu, le cepin sem vzel v roke in obesil nahrbtnik na rame. Torej otroci, kdo sem jaz?

Otroci: Palček Turist.

Turist: Torej, če sem Turist, je treba z menoj ravnati kakor z vsakim slovenskim ali ameriškim turistom. Prmejgojzar, treba mi je postreči. Ali bi vi, otroci, kar takole sedeli na soncu in čakali?

Otroci: Ne.

Turist: Seveda ne, jaz tudi ne. Nisem mevža, ampak junaški palček Turist. Tako bom zaro-potal, da me bo gluhi Matevž slišal, če še živi. Ali vi poznate Matevža?

Otroci: Ne.

Turist: Torej, tisti Matevž je star pastir, jaz sem pa še bolj star palček Turist. Stari ljudje pa smo modri in pametni. Takole vam svetujem, otroci, če hočete postati modri ljudje, radi hodite v šolo, če se pa hočete prav razveseliti, pridite v gore ampak ne v Zlatorogovo kraljestvo. Tja smem samo jaz, ker sem z gamsi v političnem prijateljstvu in znam skakati kakor oni. Le pogledjte! (skoči s stola na tla) Aplavz prosim, aplavz!

Otroci zaploskajo. V tem vstopi Marjanca, ki palčka ne opazi takoj.

Marjanca: Za božjo voljo, kaj pa se je zgodilo, da je tako ploskanje. Ali so prišli Avsenikovi godci ali Veseli planšarji. Kar strah me je. Otroci, pokličite strica Matevža, veste stric Matevž je malo gluhi.

Turist: (poskoči prednjo) Tako je gluhi kot hrastov štor, ti si pa še slepa zraven. Počlej me vendar, jaz sem palček Turist.

Marjanca: Pri moji mami, pravi pravcati palček. Kako naj vam pa rečem: gospod ali tovariš.

Turist: To bomo z otroki tukaj doli premislili. Za zdaj mi recite: Vi palček Turist.

Marjanca: Vi palček Turist, kaj pa želite?

(Turist se usede, zvoni z nogami in našteva).

Turist: Torej, vi Marjanca, pozor in posluš! Proti jugovzhodu mi mizico obrnite, s prtičem rožnatim mi mizico pokrijte. Sredi mize vaza z murkami, moj si nos najprej želi. Potem predjed — kozarek brinovčka, da dobra volja mi ne bo pošla. Nato gorenjskih žgancev si želim in pa Matevža, da bom jedel z njim. Ste razumeli?

Marjanca: Vse se bo zgodilo po vaši želji, vi palček Turist.

Otroci, jaz grem v kuhinjo, vi pa pokličite strica Matevža, prosim.

Otroci: Stric Matevž, stric Matevž!

3. prizor

Matevž: (govori v narečju) Ali me nisi klicala, Marjanca?

Marjanca: Gosta imamo, stric Matevž.

Matevž: Da imamo post, praviš. Saj imamo še nekaj klobas v bajti.

Marjanca: (glasno) Za mizo pogledjte, stric Matevž.

Matevž: Kaj naj povem?

Marjanca: Roko dajte palčku Turistu, ki sedi za mizo.

Matevž: Prmejgunaj, kakšna fletna igračka.

Marjanca: Igračka je živa.

Matevž: Kaj pa hoče ta škrteljček od mene?

Marjanca: Da bi skupaj jedla.

Matevž: Da bi tebe snedla, o to pa že ne pustim.

Marjanca: Prav nič me ne razume. Otroci, povejte mu vi. Palček Turist želi z vami jesti. Prosim, ponovite!

Otroci ponovijo.

Matevž: Malo naglušen sem res. Spoštovani palček, zdaj bom pa kar z vami doli sedel. Od kod ste pa pravzaprav prišli sem pod Storžič?

Turist: V Grintovcih pod Sedmimi rinkami sem doma.

Matevž: Kje imate pa ženo in otroke?

Turist: Kaj bi z otročjo prtljago. Stric Matevž, za gore smo samo možje.

Matevž: Da sovražite pse. Ni treba, moj Volkun je čisto pohlevna živalca.

Turist: Prmejgojzar, ali Marjanca flancate cvre?

Marjanca: Saj ste žgance naročili, ne flancatov. Žganci, z ocvirki sem jih zabelila, zraven skuhala zelje in za povrh najboljše planinsko mleko. In zdaj želim dragima gostoma dober tek.

Turist: Za dober tek mora biti primerna koračnica. Odprite radio!

Matevž: Kaj ste rekli, kje je naša Mica?

Turist: Rad imam strica Matevža, čeprav se ne razumeva v besedah. Živeli stric Matevž, planšarica Marjanca in vsi otroci, ki imajo gore in palčke radi. Zdaj pa zajemiva. Žganci so, prmejgojzar, dobri.

Matevž: Kaj se človeku vse ne primeri, če dolgo živi. Saj sem ti zmeraj pravil, Marjanca, palčki še žive in žalikžene pod

Triglavom tudi. Do vseh gostov moraš biti vedno prijazna.

Marjanca: Bom, stric Matevž. Zdaj pa še otrokom tu doli kaj recite.

Matevž: Mha, otrokom. Zdajle sem preveč lačen, da bi govoril. Naj pridejo gori k nam pod Storžič, da se bomo slišali in skupaj zajeli gorenjske žgance.

Turist: Marjanca, muziko prosim in še pet žlic. Tamle prihaja pet mladih turistov iz Ljubljane. V gorah smo vsi prijatelji, danes, jutri in za vse čase. Marjanca, še deset žlic! (Prizor zaključí vesela planinska polka, lahko tudi pesem: Na planincih lušno biti).

Predvor, 13. 6. 1968

ALPINISTIČNE NOVICE

POROČILO O VIII. INTERNACIONALNEM KONGRESU ZA SMUČARSKO TRAVMATOLOGIJU IN ZIMSKO ŠPORTNO MEDICINO

Vsako drugo leto se vrši v eni od alpskih držav mednarodni kongres za smučarsko travmatologijo in zimsko športno medicino.

Letos je bil že 8. po vrsti in to od 25. do 28. aprila v St. Moritzu v Švici, v enem največjih zimskih športnih centrov v Evropi. Slovenski zdravniki se nismo redno udeleževali teh kongresov in to neupravičeno, kajti zlasti sedaj, ko se razvija turizem in zimski šport, ko se odpirajo nove žičnice v novih smučarskih področjih, ko se razvija alpinizem, nam bodo nujno potrebne izkušnje in dognanja na tem področju bolj razvitih držav.

Ob delni podpori PZS sva se udeležila tega kongresa dr. Končan in jaz, obogatila strokovno znanje in navezala mnoge za nas zelo koristne osebne stike s priznanimi strokovnjaki z medicinskega in alpinističnega področja. Od drugih kongresov medicinske stroke se ta razlikuje v tem, da je sestavljen iz dveh delov, strokovnega medicinskega dela z obilico predavanj in praktičnega dela na razsežnih terenih v neposredni okolici, kjer se vršijo razne demonstracije reševanja in transporta iz najbolj neugodnih terenov po najnovejših metodah.

Na kongresu so bili navzoči skoraj vsi vodilni zdravniki, ki se ukvarjajo z zimsko športno in alpinistično medicinsko proble-

matiko. Tu smo našli poleg drugih znancev še našega dobrega znanca dr. Campella iz Pontresine, dalje dr. P. Guta, dr. Trucheta iz Francije, dr. Eriksona iz Stockholma, dr. Neureuterja iz Garmisch-Partenkirchena, dr. Mayerja in dr. Asanyja iz Münchena, dr. Floreja iz Innsbrucha, dr. Alaria iz Cortine, starega profesorja dr. Eöchlerja iz Dunaja, utemeljitelja travmatologije, in še celo vrsto starejših in mlajših zdravnikov, ki jih srečujemo v seznamih alpinističnih in smučarskih odprav ter avtorjev pomembnih strokovnih člankov s tega področja.

Poslušali smo preko 50 referatov in koreferatov ter številnih diskusij na šest glavnih tem in to: Smučske poškodbe v zadnjih 30 letih. Avtorji natančno razčlenjujejo te vrste poškodbe, katerih značaj se je v zadnjih letih zelo izpremenil zavoljo tehnike vožnje, smučarske opreme, zahtevnega terena in brzine. Tako se je spremenilo tudi zdravljenje teh poškodb. Preživele so konservativne metode, uvajajo se bolj aktivne.

Druga glavna tema, ki predstavlja določeno novost, je pravna odgovornost smučarja na smučski pisti, podobna odgovornosti voznika na cesti. Zaradi ogromne množice smučarjev na pistah in velike brzine se dogajajo pogoste nesreče, ki jih povzročajo velikokrat neuvidevni smučarji, velikokrat pa je krivo to, da ne obstoji noben predpis. Tudi uprave žičnic, planinski domovi in hoteli morajo skrbeti za varnost smučarjev z brezhibnim

vzdrževanjem žičnic in organizirano službo za prvo pomoč, z nenehno skrbjo za dobro stanje smučišč, s pravilnimi oznakami težavnostne stopnje spustov, itd. Do sedaj povzročitelji takih nesreč pravno niso odgovarjali, ker takih pravnih predpisov sploh ni bilo.

Tretja glavna tema je obravnavala problem uporabe sredstev proti strjevanju krvi v travmatologiji. Problem obstaja v tem, da pri poškodbah velikokrat nastopijo krvavitve v mišicah in sklepih, ki lahko povzročajo težke posledice. S temi sredstvi pa se dajo te posledice zmanjšati ali celo preprečiti.

V četrti in peti glavni temi so avtorji navajali probleme s področja interne medicine, predvsem fiziološke in nefiziološke adaptacije v višini, nadalje probleme fizične sposobnosti in adaptacije v višinah starejših ljudi, ki jih je vedno več v gorah. Šesta glavna tema je obsegala najčesejšo smučarsko poškodbo nizkega zloma goleni in njeno zdravljenje pod vidikom različnih izkušenj. V prostih temah je bilo več zelo zanimivih referatov.

Tako je npr. dr. Flora poročal o prvi pomoči pri smučarskih poškodbah na mestu v zadnjih 30 letih. Vse to je dokumentiral z izredno uspešnimi, deloma že z zgodovinskimi diapozitivi. Tu je bilo govora tudi o uporabi plastične imobilizacijske priprave (redistring), ki so jo prvi začeli uporabljati Amerikanci. Govorili smo o njenih pozitivnih in negativnih straneh. Ta pnevmatska opornica, ki jo uvajamo tudi pri nas (tudi gorski reševalci jo skušamo uvesti v svoj redni sestav sanitetnega materiala), je lahko v rokah izurjenega reševalca dobra, skriva pa tudi mnoge nepopravljive nevarnosti. Reševalac mora biti predvsem o teh nevarnostih dobro poučen, da opornico lahko s pridom uporablja. Zanimiv statističen podatek je podal dr. Biener (Zürich), ko je govoril o epidemiologiji in morbiditeti smučarskih poškodb. Približno 30 milijonov ljudi v Evropi smuča in od teh se skoraj vsak deseti ponesreči. Od vseh zimskih poškodb je, kakor navaja, 28 % smučarjev in le 8 % alpinistov.

Skupina avtorjev je govorila o uporabi varnostnih vezí. Tem pripisujejo približno 200-krat manj

poškodb pri smuških padcih, če se vezi pravilno in pravočasno odprejo. Vendar pa si povprečen smučar ne zna pravilno uravnati svoje varnostne čeljusti na smučeh, ki se mu lahko odpre prehitro ali pa sploh ne. Nevarna je uporaba elastičnega varnostnega jermena, ki pritegne smučko, ko se ta odpne. Smučka utegne z ostrim robom poškodovati golen. Pri teh varnostnih vezeh opazujemo več poškodb pri majhnih otrocih, ki tudi uporabljajo visoke smuške čevlje in si pogosto poškodujejo kolenski sklep.

Zanimiv je bil referat dr. Trucheta iz Francije o nesrečnih padcih smučarjev in alpinistov, obledenih v gladka, gorčica, iz sintetičnih vlaken stkana oblčila. Nevarna so zato, ker se pri padcih nič ne tajejo in ponesrečenec lažje zdrsi po snegu v prepod.

Dr. Erikson in dr. Granberg iz Stockholma sta poročala v zelo zanimivem referatu o vplivu nizke temperature na človeka. Prikazala sta serijo varnostnih ukrepov, kako se človek zavaruje proti mrazu, vetru in vlagi. Eden od teh načinov je morda uporaben tudi pri nas v gorah: dva smučarja si skopljeta v sneg jamo, globoko le 60 cm za noge, nato pa zapičita po eno smučko na vsako stran ter preko njih razpnete vrečo za bivač, sedita pa v snegu na spodvihani vreči. Vreča za bivač se ne dotika njihovih teles. Tako se lahko zavaruje vsak smučar proti hudemu mrazu in neurju. Prikazala sta tudi več drugih načinov: originalni iglu, velike rove in jame v snegu za bivališča ljudi, vse iz bogatih izkušenj na raznih polarnih odpravah. Pomembna je tudi uporaba aluminijaste plastične folije za zaščito proti mrazu. Tako plastična folija se dobi tudi pri nas in jo moramo priporočati vsem smučarjem, alpinistom in planincem, pa tudi šoferjem v avtomobilih pride prav v nesrečah.

Prikazala sta v filmu tudi nam že znano metodo za oživiljanje zmrznjenca po načelu jedra in lupine: zmrznjenega človeka potopimo v vročo vodo in ga hitro ogrejemo z izjemo okončin, katere ogrevamo z mrzlo vodo in jo šele postopoma segrevamo nekaj nad 37°. Posebej sta prikazala serijo diapozitivov o

zdravljenju pomrzlin s toplo vodo in zelo zgodnjim aktivnim razgibavanjem okončin. Značilno je to, da pri tem čakajo tudi po več mesecev, preden odstranijo odmrle dele okončin.

Na obsežnih in prekrasnih smučarskih terenih v okolici St. Moritza (Piz Nair) so nam demonstrirali reševanje iz neugodnega terena s helikopterjem. Ponesrečenec je ležal na takem terenu, kjer helikopter ni imel možnosti pristati. Helikopter je dvignil ponesrečenca, ne da bi pristal, s posebno mrežo, nato pa ga ponovno odložil na ravnem terenu, mu nudil prvo pomoč, ga spet vkrcal in ga odpeljal v bolnico. Ta način reševanja s helikopterjem pomeni korak naprej v tehniki reševanja s helikopterjem in je najbrž važen za nas, saj še nimamo tako močnih helikopterjev (tipa Alouette), ki bi pristajali in vzletali v visokih hribih.

Prikazali so nam tudi novo tehniko smučarske šole, kjer učenec v zelo kratkem času pridobi moderno tehniko in na ta način, da začne smučati z zelo kratkimi smučmi (od 60 cm naprej), ki jih vsak naslednji dan zamenja z daljšimi. Avtorji zagotavljajo, da se prav vsakdo lahko nauči v 10 dneh smuške vožnje in vijuganja. Predvsem je ta metoda priporočljiva starejšim začetnikom.

Kongres se je zaključil tudi s smuško tekmo udeležencev, v kateri Slovenci nismo zasedli zadnjih mest.

Misliva, da je naša navzočnost na takih kongresih in prenašanje sodobnih izkušenj na domača tla več kot potrebna.

dr. Evgen Vavken,
dr. Oskar Končan

SEVEROVZHODNA STENA VELIKE MARTULJSKE PONCE

Plezala: Bine Mlač (AO Lj.-matica) in Janez Gradišar (AAO). Datum: 30. junija 1967. Čas plezanja: 6 ur. Ocena: V, V+.

Pristop: Iz bivaka Za Akom po poti do Treh macesnov (pod Oltarjem). Prečenje melišča v desno do konca, nato navzgor do SV stene V. Martuljske Ponce.

Opis: Vstop desno od dvojnega »češkega« kamina. Raztežaj na-

ravnost navzgor. Prečnica levo (7–8 m), slabo stojišče na mostiču (preduh). Naravnost strmo navzgor čez krušljiv previs, čez gruščnato poličko na gredino. V markantni lopici varovališče. Prečenje levo in po zajedi naravnost navzgor (mokra), prečenje pod streho v desno do kota (k). V škripcu po počni navzdol (10 m), nato proti desni do rdečega zoba, ki seka stebrič. Prestop čezenj v poševno poč. Po počni poldrug raztežaj. Prečnica desno (k) po navpični steni (20 m) na stojišče na preduhu (k). Tri raztežaje po počni do votline (nad njo previs, kk). Desno po nekajmetrski navpični počni v lažji svet, po njem na vrh v Martuljske Ponce.

Sestop: Z vrha po severovzhodnem grebenu do vznožja stene (spusta ob vrvi) in naprej za AK smer, je bolje plezati jeseni, ker je sicer zelo mokra (poči).

Janez Gradišar

JUŽNA STENA TEMENA (2150 m)

Plezala: Bine Mlač (AO Lj.-matica) Janez Gradišar (AAO). Datum: 24. junij 1967.

Čas plezanja: 6 ur prvih plezalcev.

Ocena: IV, + IV.

Pristop: Iz kočice na Zasipski planini v Krmi po poti do garaž. Desno po produ pod iztekem grape med Temenom in Pršivcem. Pri koncu grape levo v gozd in po njem sledeči skalnemu pasu do kraja, nato navzgor po robu do gozdne meje. Desno v grapo. Po plateh in levem kotu (orogr.) grape navzgor do široke gredine. Nadmorska višina 1600 m. 3 ure.

Opis: Po polici iz grape 10 m. Navpično navzgor na gredino in naprej desno pod gruščnat kotel (do tu po smeri Hočevar–Duhovnik). Po grapi tri raztežaje navzgor do navpične stene. Prečnica levo po krušljivi polici na raz (raztežaj). Poševno navzgor tri raztežaje do počni (k zagozda). Po počni navpično navzgor po krušljivi steni do stojišča (k) (možic – podpisi). Prečnica 5 m levo in 6 m navzdol do gruščnate police. Naprej po gladki polici v izpostavljeno steno do konca (poldrug raztežaj). Navpično navzgor (4 m k) nato prestop na 2 m poličko, stojišče (k).

Navpično navzgor 20 m do police. Po markantni podkvasti polici (2 raztežaja) na greben.

Sestop: po travnatih pobočjih na pot na Staničevo kočjo in po njej v Krmo.

Janez Gradišar

OB PRVI OBLETNICI NAŠIH RUBRIK V DELU

Čeprav zdaj še ni mogoče točno odgovoriti na vprašanje, kakšen odnos ima naša javnost do planinskih novic v javnih občilih in še posebej do obeh planinskih rubrik v DELU (saj o tem ni bilo ocene niti znotraj naše organizacije), lahko iz raznih razgovorov sklepamo, da je bralcev in to stalnih, vedno več.

Kako je prišlo do rednih rubrik?

To najbrže vedo le redki, in ker sta poleg tedenske oddaje »Odmevi z gora« na II. programu Radio — Ljubljana edini tovrstni rubriki pri nas, je prav, da o tem nekaj zapišemo.

24. maja 1967 je športni novinar Dela — Jože Dekleva obiskal pisarno Planinske zveze Slovenije z željo, da bi za novo (bila naj bi občasna) rubriko zvedel najnovejšo zanimivost. Gradiva je bilo takoj dovolj na razpolago in že naslednji dan smo ga prebirali pod naslovom »Gore in ljudje«. Ker pa so v redakciji ugotovili, da so nekaj podobnega že imeli, je od tedaj rubrika tiskana zopet pod starim naslovom Planine in ljudje. 23. maja 1968 je bila torej njena prva obletnica.

Ker so pri Delu vedeli, da s svojimi viri obveščanja ne bodo mogli redno voditi rubrike, propagandna komisija PZS pa se je že nekaj časa zavedala potrebe po nečem podobnem, je bil kmalu sklenjen tihi dogovor, da rubriko sprejmemo v lastno oskrbo.

Z izkušnjami, ki sem jih dobil že pri zbiranju podatkov za občasne alpinistične pregleda (od 3. junija 1966 dalje) v istem časniku, sem se takoj lotil dela in uspel zbrati krog sodelavcev. Vsako sredo opoldan so prišle v športno redakcijo Dela po tri do štiri tipkane strani novic s planinskega in alpinističnega področja. Toda zadnjih je bilo vedno več in prav to je (28. junija

1967) privedlo še do druge rubrike — Alpinistične novice. Od tedaj izhajata redno, prva vsak četrtek, druga pa ob petkih.

Kmalu pa se je pokazalo, da ozek krog sodelavcev in slučajni viri ne zadostujejo, saj so ostala cela področja, o katerih nismo zvedeli ničesar, ali pa so bili na voljo le zastareli podatki (zapisniki in podobno). Zato smo pričeli organizirati lastno dopisniško mrežo, ki pa žal še vedno ni povsem dodelana, prav tako, kot še niso povsem izkoriščene vse njene možnosti.

Začeli smo z uradnim pozivom z okrožnico in objav v Planinskem Vestniku. Odziva praktično ni bilo in zopet je bilo kot na začetku potrebno uporabiti osebna znanstva in poseči po korespondenci. Krog dopisnikov je pričel dobivati tisti obseg, kot smo si ga za začetek želeli.

Ko so planinski delavci po družtvih spoznali, da imata lahko rubriki za njihovo delo tudi praktičen pomen, so pričela prihajati na PZS pisma tudi od drugih. Marsikatero je bilo sicer preveč »komercialno«, v korist kake planinske postojanke ali pa je bila novica že zastarela, toda dobili smo nove naslove.

Dogajalo se je tudi (in se še), da so prihajala pisma direktno na Delo, ki pa so bile le redko objavljene. Vzrok je razumljiv. V uredništvu manjka primernih ljudi in drugih urejenih novic je dovolj.

Trenutno lahko v dopisniško mrežo PZS štejemo že preko 50 posameznikov (in eno društveno pisarno) iz vse Slovenije, pa tudi iz drugih republik (največ iz sosednje Hrvaške) in celo tujih držav (Argentina, Danska, Francija, Švica, Italija, ČSSR). Z dovoljnimi pa s tem številom še vedno ne moremo biti in bi bilo zato prav, če bi se nam priključil še kdo, vsakogar bomo z veseljem sprejeli medse.

Kje so napake?

Včasih (čeprav vedno redkeje) se zgodi, da objavimo novico o določeni akciji, ki je bila med tem razporejena na kasnejši čas. Krivda za to leži na organizatorju, ki se je potrudil, da nas je o njej obvestil, pa ni poslal popravka. Včasih pa je tudi v sistemu zbiranja. Precej novic namreč še vedno črpamo iz raz-

nih zapisnikov in preden dobimo na vpogled zadnjega s popravki, je skoro redno že prepozno.

Znan nam je tudi primer, da smo objavili novico, ki nam jo je poslal dopisnik, pa se je kasneje izkazalo, da povsem ne ustreza resnici. Upamo, da do tega v bodoče ne bo več prihajalo.

Hiba naše dopisne mreže je premajhna pestrost. Lahko smo do neke mere zadovoljni z dopisi alpinistov ter nekaterih odbornikov iz manjših društev, vsi ostali — predvsem komisije PZS in večja društva pa stoje ob strani. In prav ti bi iz svoje sredine najlažje izbrali dobre dopisnike.

Znanih je nekaj pripomb, da v časopisu ni bilo moč zaslediti nekaj novic, čeprav so bile poslano. To se včasih zgodi, toda v tem primeru, če je le možno (upoštevati pa morate, da vsak teden korespondiramo vsaj s 30), avtorju posredujemo pismeno razlago. Novice, ki izpadejo, pa so največkrat zastarele (planinske moramo prejeti najkasneje do srede, alpinistične pa do četrтка), ali premalo izčrpne in ni možno dobiti podatkov za njihovo ilustracijo. Lahko pa so jih črtali tudi v uredništvu — samo za določeno izdajo (Delo ima namreč šest izdaj), ali v celoti, če so kasneje prejeli posebno važno novico (nekajkrat se je zato tudi že zgodilo, da so izpuščene planinske novice objavili nato izven rubrik).

So pa tudi pripombe na izbiro novic in njih tolmačenje. Npr.: O določenem društvu ali akciji je bilo objavljenih več novic, o nekaterih pa še nobena. Vzrok ni v nikakršni diskriminaciji — le novic ni bilo, čeprav smo v nekaterih primerih zanje še posebej prosili. Tolmačenja pa so razumljivo osebna stališča (moja oz. naših dopisnikov), ker so posvetovanja za to iz praktičnih razlogov nemogoča (največ dva dni na razpolago). Kljub temu pa vse dobronamerne pripombe vedno upoštevamo. Če je le možno, se po njih tudi ravnamo.

Kaj pripravljamo?

Najkasneje do jeseni bomo vsem dosedanjim dopisnikom in planinskim društvom razposlali posebno okrožnico, kjer bodo zbrana vsa navodila za izčrpno,

toda obenem kratko poročanje. V njej mislimo tudi na telefonsko poročanje in dopolnjevanje sporočil.

Radi bi razširili tudi krog »odjemalcev« naše informativne službe. Med tem ko smo z radijsko službo že našli nekaj stičnih točk (občasno v radijskem dnevniku ter vsak mesec enkrat na II. programu v oddaji »Odmevi z gora«), je televizija za nas še vedno povsem neobdelano področje, prav tako kot ostali dnevi in periodični tisk. Tudi prve realne možnosti za ažuriranje vsaj ene strani Planinskega Vestnika ne smemo zavreči in prav tako ne prevzem dopisovanja v tuje planinske revije (Alpinismus itd.), za katere sedaj praktično ne obstajamo,

čeprav imajo na uradnem seznamu tudi po več dopisnikov iz naših krajev.

Naš dnevni tisk in TV bi radi tudi popestrili z občasnimi planinskimi fotografijami. Toda ustvarjanje fototeke prigodnih fotografij je težaven posel (posebno še, ker ni dovolj sredstev in nam avtor fotografijo do objave le posodi), med tem ko na fotoreporterje, ki bi jih lahko poslali na določene večje akcije zaenkrat še ne računamo, kolikor se njih dolžnost ne bi prepletala še s čim drugim.

Vsem dosedanjim sodelavcem v imenu propagandne komisije in v svojem iskrena hvala, z željo, da bi tudi v bodoče kar najtežje sodelovali.

Franci Savenc

vzpon čez Čopov steber je zgovoren dokaz kvalitete društvenih alpinistov.

Kljub izrednim težavam pri oskrbi vseh postojank, ki jih upravlja PD Ljubljana-matica (Triglavski dom na Kredarici, Koča pri Triglavskih jezerih, Dom na Komni, Savica, Dom v Kamniški Bistrici) so skoro vsi obiskovalci z njimi zadovoljni.

Čeprav je bil obisk v vseh postojankah zadovoljiv, tare društvo skrbi za sredstva za nujna popravila. Soba v jedilnici Koče pri Triglavskih jezerih in ureditev starega trakta te postojanke bo terjala izredne izdatke. Nerešen je ostal za društvo tudi problem osebne žičnice na Komno.

Velik del operativnih poslov je padel na ramena upravne pisarne, ki je svojo zahtevno nalogo opravila z zgledno poštvalnostjo.

I. M.

OBČNI ZBORI

PD LJUBLJANA - MATICA

8. februarja 1893 je bilo v našem kulturnem življenju vsajeno skromno drevesce našega planinstva s pičlimi 225 člani prvotne celice. V 75 letih se je to drevesce razraslo v mogočno drevo in je danes najštevilnejša planinska organizacija v državi, saj šteje današnje društvo nekaj manj kot 9000 organiziranih pripadnikov planinske vere.

S tem razvojem pa je seveda tudi rasla pomembnost planinstva in odgovornost uprave pred našo javnostjo. Planinsko društvo Ljubljana-matica se te odgovornosti tudi zaveda in ob 75-letnici svojega obstoja lahko mirno in z zadoščenjem gleda prehojeno pot.

O svojem delu v preteklem letu 1967 je upravni odbor poročal na svojem občnem zboru, ki se je vršil 4. aprila t. l. v dvorani Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje Ljubljane.

Najvažnejšo nalogo je upravni odbor videl na eni strani v pridobitvi novih za lepoto naše gorske narave navdušenih pristašev ter na drugi strani v duševni in telesni rekreaciji svojih sedanjih članov in njih varno gibanje v gorski naravi. Prvi cilj

je skušal odbor doseči z močnim in agilnim mladinskim odsekom, ki je zelo vidno deloval v raznih tečajih, v republiških in medrepubliških akcijah ter v številnih skupinskih izletih. Zelo poštvalno se je mladinski odsek udeleževal pri vseh društvenih predavanjih.

Poleg tega je društvo pridobivalo naše najmlajše v osnovnih šolah ter s številnimi zanimivimi predavanji skušalo zbuditi v srcu mladine ljubezen do narave in planin.

Za svoje člane najrazličnejših letnikov pa je društvo organiziralo skozi vso zimo ob vseh sredah zelo priljubljena predavanja — 21 po številu, — ki so bila 6200 obiskovalcem prijetno in poučno razvedrilo.

V poletnih mesecih pa so se verige številnih izletnikov vedno razigrano in veselo pod strokovnim vodstvom izkušenih vodnikov vračale iz raznih ciljev v naši ožji in širši domovini. Vsega je društvo organiziralo 29 izletov, katerih se je udeležilo 1130 udeležencev. Društveni izleti postajajo vedno bolj priljubljeni. Cvet planincev — alpinisti — so od društva prejeli tudi primerno podporo, da so zmagovali najtežje vzpone. Zadnji zimski

PD IDRİJA

Idrijski planinci so imeli v začetku aprila redni letni občni zbor, na katerem so podali obračun dela v preteklem letu.

PD Idrija je v preteklem letu štela 733 članov, od teh 251 mladine in 147 pionirjev. Število članstva se je nekoliko znižalo, čemur je bil vzrok neorganizirano pobiranje članarine.

Iz poročil predsednika in drugih odbornikov je razvidno, da so se bavili pretežno z gospodarsko dejavnostjo društva, kar se ponavlja iz leta v leto. Prav tu nastajajo tudi največje težave. Postojanke so sicer dosegle dober finančni rezultat, vendar sta zaporedoma dve oskrbnici povzročili večji primanjkljaj v koči na Hlevišah. Ni pa še končan postopek proti bivši oskrbnici na Vojskem, pri kateri so ugotovili skoraj milijon starih din primanjkljaja.

Vse to društvo ovira, da bi se lahko bavilo z drugo planinsko dejavnostjo.

Postojanke kličejo po popravilu, manjka pa finančnih sredstev. Pri obč. skupščini Idrija pa so planinci naleteli na razumevanje; le-ta je društvo oprostila plačevanje davka na promet. Tako zbrana sredstva pa bodo uporabili za vzdrževanje in popravilo postojank.

Dom na Javorniku so pričeli popravljati že prejšnje leto, vendar je zmanjkalo finančnih sredstev

za nadaljevanje začelih del. Prav za to postojanko — najvišja na področju PD Idrija — bo treba bolj skrbeti, saj se na Javorniku zopet večja števila obiskovalcev. Vojsko še vedno životari. Tu sami planinci niso kos razviti turizma, za katerega so na Vojskem ugodni pogoji.

Na občnem zboru so kritizirali Cestno podjetje v Novi Gorici, ki je skoraj mesec dni poročalo, da cesta na Vojsko ni prevozna, čeprav je tja vozil avtobus. Če že podjetje te ceste ne pluzi, naj vsaj ne dela škode.

Obširno je bilo poročilo mladinskega odseka PD, iz katerega je razvidno, da so bili izleti mladih planincev številni. Udeleževali so se tudi raznih tekmovanj ter dosegli najboljše uspehe.

Občni zbor je potekal tudi v znamenju 75-letnice planinstva. Zato je bila v Klubu mladih tudi razstava planinskih fotografij in raznih listin o delovanju planinstva v Idriji. Med temi je bila verjetno najstarejša planinska vpisna knjiga iz Javornika nad Idrijo iz l. 1876. Na občnem zboru so tudi sklenili, da bo PD sodelovalo pri raznih proslavah ob 25. obletnici ustaje na Primorskem, ki jih v okolici Idrije organizira ZB v Idriji.

Izvoljen je bil nov odbor PD, pomlajen z nekaterimi novimi člani.

Janez Jeram

PD LAŠKO

Zborovalci so se zbrali v restavraciji »Hum« 20. 3. t. l. Občnega zbora sta se udeležila zastopnika PZS tov. Soklič in tov. Motnikar ter zastopniki MO PD Maribor, Celje in Rimske Toplice. Tov. Soklič in Motnikar sta prišla na občni zbor PD Laško, ker se je končno odločilo, da ustanovi mladinski odsek. — Predsednik Stane Kolšek je poročal, da je glavna skrb društva še vedno Dom na Šmohorju. Komaj zberejo sredstva, da ga vzdržujejo na dosežanem nivoju. Tekstilna tovarna »Volna« jim je pomagala, da so lahko pošiljali na razne tečaje in mladinske prireditve. Mladinec Andrej Mavri pa je poročal o delu mladinske skupine.

Iz poročila je razvidno, da so mladinci, čeprav niso delovali kot samostojen odsek, izvršili mnogo akcij. Delo MO se je pravzaprav začelo l. 1964, ko je

sedem mladincev prehodilo zasavsko planinsko pot. Nato so bili vsako leto bolj živahni. Dva mladince sta se l. 1965 udeležila tečaja za mladinske vodnike v Trenti in l. 1967 opravila še zimski tečaj za MV. Lani spomladi so mladinci obiskali skoraj vse vrhove v Zasavju, udeležili so se tudi spomladanskega tabora na Kozjaku in na orientacijskem tekmovanju zasedli šesto mesto. Udeležili so se tudi planinskega tabora na Korošici. Konec julija lani je MO organiziral srečanje mladih planincev, katerega so se udeležili: MO »Kozjak« iz Maribora, MO iz Dola pri Hrastniku, MO iz Rimske Toplice. Avgusta so organizirali tridnevni izlet: Vrata—Triglav—Sedmera jezera—Komna—Bohinj. Na republiškem orientacijskem tekmovanju na Bohorju je MO zasedel 5. mesto, na Celjski koči pa 1. mesto.

Oktober lani je bilo srečanje mladih planincev na Šmohorju. Udeležili so se ga isti MO kot julija, poleg tega pa še MO iz Ruš. Novembra so mladinci markirali pot na Šmohor. V zimskih mesecih pa so se udeležili raznih smučarskih tekmovanj, kot npr. turnega smuka v spomin pohorskega bataljona.

Če seštejemo vse izlete, vidimo, da so lani organizirali 15 enodnevni, 14 dvodnevni in 3 večdnevne izlete. Imeli so tudi 5 predavanj z barvnimi diapozitivi.

Tov. Peter Soklič, predstavnik PZS je čestital novoustanovitvenemu MO in mu zaželel uspešno delo. Nato je posebej čestital mladincem, ki so opravili tečaj za mladinske vodnike in jim podelil značke. Ti mladinci so Andrej Mavri, Roman Mavri, Marjan Klemenčič in Tone Šterban. V odbor MO so bili izvoljeni: Marjan Grešak, Tone Šterban, Marjan Klemenčič, Tone Košir, Heda Lah, Roman Mavri, Andrej Mavri, Jože Klemenčič, Zdenka Kasun, Darij Arsenjuk, Pavel Svetina, Engi Rataj.

Tov. Engi Rataj, kot edini predstavnik starejših članov v odboru MO, se je zahvalil za zaupanje in obljubil, da bo mladince uspešno vodil in jih vzpodbujal k delu. Kot prosvetni delavec ima tudi lepe priložnosti, da vključi več mladine v MO. Že do sedaj je pridobil 60 novih članov. Po občnem zboru je mladinec

Marjan Grešak pokazal vrsto barvnih diapozitivov, ki jih je sam posnel v Julijcih.

z

PD ŽELEZNIČAR-MARIBOR

Občni zbor je izzvenel v znamenju počastitve 75-letnice PZS, obravnavanju dela PD in reševanju notranjih problemov. Najvidnejša dejavnost društva je bilo izletništvo. Od planiranih 15 skupinskih izletov je bilo realiziranih 11 ob udeležbi 220 izletnikov ali povprečno 20 na izlet. Izleti so bili izbrani glede na zmogljivost udeležencev. Člani PD hodijo tudi po slovenski in ostalih transverzalah in so se udeležili tudi izleta v visoke Tatre. PD sodeluje s štajerskim meddruštvenim odborom in združenjem planincev-železničarjev Jugoslavije. Kot eno izmed desetih podobnih PD v Jugoslaviji je PD Železničar-Maribor organizator letošnjega Zleta železničarjev, ki bo pri Ribniški koči na Pohorju. V ta namen že deluje poseben odbor. Združuje planincev-železničarjev izdaja svoj bilten, v katerega dopisujejo tudi člani PD. Lastno problematiko je upravni odbor društva obravnaval na 15. rednih sejah. Eno glavnih vprašanj je bilo upadanje članstva. Glavni vzrok je v tem, ker članarine ne pobirajo na domu. Društvo trenutno združuje 372 članov in se trudi, da bi zvišalo njih število. V ta namen so že začeli z akcijo pri 4 sindikalnih podružnicah železniških postaj, Murske Sobote, Celja, Dravograda in Pragerskega. Mladinski odsek je imel nekaj sestankov, dvojce predavanj in smučarski tečaj ter nekaj izletov. Večjo dejavnost so ovirali objektivni faktorji. Markacisti so izdelali pločevinaste znake in kažipote za turni smuk čez Pohorje in premakirali kozaško transverzalo.

PD RAVNE

Občni zbor se je vršil dne 23. III. 1968. Društvo je poleg 75-letnice PZS proslavilo tudi 15-letnico svojega obstoja. Ob tej priložnosti je bil razvit planinski prapor in organiziran izlet na Grohat in na vrh Raduhe. Svojo skrb je društvo usmerjalo na upravo planinske postojanke na

Naravnih ledinah, ki jo je v preteklem letu obiskalo 3500 obiskovalcev. Sama kočja je bila adaptirana, povečana je bila klet, sezidana škarpna in splaniran prostor na južni strani. Društvo je organiziralo 5 predavanj, od teh 2 za mladino. Slabše je bilo z izleti in naročniki na Planinski Vestnik. UO se je sestel osemkrat in je imel nekaj izrednih sej. V zadnjem letu je društvo pridobilo 72 novih članov, čeprav številu članstva v primerjavi s prejšnjimi leti še ni zadovoljivo. MO šteje 80 pionirjev in mladincev ter je organiziral 6 izletov v okolico, 2 v Kamniške Alpe in na Triglav. Udeležili so se razvija prapora MO PD Kozjak in sodelovali na orientacijskem tekmovanju, na katerem so bili drugi. Imeli so predavanje, lastno oglasno desko, in sodelovali pri prenosu Titove štafete. Da bi pridobili čimveč mladine, je upravni odbor organiziral seštanek z učitelji. Gorska straža šteje 32 gorskih stražarjev in deluje vzgojno predvsem na mladino. Markacisti so nadelali in markirali bližnjico od Savinčevega mosta ob potoku Suhe do Godčevega križa ter obnovili markacije na vseh odcepkih in razpotjih. Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Pavle Stropnik.

PD BLED

Občni zbor se je vršil dne 6. IV. 1968. Poročilo upravnega odbora navaja, da je imel v preteklem letu UO 6 sej, gospodarski odsek pa 12 sej. Društvo je vključevalo 407 članov, od teh je bilo 39 naročnikov na Planinski Vestnik. Velik problem je najti človeka, ki bi se ukvarjal z mladino. Doslej je bilo po šolah organiziranih 7 predavanj. Društvo ima vse postojanke v delnem zakupu, tako da se odboru ni treba ukvarjati z gospodarsko dejavnostjo. Markacijski odsek je popravil markacije. V bodoče pa bo potrebno bolj propagirati kočjo na Lipanci. Gospodarsko poročilo seznanja članstvo, da PD ne tarejo več dolgovi, saj izkazuje saldo 5263,24 din presežka nad izdatki. Sicer pa društvo živi od lastnih dohodkov. Mladinski odsek je hotel izvesti izlet h Kekcu pri Gorici, ki pa je zaradi majhne udeležbe odpadel. Manjka

primeren vodja. Markacijski odsek je markiral pota na Pokljuko. Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Anton Kržišnik.

PD KOČEVJE

PD Kočevje šteje 194 članov, od teh 11 mladincev in 13 pionirjev ter se v primerjavi s prejšnjim letom po številu članstva ni spremenilo. S prostovoljnimi delom je bila podzidana kočja, popravljena in prepleškana okna in vrata ter terasa pred kočjo pri Jelenovem studencu. V ta namen je bilo opravljenih 345 delovnih ur v skupni vrednosti 2070,00 din. Poleg tega je bilo v kočjo investiranih še 12 826,00 din sredstev. Obisk kočje pri Jelenovem studencu, je narastel na preko 1000 obiskov domačih in tujih gostov. Markacisti so imeli problem s cesto do Jelenovega studenca, ki je v dolžini 1400 metrov slaba zaradi kamionskega prometa. V bodoče bo treba postaviti več novih kazipotov in markacij zlasti tam, kjer bo sečnja. Društvo ima propagandno omarico, katere gradivo se izmenjava periodično. Izdelan je bil večji lepak z barvnimi fotografijami in napisi v restavraciji Kočevje. Društvo ima preko občinske zveze za telesno kulturo Kočevje stike z vsemi društvi in organizacijami, med njimi s TD Kočevje. Saldo PD izkazuje ca. 1404,18 din presežka nad izdatki. Novi predsednik je tovariš Jože Adamič.

SPD GORICA

Društvo šteje 254 članov. Odbor je imel 13 rednih in 2 izredni seji. Prirejenih je bilo 26 izletov, ki so v poročilu poimensko navedena in se jih je udeležilo 786 članov in prijateljev. Od teh je bilo 10 visokogorskih, 6 nižinskih in 10 družinskih izletov v razne kraje. Društvo je izvedlo še tradicionalno martinovanje, XI. planinski ples s kulturnim sporedom in planinsko slavo s podeljevanjem zaslužnih planinskih znakov. Društvo se je udeležilo skupščine PZS, občnega zbora SPD Trst, planinskega zbora planinskih društev Primorske na Slavniku, XIV. posveta primorskih PD, srečanja planincev treh dežel, praznovanja 60-let-

nice dr. M. Potočnika na Krvavcu, 75-letnice PZS v hali Tivoli in drugih prireditvev. Na Planinski Vestnik je naročenih 41 članov ali 16 % članstva.

PD ŠKOFJA LOKA

Občni zbor in poročilo upravnega odbora sta podrobneje obravnavala kočjo na Lubniku in finančno stanje PD. Zaradi premajhnega prometa je bilo PD prisiljeno v času od 30. XI. do 1. III. zapreti kočjo, da bi zmanjšalo deficit v prometu kočje. Edina rešitev bi bila nadelava že planirane ceste do kočje. Markacisti so obnovili vsa pota na območju Lubnika in Blegaša ter pot gorenjske planinske transverzale na območju škofovloškega društva. Društvo šteje 1055 članov, od teh 101 mladinec in 71 pionirjev. Na novo se je vpisalo 108 oseb. Društvo je organiziralo 25 izletov s povprečno udeležbo 25 planincev na izlet. Planinska predavanja so postala že tradicionalna, saj jih prirejajo že 16. leto. V preteklem letu je bilo organiziranih 12 uspešnih predavanj s 2176 obiskovalci. Gospodarski odsek je imel precej dela z vzdrževanjem doma na Lubniku. Popravljen je bila streha, popravilo okenskih okvirjev in zunanje pleskanje, nabavili so 6 miz in 30 stolov. Zaradi strele je pregorel elektromotor, bil poškodovan telefon in glavni dovod elektronapeljave. Poslovna zguba kočje na Lubniku je v I. 1967 znašala 13 164,21 din. PZS je pohvalila odsek Gorske straže.

PD PREVALJE

Osrednja skrb društva v preteklem letu je bila postojanka na Uršlju gori, kjer so opravili obsežna vzdrževalna dela. Vsa, razen pleskanja, so bila izvršena udarniško t. j. za 1820 udarniških ur, od tega 500 ur za adaptacijo depandanse. Društvo so z brezplačno pomočjo pri adaptaciji kočje priskočila na pomoč številna podjetja, ki jim društvo dolguje zahvalo. Za spoznavanje domovine je društvo organiziralo izlete na Golico, v Logarsko dolino, na Svinjsko planino, na Obir in na proslavo 75-letnice PZS v Ljubljani, ostali izleti so zaradi spremenljivega vremena odpadli.

Prav tako sta bili organizirani dve brezplačni predavanji. Oglasna omara je bila izmenjana šestkrat. Upravni odbor je imel 18 sej, sprejetih je bilo 313 in odposlanih 196 dopisov. Število članov je naraslo od predlanskih 716 na 817 članov. Pridobili so 65 odraslih in 47 mladincev, število pionirjev pa je padlo za 11. Koča na Uršlji gori je imela 4500 obiskovalcev in bila v rokah vestnega oskrbniškega para Skaza Mihaela z ženo. Mladinski odsek je sedemkrat organiziral seje, na katerih so obravnavali razna mladinska vprašanja in organizacijo izletov. Najmlajše so popeljali na Brinovo goro, dežurali na Uršlji gori v času prvo-

majskih praznikov, bili so na Peci, Raduhi, Pohorju, jesenskem zboru mariborskih mladih planincev na Tujzlom vrhu in ostalih akcijah. AO je opravil 80 vzponov raznih težavnih stopenj, med njimi težko smer v Štajerski Rinki in Planjavi ter težko smer v Raduhi. Začetni plezalni tečaj je obiskovalo 8 članov in je trajal 3 dni. Alpinističnega tabora na Okrešlju so se udeležili trije člani. Odsek šteje trenutno 8 članov in 4 pripravnike. Postaja GRS je formirala novo obveščevalno točko v Poštarskem domu na Plešivcu, nabavila nekaj tehničnega materiala in nekaj ostale opreme. Člani postaje so se udeležili raznih tečajev. T. Stojin

perature. Celo najvišje dnevne temperaturne vrednosti so se le za nekaj stopinj dvignile nad ledišče. Absolutni temperaturni maksimum je bil zabeležen 29. maja, znašal je 6,8°. V desetletju 1954–64 pa je bila najvišja majska temperatura 13,0°.

Absolutna minimalna temperatura je bila zabeležena 18. maja, znašala je –8,8°, medtem ko znaša absolutni minimum Kredarice (v razdobju 1954–64) za mesec maj –15,8°.

Kakor iz opisanega vidimo, je letošnji maj bil v temperaturnem oziru precej blizu 10-letnim temperaturnim povprečkom, ekstremne temperature pa so prav tako ležale v mejah absolutnih ekstremov temperature obdobja 1954–1964.

Mesečna višina padavin je bila prav tako blizu dolgoletnega povprečka. V maju so na Kredarici izmerili skupno 157 mm padavin (105 % normalne vrednosti), kar je le za 7 mm več kot znaša 10-letni majski padavinski povpreček.

Padavine so padale v obliki snega in dežja. Zabeleženih je bilo 19 padavinskih dni, od tega je bilo 9 dni s snežnimi padavinami.

Največ padavin je padlo 7. maja: 33 mm. Ta vrednost zaostaja za majskim dnevnim rekordom Kredarice (v obdobju 1954–64) za 22 mm.

Debelina snežne odeje se je v toku meseca spreminjala. Njena največja debelina je merila 294 cm, ležala pa je ves mesec. Srednja mesečna oblačnost (7,4) je bila znatno višja kot v predhodnem mesecu. Zato je bilo tudi število ur sončnega sija znatno nižje. Heliograf je registriral le 150 ur sončnega sija ali 32 % od možnega trajanja. Kakor iz opisanega vidimo, je na Kredarici sicer še vladala zima, vendar je le ta že pričela prehajati v pomlad.

F. Bernot

VARSTVO NARAVE

VRME NA KREDARICI V APRILU 1968

Letošnji april je bil po vsej Sloveniji topel in v glavnem tudi suh. Srednja mesečna temperatura je znašala na Kredarici –2,3°, Bila je za 1,9° nad 10-letnim povprečkom (1954–1964). V tej višini so še vedno prevladoval zimske temperaturne razmere, saj se celo najvišje dnevne temperature zraka – predvsem v prvi polovici meseca ter v zadnjih dneh aprila – niso dvignile nad ledišče. V ilustracijo naj rabi naslednje: dne 9. aprila 1968 je znašala najvišja temperatura dneva –9,4°, najnižja pa –14,2°. Naslednjega dne (10. IV. 1968) pa je bila zabeležena najnižja letošnja aprilsko temperatura Kredarice: –14,4°.

Najvišja temperatura zraka je znašala na Kredarici 9,9°. Izmerjena je bila dne 23. aprila 1968. Mesečna višina padavin tudi v tem mesecu ni dosegla 10-letnega povprečka. V aprilu je padlo vsega skupaj 123 mm (ali 84 % od normalne vrednosti) v 11 padavinskih dneh. Padavine so padale izključno v obliki snega. Zato je snežna odeja sprva še naraščala. Dne 9. aprila je dosegla maksimum. Bila je 362 cm debela. Nato se je

proti koncu meseca tanjšala, vendar je bila še zadnjega dne v mesecu 274 cm visoka.

Srednja mesečna oblačnost (5,8) se napram prejšnjemu mesecu ni bistveno spremenila, bila je za 1,0 nižja od 10-letnega povprečka.

Heliograf na Kredarici je v aprilu registriral 186 ur sončnega sija, kar je 46 % od možnega trajanja.

Kakor iz navedenih podatkov razberemo, so v minulem aprilu vladale na Kredarici še prave zimske razmere, medtem ko je v dolini dosegla pomlad svoj višek. Takrat so najbolj nestrpni kopalci že pričeli preizkušati svoje znanje (in zdravje) v valovih Save, ki je bila za kopanje še vsekakor prehladna (10–13°).

V MAJU 1968

Letošnji maj je bil v Sloveniji v glavnem topel in zmerno deževen. Mesečna višina padavin je bila ponekod nad, drugod zopet pod dolgoletnim povprečkom. Na Kredarici je znašala srednja mesečna temperatura –0,1°. Bila je enaka 10-letnemu povprečku (1954–64).

V tej nadmorski višini so še vedno prevladoval nizke tem-

HUDA ODJUGA V VISOKI TATRI. V poljskem delu Visoke Tatre je huda odjuga 6. maja 1968 naredila neznansko škodo. Južni veter je na Kasprovem Wierchu (1985 m) dosegel 290 km na uro in neusmiljeno mesaril v širnih gozdovih poljskega dela Tatre. Vihar je podrl ca. 300 000 dreves, mnoge od teh je prelomilo na

sredi, kar je še večja škoda, saj gre več lesa v izgubo. Cenijo, da je padlo ca. 150 000 m³ lesa, kar pomeni 90 milijonov zlotov škode. Cesta na Morskie Oko je bila povsem zaprta, 5 km na daleč je bila videti kot skladišče hlodov. Urednik poljske revije »Taternik« nam poroča, da v Tatry od l. 1910 ne pomnijo take katastrofe.

NAJVEČJI LEDENIKI V ALPAH SO: Prvi je Aletsch, ki je dolg 24 km, obsega pa 145 km², drugi je Gorner, 67 km², 14 km, šele na tretjem mestu je svetovno znani Mer de glace ali tudi Vallée Blanche imenovan, 45 km², 14 km.

ŽELEZNICA NA WATZMANN zadnje čase po pravici razburja bavarsko planinsko in širšo javnost. Ob načrtih za to velikanko se je pokazalo, da je prostorska ureditev v Alpah izredno aktualna, pa tudi to, da mora varstvo narave hkrati imeti razumevanje za turistično gospodarstvo in za ohranitev določenih površin v prvobitnem stanju. Vendar ima toleranca svoje meje in je ta na Bavarskem prišla do kraja prav ob Watzmannu, ki je tako značilen za berchtesgadensko deželo in eden najznačilnejših vrhov v vseh Alpah. Marca l. 1968 je DAV sklical tiskovno konferenco z geslom: »Roke proč od Watzmanna!« To je storil za to, ker so 16. februarja 1968 v Berchtesgaden ustanovili »Watzmannbahn GmbH in v občini Ramsau in Berchtesgaden razglasili, da bodo z deli začeli že l. 1969, baje za zdaj samo do Watzmannhaus (1927 m). Javna tajnost pa je, da so v načrtu še tri vzpenjače in vrsta manjših vse do Hochecka (2653 m; Watzmann je visok 2714 m), ker bi ena sama ne bila rentabilna. Na Hochecku bi bila potrebna velika razstreljevanja, ves sistem žičnic pa bi v celoti spremenil podobo gore, množice gostov pa ogrožale favno in floro te mogočne gore. Watzmann je zaščiteno področje. Po bavarskem zakonu iz l. 1959 so v takem področju prepovedane žičnice kakršnekoli vrste. Königssee pa je bil zaščiteno že l. 1921. L. 1952 je občina Berchtesgaden izprosil prvo izjemo, ko so na robu zaščitene področja postavili Jennerbahn, vendar pod pogojem, da se vsi interesi izjavijo zoper vsako nadaljnjo eksploatacijo Watzmanna.

Občina Berchtesgaden in nekateri gremiji skušajo to izjavo danes bagatelizirati. DAV sodi, da bi vsako popuščanje pomenilo pravi bankrot državnega varstva narave. L. 1967 se je bavarsko ministrstvo za notranje zadeve izreklo zoper gradnjo. Vendar DAV ne verjame, da je to dovolj.

KOZOROG je bil v Alpah iztrebljen na prehodu iz 18. v 19. stoletje. Krive so bile tedanje lovске metode pa tudi vraže, da je v kozorogovem telesu vse polno zdravih snovi. Imenovali so ga potujoča lekarna. Njegove rogeve so drobili in s prahom zdravili zastupitve in krče. Iztrebili naj bi pomagali zoper slabokrvnost in sušico, napol prebavljena hrana iz želodca naj bi pomagala zoper vrtoglavico, zlatenico in melanholijo. Iz rogovja so delali tudi čaše in prstane. Ni čuda, če je te ne preveč plašne živali v Centralnih Alpah zmanjkalo.

Nadvojvoda Ferdinand Avstrijski je l. 1574 v pismu terjal, naj mu oskrbnik gradu v Prätigau (Graubünden) dobavi dva živa kozoroga. Vedel je, da jih že takrat ni bilo veliko. Že tedaj so uvedli neke zaščitne predpise, vendar ni nič pomagalo. Samo v Piemontu se je obdržalo nekaj primerkov. To je zaščitil kralj Viktor Emanuel v svojem revirju Valsavaranche, tako da so jih leta 1930 tu našli že 4000. Danes je ta revir zajet v nacionalni park Gran Paradiso. Čeprav so Italijani prepovedali izvoz, so v Švico tihotapci le prinesli nekaj mladičev in jih skrbno gojili, tako da so jih l. 1911 v kantonu St. Gallen že imeli lepo število. Ščassoma je v Švici nastalo 55 kolonij, v katerih danes živi 4000 kozorogov. Ker je prireje precej, »zasajajo« kozoroge danes povsod v Alpah in drugod. Sodijo, da jih živi danes ca. 10 000 primerkov. Vrsta ni več ogrožena.

NAJDALJŠA JAMA NA SVETU je Hölloch v Švici. 93 km je dolga. Naslednji dve sta v Ameriki, na četrtem mestu je Eisriesenwelt pri Salzburgu, 42 km, na petem Ozer-naja peščera v Podolju v SZ, 26 km. Najgloblji brezni sta v Franciji in Španiji, De la Pierre St. Martin in Berger —1152, —1122 m. Med prvimi desetimi največjimi absolutnimi vertikalami

je na desetem mestu imenovana po J. Choppyju naša Kačna jama —213 m. Med gorskimi brezni imenujejo na prvem mestu Rakhiot Peak na Nanga Parbatu v višini 6660 m, medtem ko med prvimi dvajsetimi še ni Triglavskega brezna, čeprav bi spadal med drugo desetino.

SMRT MED JELENI je kosila v švicarskem nacionalnem parku v Spodnjem Engadinu. Veterinarski bakteriološki zavod je stvar raziskal in ugotovil, da je 14 % jelenov poginilo od lakote, 60 % zaradi prehrane, 20 % pa zaradi raznih nesreč (srečanja z motornimi vozili, kamenje ipd.). Jeleni ni gorska žival, zato si išče hrano, če zapade visok sneg, tudi tam, kjer ji groze moderne nevarnosti. Poleg tega so slabo hranjeni in se težko upirajo raznim parazitom, ki se naselijo v pljučih in v želodcu. V nacionalnem parku jelenom težko priskočijo na pomoč, ker je vsak človekov poseg prepovedan. Ljubitelji živali to močno grajajo, posebno če gre za žival, ki so jo v nacionalni park presadili, ne da bi pomislili, ali bo v takih okoliščinah lahko preživel. Jelen rabi precejšen življenjski prostor in rad menjava hrib in dol. Poleti mu gre v parku kar dobro, pozimi pa se preseli v »nezavarovane« predele, kjer lahko preži nanj poleg drugih nevarnosti tudi odstrel. V Švici razmišljajo o razširjenju parka z rezervati za veliko divjačino, za jelena in medveda. Slednji je v Engadinu v zadnjem stoletju komaj še gost od časa do časa.

PLANINSKI TABOR V LOGARSKI DOLINI 3. IN 4. AVGUSTA 1968. OB 75-LETNICI USTANOVITVE SLOVENSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA.

IZ PLANINSKE LITERATURE

ALPINISTIČNA KRONIKA v »La Montagne et Alpinisme« je bila dolga leta močno avtoritativna registracija pomembnejših vzponov na svetu. V aprilski številki 1968 je Lucien Davies, ki zdaj to kroniko vodi, opredelil uredniška načela za to rubriko, spričo tega, da je alpinistov vedno več in da se razširja po vsem svetu. Zato rubrika ne more več zabeležiti vseh prvenstvenih in se mora zatekati k strogemu izboru.

Ker so bralci revije v glavnem Francozi, bodo v rubriko prišle predvsem stvari, ki so pomembne za zapadno Evropo, torej predvsem novosti v Zapadnih Alpah, vendar tudi ne vse. Še strožji bo izbor o plezalskih dogodkih v drugih predelih Alp. Med njimi bo največja pozornost posvečena Wališkim Alpam, Berner Oberlandu in Dolomitom, vendar samo prvenstvene, ponovitve bodo prišle na vrsto zelo redko. V ostalih predelih se bo rubrika ozirala le na največje prvenstvene ture. Zunaj Alp pridejo na vrsto predvsem francoski dosežki, vendar predvsem taki, ki imajo mednarodno vrednost.

Redakcija sprejema še vedno množico obvestil, čeprav jih ne objavlja. Kljub temu se zanje še priporoča, uporabila jih bo za informacije, predvsem pa za nove izpopolnjene izdaje plezalskih vodnikov.

Kljub vsemu pomembna redakcijska odločitev!

SAMIVEL O »ČUDEŽIH« NA MONT BEGO. Poročali smo že v tej rubriki o odkritju prastarih gravur v Alpes Maritimes na Mont Bego. Prvi jih omenja Niccolò Giofreddo v 17. stoletju. Sam jih ni videl, o njih pripoveduje iz druge, morda celo iz tretje roke. O njih mu je govoril župnik iz Belvedera, njemu je to povedal neki pastir. Giofreddo ni vedel, da so te stvari opazili že v 16. stoletju. L. 1821 jih omenja Savoyard Fodéré, vendar nič več kot Giofreddo. Pripisal jih je Kartazanom in k sreči ni zbudil prevelike radovednosti, da bi se ljudje zagnali tja. To sta storila šele Nemec Dieck in Anglež

Moggridge in o tem poročala na kongresu predzgodovine v Norwichu. Pripisovala sta jih še vedno Kartazanom, ne pa čudežem. Henry iz Nizze pa jih je proglasil za erozijske pojave, ne da bi jih šel pogledat. Treba jih je bilo nanovo odkriti. To se je zgodilo l. 1878 in Rivière je o tem poročal v glasilu društva za napredek znanosti. Za njim je prišel Anglež, botanik Clarence Bicknell (1881 do 1918), ki je »čudeže« sistematično obdelal. Naštel je 7000 znakov, na koncu svojega življenja pa je trdil, da jih je dvakrat toliko. Po študijah, ki so jih opravili Carlo Conti, Louis in Lamboglia in drugi pa se je tu okoli Col du Sabbione, Baisse de Fontanalba in onstran Mt. Bego več kot 40 000 petroglifov, ne da bi šli »novejše« in ciklus »pré — merveilles«. Kljub vsem tem študijam pa so ostali ti spomeniki, ki spadajo med najzanimivejše Alpah, v glavnem neznani vse do časa med obema vojnama. De Cassole, gotovo najboljši poznavalec Alpes Maritimes, o njih nič ne govori, kot pravi Vincent Paschetta iz političnih razlogov. Mont Bego je namreč zelo blizu italijanske meje, bil je tista leta vojna cona. Zanimivo je, da Grand Larousse encyclopédique za 20. st. v 10 zvezkih o teh čudežih še nič ne ve, sto let po Rivièreu in to za stvar, ki leži 40 km od Côte d'Azur, severno od Cap Martina, zapadno od vasi Saint-Dalmas-de-Tende. Mont Bego je zaprt področje, sem drži le nekaj steza v višini 2000 m. Izgubljen svet, bogat z wagnerjanskimi dekorji, s skalami veličastne arhitekture, s stoletnimi macesni, brezni, slapovi, jezera, ima pa tudi zeleno oazo dolino Casterino, kjer je botaniziral Anglež Bicknell. Vozlišče vseh grebenov je Mont Bego (2873 m), gravure pa so v višini 2100 do 2600 m. Najbolj znane so v Val des Merveilles, ostale so v Valauretti in Fontanalbi, nekaj jih je pri Pelekenskih jezerih in na sedlu Sabbione. Niso v jamah, marveč na planem, na nagnjenih plateh, ki jih je zlizala erozija. Skala je temna ali temnozelenata, imenitna,

veličastna paleta. Sneg se tu dolgo drži, ko pa snež izgine, požene bujna flora. Favna kakor povsod v Alpah: svizci, gamsi, tudi lisice, žuški, močeradi in seveda kače, tiste črne, nevarne, v zraku krokarji, kavri. Camping je tu prepovedan.

Gravure dele v tri dobe: »predčudežno«, to je doba, ki je nedoločljiva. Vrezane so z ostrim ziliom. Čeznje so vdolbene gravure druge dobe, »čudežne«, 2 do 5 mm globoko. Teh je več desetstisoč. 50 % jih je »rogatih« ali »na vilice«, predstavljale naj bi rogate živali. Rogovi se krive kot lunin krajec ali v obliki velikega V, so pa tudi na pravi kot, geometrično prirejeni, v najrazličnejših velikostih od nekaj cm do šest metrov. Druge prikazujejo pluge (drevesa), kmečko orodje, vse v ploskoviti projekciji, koče, polja, ograde, pa tudi ljudi z rogmi, brez kake estetske kompozicije, brez reda ali usmeritve, nekako naštevanje, ideogrami. Zaradi nekaterih oblik jih prisojajo laténski, drugi železni dobi neolitika, vendar tako, da so nastajale te slike od 3000 do 4000 let. Tretji ciklus obsega »moderne«, ki so nastajale v srednjem veku in nimajo nobene zveze z onimi iz neolitika.

Kdo je vse to naredil? In še bolj: Zakaj? Odgovor: Sama hipoteza. Izkopavanj tu še ni bilo. Človeku ostane samo to, da od hipotez izbere najverjetnejšo ali da pobija najneverjetnejše.

Kartažani seveda niso imeli pri teh čudežih ničesar opraviti. Gravure druge dobe gotovo tudi niso nastale iz »veselja« ali »dolgega časa«. Podoba je v tistem času imela obredni, kulturni značaj. Mont Bego ni edini na svetu, takih »čudežev« je še nekaj na svetu in to zelo podobnih. V Nemčiji so skoraj popolnoma podobni na Hessenskem, v Val Camonica blizu jezera Iseo v Italiji najdemo podobno tehniko in tematiko, vendar so tam petroglifi manj abstraktni, »bolj figurativni«, realistični, imamo jih za novejše. Kdo jih je vdolbel na Mont Bego, če niso bili niti Kartažani niti pastirji, ki bi si krajšali čas? Predvsem niso krajevnega značaja. 750 km od njih je Hessen, 350 km stran je Val Camonica, podobne stvari so odkrili na italijanski revierji. So torej ostanek neke civilizacije, nekega izročila.

Dechelette navaja Ligure, antično ljudstvo, ki je živel tostran in onstran Alp, v Savoji, Dauphineji, Provenci, morebiti so bili praprebivalci Galije pred Kelti. Nič ni ostalo od njih. Ena sama uganka. Ne poznamo njihovega jezika, njihovih selitev, njihovih navad. Ljudstvo, ki je pustilo svoj pečat na Mt. Bego, je moralo biti poljedelsko, o tem pričajo ne več povsem primitivni plugi. Ni moglo prebivati na enem kraju. Val Casterino ni mogla preživljati mnogo ljudi. Verjetno so sem prihajali samo poleti. Morda bodo o tem ljudstvu kaj odkrila odkopavanja v Val Roya, severozapadno od Ventimiglia. Od tam se vidi pokrajina »čudežev«.

Kakšen je bil namen teh podob? Odgovor je morebiti še najmanj hipotetičen, na vprašanje odgovarja mitologija, vera (primerjaj Engels: Obred je prva tehnika, vera je prva znanost). Stara ljudstva so verovala, da v gorah bivajo bogovi, dobri in zli. Gore so delile zemljo — bivališče ljudi od neba — bivališča bogov. Gore so hranile vode, plodne in uničujoče. Mt. Bego ni ravno visok, je pa krepka osebnost v Alpes Maritimes. Geografsko je zanimiva, 3000 m visok vrh blizu morja, hranitelj voda v Val Roya, leglo neviht, najdišče železa, potrebnega za orodje in orožje. Podobe iz ciklusa čudežev bi utegnile predstavljati velikansko votivno podobo. Vse, kar predstavljajo, naj bi bilo posvečeno in izročeno bogu — na vrhu Mt. Bego. Redke človeške figure utegnejo pomeniti spravi ali žrtveni obred. Cik-cak črte so morda zarotitve zoper strelo, posamezne črte primitivna čarovnija zoper zlega duha, sovražnika, bolezen. Mnogi rogati podob lahko opominja na kult bika, razširjen v Sredozemlju. Zanimivo je, da tu ni svastike. Skratka: Domišljija in znanost nam nudita nenavadno pisano in mnogoštevilno razlago čudežnih petroglifov na Mt. Bego. V srednjem veku so rogate podobe verjetno pripisovali hudiču, odtod imena Hudičev vrh, Val d'Enfer i. p. Begon v provansalsčini pomeni čarovnika, odtod najbrž ime Mt. Bego.

Francoske oblasti se niso prav nič trudile, da bi te častitljive spomenike zavarovale ali jih vključile v regionalni park. To je hudič v treh podobah, pravi Sa-

mivel, nevernost, neumnost in lakomnost. Spomeniki so utrpeli precejšnjo škodo. Zato, nadaljuje Samivel, ta zapis noče privabiti kateregakoli obiskovalca, pač pa

vzpodbuditi vse, ki bi si ogledali ta pomembni kulturni zaklad v Alpah, da bi postali njegovi prosvetljeni opazovalci in čuječi varuhi.

T. O.

TURŠKE GORE so posebnost same na sebe in zaradi okolice, iz katerih rastejo. Dežela nad katero vlada turški polmesec, meri 750 000 km² in jo od treh strani obliha morje. Zanimiva dežela, polna nasprotij, polna spomenikov, ki pričajo o zgodovini petih tisočletij, polna gorovij vseh vrst. Na jugu je Taurus, gorska veriga daljša od Alp. Pontus na severu raste neposredno iz Črnega morja v višino 3000 m in čez. V vzhodni Anatoliji se dviguje 2000 m visoka planota, na kateri je zraslo univerzitetno mesto Erzurum. Po vsej deželi so raztreseni ugasli vulkani. Nekdanji mitični ali bitinjski Olimp danes imenovani Ulu-Dagh, napaja z vodami Burso. Erciyas, nekoč Mons Argaeus, so poznali vojaki Aleksandra Velikega. Ararat predira oblake v višini 5165 m, najvišje nad Turčijo.

Pontske gore se raztezajo 800 km daleč vzdolž mračne obale morja — Pontus Euxinus. Šele onstran starodavnega Trapezunta (danes Trabzon) in Hope so alpinistično zanimive. Mimo njih je plul Jazon z Argonavti v Kolhido po zlato runo in Medejo, danes ploveje ob argonavtski obali tovrni parniki. Tu doseže Kaskar skoro 4000 m, Veršambek in Altı Parmak preko 3500 m. Rickmer imenuje te gore »Visokogorje v Lasistanu«, drugi jih imenujejo »Severovzhodno anatolsko gorovje«. Greben deli kolhiško vlažno obalo od suhe armenske stepe. Na obali pade do 2500 mm padavin, zato je njena podoba prav tropska, onstran grebena pa tugujejo gole in suhe doline. Kakor »ograja paradiza« so gore Rhododendron nad Trapezuntom, onstran njih je revna dežela Evratovih izvirov, nekoč baje čudežni vrt »Eden«. Nemška ekspedicija, ki se je tu mudila l. 1965, ne more prehvaliti lepote gora okoli zgoraj imenovanih vrhov.

Južno od Aksaraya v vzhodni, srednji Anatoliji leži stepla, ki težko preživlja nekaj ovčjih čred. Po njej teče 30 km popolnoma ravne ceste do srednjega Taurusa v Kilikiji. Avstrijski filolog dr. Stratil-Sauer, meni, da imena teh gora potekajo od praprebivalcev, od katerih pravzaprav nimamo nobenih podatkov. Tu je Bolker-Dagh, kar naj bi pomenilo »mного snega«. Najvišji vrh je Medetsiz (3585). Tu je blizu 3000 m visoka planota z goro Öküzgönu, kar naj bi pomenilo volovska koža. Gora je nenavadno krušljiva. Je taka, kakor da bi bila zložena, nasuta. Vendar ni brez nevarnosti. Tudi za ta predel so se zanimali Nemci l. 1954 in l. 1962.

Nedaleč od tu je dokaj znani Ala-Dagh, ki sta ga alpinistično odkrila zakonca Martin. Njima so sledile avstrijske ekspedicije l. 1938, 1955 in 1962, ki so obdelale predel tudi znanstveno pod vodstvom geografskega inštituta dunajske univerze. V zadnjem času smo poročali, da mika srednji Taurus tudi alpiniste iz Italije in Nemčije. L. 1952 je zidal o njem knjigo dr. Moritz M. Blumenthal, znamenit raziskovalec, najboljši poznavalec turških gora (o njegovi smrti je v PV poročal zagrebški geolog dr. Marković).

Najdalj v jugovzhodnem delu Turčije, v Kurdistanu, se veriga Taurusa še enkrat dvigne v provinci Hakkari in doseže višino 4000 m. Tu sta že večkrat omenjeni gori Cilo-Dagh in Sart-Dagh, blizu perzijske in iraške meje, obe v vojaško kontroliranem področju. Kljub temu je o teh gorah precej literature (ali pa prav zato!) angleške in nemške od l. 1901 dalje. Fedden in Lloyd sta napisala »Climbing in Turkish Kurdistan« v Alpine Journal 1966, dunajski geograf dr. Bobek pa je po ekspediciji l. 1937 izdal zemljevid Cila in Sata, še

danes najbolj cenjena karta. Tu najde alpinist stene in smeri vseh stopenj težavnosti, vsak ljubitelj gora pa vse lepote, ki jih le morejo nuditi. Posebno mikavna je favna in flora. Tu je domovina rjavega in rumenega »sirskega« medveda.

Ulu-Dagh je maloazijsko smučarsko torišče. Blizu je tu Bursa, prestolnica prvih Osmanov. Tu ne manjka hotelov in koč. Tu je mistična Fudžijama po imenu Hasan-Dagh nad mestecem Aksaray. Erciyas-Dagh je idealen, šolski primer ugaslega vulkana, visok 3916 m, še višji je Süphan (4434 m), vendar manj značilna vulkanska nasutina.

Gora vseh turških gora pa je Ararat, ki je končno prišla tudi v program slovenskih planincev. Idealno grajena raste iz ravnine kot simbol mogočnih zgodovinskih dogodkov, ki jih nanjo navezujejo. Po bibliji stare zaveze (1. Mojzesova knjiga 8, 4) je na tej gori pristala Noetova barka. Severovzhodno od Ararata so razvaline armenske prestolnice Ani. V Dogubayazitu, v vzhodni gori, je umrl znameniti sultan Bajazit kot Timurlenkov ujetnik. Ararat ni daleč od kraljestva Urartu, o katerem govore viri iz l. 1110–600 st. e., okoli njega se plete burna zgodovina Armencev, Kurdo in Nestorijancev. Ararat je bil nekoč perzijski vrh, nato ruski, nato mejna gora, zdaj pa je v celoti turški.

Prav je, da je Ararat zamikal tudi naše alpiniste.

V BRENTSKIH DOLOMITIH se še vedno zapiše kaka nova smer. Trentar Heinz Steinkötter, eden najvidnejših mlajših plezalcev v Alto Adige, je s svojo ženo Vitty preplezal jugovzhodno steno Cima d'Ambiez septembra l. 1967, 400 m visoko. Porabil je 75 klinov, 7 svetrovcev in nekaj lesenih zagod. V Croz d'Altissimo pa je isti plezalec s Comperjem prvič pozimi preplezal slavno Di-bonovo smer v jugozapadni steni.

ALPINE CLIMBING GROUP, angleški AO, se pogaja z AC, Alpine Clubom, o združitvi. Alpine Club s tem izpričuje svojo naklonjenost do mladih plezalcev, saj pristaja na to, da sprejme vso skupino, ne da bi izbiral. ACG je v zadnjih letih odigral veliko vlogo. Po svojem štatutu je bil podoben francoski Groupe

de Haute Montagne. Ustanovili so ga l. 1952. Kriteriji so bili izredno trdi. Od članov so zahtevali, da plezajo najtežje smeri v Alpah. Kdor je nehal vstopati v take smeri, je moral iz kluba izstopiti. Ko je član izpolnil 40 let, so ga izpisali iz seznama aktivnih članov. ACG je tako zbral majhno, a zelo izbrano krdelce angleških plezalcev, ki so v resnici nekaj pomenili.

REORGANIZACIJA SAC je bila predmet poročila predsednika SAC za l. 1967. Predsednik je zdaj Hektor Meier iz Uta. SAC ima 49 374 članov, od tega 5399 mladincev in 140 koč s 6876 ležišči, ki so zbrala v l. 1967 ca. 200 000 nočin, med tem dve tretjini članskih. Zelo živahno je bilo delo v planinskih in smučarskih tečajih, še posebej pa v mladinski organizaciji. Poročilo pohvalno omenja mladinsko srečanje UIAA v Jugoslaviji, vzpon

SYLVIA D'ALBERTAS, plemkinja z naslovom markiza, je bila ena najbolj uspešnih francoskih alpinistk. Jeseni l. 1967 je postala žrtev avtomobilske nesreče. — Georges Tairraz, sloviti francoski filmar in fotograf, je postal vitez častne legije. Še višje odlikovanje je dobil član GHM (Groupe de Haute Montagne) Henri Ziegler, alpinist, sicer pa velik aviatik.

SEVERNO STENO EIGERJA so med drugimi preplezali: Avstrijca Herzel in Reichardt (pri sestopu

sta se na zapadnem pobočju Eigerja ubila); Nemci Rogge in Saler, Schneider in Winkler, Švicarja Neeracher in Nigg ter Avstrijca Göllner in Lenes.

MEDNARODNA GLACIOLOŠKA EKSPEDICIJA dela letos na Grönlandiji. Trije švicarski glaciologi dr. Federer, Viktor von Sury in Ernest Beck sodelujejo s francoskim podjetjem Expéditions Polaires Françaises. Nadaljevali bodo z delom, ki so ga prekinili l. 1959/60 po nivološkem in glaciološkem programu v višinah 1700 do 3000 m na 71° severne širine na daljavi 600 km.

HELIKOPTER se kot reševalec uveljavlja tudi v Franciji. L. 1967 je opravil 55 letov samo v Mt. Blancu. Kapetan Fuhrmann je 18. julija spustil reševalca v vzhodno steno Moine in vkrcal dva ponesrečenca. 7. avgusta je izkrcal tri reševalce v dnu ozebniha Charmoz-Grépon, ponesrečenca pa nato vkrcal pod Grand Gendarme. 30. avgusta je helikopter reševal v južni steni Petit Dru in vkrcal »lebdeč« dva ponesrečenca in dva reševalca. Francosko poročilo pravi: »Helikopterju so alpinisti vsak dan več dolžni.

ALPINE CLUB, najstarejši alpski klub v Evropi, se kljub »starosti stoletni« vendarle pomlaja in išče stik s časom. Letos je vodstvo dala članstvu v razpravo, ali naj bi klub sprejemal ženske ali ne. Kaže, da je to v nekaterih ekskluzivnih klubih problem, gotovo ne najmanjši pri Angležih.

Izbrani spisi Janka Mlakarja so izšli v prvi polovici meseca julija. Posežite po tem klasiku našega planinskega potopisa.

Knjigo dr. Mihe Potočnika »Srečanje z gorami« lahko naročite pri Cankarjevi založbi, lahko pa tudi pri Planinski zvezi Slovenije. Naročilnice so bile priložene PV 1963/5, takoj za ovitkom.

Planinska založba razprodaja nekatere svoje starejše publikacije, primerne za darila ob raznih planinskih prireditvah. Cene so znižane, izrabite priložnost! (B. Režek, Stene in grebeni, E. Lovšin, Gorski vodniki i. dr.).

Koča Petra Skalarja, oporišče za ljubitelje Kanina, posebej vredna obiska spomladi zaradi lepih kaninskih smukov

na Triglav in naša prizadevanja za varstvo narave. Glasilo »Les Alpes« ima finance zagotovljene do l. 1970. 25 koč je brezžično povezanih z dolino, 40 koč s telefonsko napeljavo. V komiteju za centralno biblioteko SAC so med drugimi dr. E. Imhof, dr. J. Hösl in dr. Konrad Huber. Pokojni svetovno znani himalaist Marcel Kurz je vso svojo knjižnico zapustil biblioteki SAC, ki ima 10 000 zvezkov.

WEISSHORN ima znano zapadno steno, v kateri sta Regis in Florentin Theytaz 28. februarja dosegla sijajen prvenstveni zimski vzpon. S helikopterjem sta 28. febr. ob 7,30 odrinila iz Zinala in sta isti dan bivakirala v višini 4000 m. Naslednji dan sta prišla 380 m višje, tretji dan sta izstopila na grebenu Schali ob 11,30. Nato sta na severnem grebenu tretjič bivakirala v vzhodno Grand Gendarme, četrti dan ob 17. uri sta se vrnila v Zinal.

BONATTIJEV STEBER V AIGUILLE DU DRU imenujejo pariški plezalci »južni avtodrom«, je preplezal zdaj tudi 60-letni Jean Juge iz Zeneve in spremstvu Michela Vauchera. Kljub temu je steber ostal v družbi velikih smeri. Trije Valizani Bertholet, Joris in Troillet so v začetku februarja 1968 prvič pozimi preplezali severno steno Aiguille d'Argentière. Tu blizu, v severovzhodni steni, sta že avgusta 1967 dobila prostor za prvenstveni vzpon Južna Tircola Holzer in R. Messner. O slednjem smo že večkrat kaj zapisali. Znan je po kritičnem odnosu do modernega načina plezanja, predvsem pa po razpravi o razvrednotenju VI. stopnje. Komaj sta splezala, že sta k ponovitvi vstopila Nemca Mahner in Schubert.

SUPERIZOLACIJSKA REŠEVALNA ODEJA je čez noč postala neizogiben del reševalne opreme, ki jo bo treba tudi pri nas uvesti. Poročali smo že o tipu NRC, ki ga imajo v Švici, še prej pa je o taki odeji poročal dr. ing. France Avčin, sam iznajditelj, zraven pa še neutrudni in iznajdljivi pri uvajanju tujih novosti v naši domači praksi. Zdaj nam je dr. E. Vavken prinesel perspektivni reševalni odeje »Verolme-Söhngen«, ki jo proizvaja tovarna za sanitetno opremo istega imena

v Wiesbadenu. Za reševanje je ta odeja dragocena, saj ščiti temperaturo ponesrečenca. Sestoji iz folije, ki je skoraj ni mogoče raztrgati. Na eni strani je srebrna, na drugi zlatorumena. Ta zrcalna metalna plast odbija človeško telesno temperaturo do 80–85 %. Zaradi avtomatičnega konserviranja ni nobene izgube zaradi odboja. Do izmenjave telesne temperature z zunanjo pride šele po daljšem času. Če zavijemo ponesrečenca v to odejo, onemogočimo zmrzovanje in ohlajanje. Ponesrečenec bi zavil v to odejo le težko zmrznil, vsekakor pa se taka smrt z njo odrine. Odeja je dolga 220 cm, široka 140 cm, dovolj da zavijemo vanjo tudi velikega moža. Teža 55 g, skoraj nič. Zvita je manjša od škatlice cigaret (8,5 × 6,0 × 2,5 cm). Ponesrečenca varuje pred vetrom, metežem, dežjem, vlago, blatom itd. Zdrži 1750 kg/cm², moč 13 μ (mi), topi se pri +260 °C, lomi se pri –70 °C, sama na sebi pa učinkuje baktericidno. Če bi jo rabili enkrat samkrat, je cenejša kot pranje navadne odeje. Trpežna pa je tudi za večkratno porabo, problem je le v tem, kako jo zganemo. Ni je treba prati ne dezinficirati, ne pride ji blizu molj ne prah. Toplotna prevodnost: 2×10^{-4} cal/sec. cm °C, povšuje jo za večkrat odboj. Varuje proti vročini, privlačuje radarske žarke, zlatorumena barva je optično primerna, saj je pri iskanju na daleč vidna podnevi, ponoči pa jo reflektor lahko najde. Prenosnost je popolna, saj jo lahko denemo v denarnico, žensko torbico, saj ne »zakoti« skoraj nič. Priporočajo, naj bi jo imela vsaka domača lekarna, po več komadov pa naj bi imela vsa vozila za prvo pomoč i. p. Vsak smučar, alpinist in športnik, ki si tega artikla ne nabavi in ne jemlje s seboj, je zares nepreviden.

DESET ZAPOVEDI ZA SMUČARJE. Fédération internationale de Ski in Fédération Française de Ski (Mednarodna smučarska zveza in francoska smučarska zveza) sta izdali »deset zapovedi za smučarje« in jih objavili na razne načine med drugim tudi na »obešankah« (neroden izraz naše reklamne tehnike), ki vise po turističnih centrih v restavracijah, čakalnicah, gondolah, recepcijah,

vlakih, avtobusih in drugod. V naši rubriki »Razgled po svetu« smo o teh zapovedih že nekajkrat pisali, ni pa odveč, če jih ponovno zapišemo, saj je tudi pri nas vedno več gneče na progah pod žlicnicami, mnogi naši petičneži in manj petični gorečneži pa se radi pokažejo tudi med gnečo po drugih alpskih smučarskih centrih. Takole pravi smučarski dekalog: Smučanje je tvegan šport, pri katerem utegne priti do civilno pravne in kazenske pravne odgovornosti. Zato se mora smučar ravnati po naslednjih zapovedih:

1. Biti mora obziren do drugih,
2. obvladati mora brzino in obnašanje na progi,
3. obvladati mora krmarjenje,
4. mora se prav izogibati in prehitovati,
5. pravilno mora prečkati progo,
6. ne sme se zaustaviti na progi brez potrebe,
7. navzgor sme hoditi samo po robu proge,
8. upoštevati mora signale,
9. v primeru nesreče mora priskočiti na pomoč,
10. v primeru nesreče, bodisi da ji je priča, bodisi da jo je povzročil, se mora smučar legitimirati.

FITZ ROY sta po vzhodni steni naskočila Francoza Guillot in Kelle. Vreme je v Patagoniji že tako surovo, to pot pa je bilo še slabše, ker nista izbrala pravega časa. Zato sta prišla komaj do polovice stene, ki je skoraj dvakrat višja od Bonattijeve smeri v Druju. Tudi Angleži Boysen, Burke, Crew in Haston, torej najmlajša garda Albiona, iz istih razlogov niso uspeli na Cerro Torre. Več sreče so imeli jamarji 1968 Italijani iz bergamske sekcije v Painu. Curnis in Dotti sta napela 1000 m fiksne vrvi in zabila 150 m in prišla na vrh Boucher de Paine. Z njima so bili v ekspediciji še znani Pietro Nava, Bergamelli in Cattaneo.

HOGGAR je bolj »za krajem« in tako plezalske novice od tam prihajajo z zamudo. L. 1967 so prve vzpone zabeležili Italijani, Španci in Francozi v Garet el Dženu in v južnem Tehoulagu. Tu je 250 m visok steber, označili so ga s št. 3, levo od Terrayeve smeri, skrajno težaven, tako da so morali prvih 100 m najprej opremiti, nato šele so mogli priti do vrha.

Alpinizem se je začel razvijati tudi v Alžiru. V steni Amguid je

Alžirec Dedaqui s štirimi francoskimi plezalcji v dveh dneh preplezal smer, ki so jo označili kot VI+. Amguid je v pogorju Tassili des Ajjer, ki je nekak alžirski Vercors, preplezal več lepih smeri. Stene niso višje od 300 m, se pa raztezajo na kilometre daleč.

MAURICE HERZOG, ki je bil dolga leta de Gaullovis visoki komisar »za mladino in šport«, poslanec za departement Haute Savoie, je bil pri zadnjih volitvah izvoljen za župana v Chamonixu. Njegovo mesto v vladi je prevzel dr. Henri Mazeaud, ki smo ga v tej rubriki v zadnjih desetih letih srečali skoraj v vsaki številki. Mauriceov brat Robert je častni predsednik SAF sekcije Paris—Chamonix. Njegov sin Hubert, reporter Paris — Match, se je 6. marca t. l. smrtno ponesrečil v katastrofi Boeing Air France nad Guadalupo.

JACQUES SANGNIER, vodnik po poklicu, je bil od 15. do 22. marca 1968 sam v severni steni Grandes Jorasses in to v Pointe Croz. 20. marca ga je zajela nevihta, ki se ji je moral umakniti. Iste dni je bil vodnik aspirant Pierre Desailly v Lincaulu, v Mrtvaškem prtju, v Grandes Jorasses. Prišel je do drugega Desmaisonovega bivala. Prav so mu seveda prišle vsekane stopinje naveze Flémattyja in Desmaisona in dva prostora za bival.

V SEVERNI STENI WATZMANNA je tudi münchenska smer, po težavnosti III—IV. 2. marca 1968 je tu čez prišel avstrijski plezalec Franz Rasp. Za naporno smer se je skrbno pripravljaval več let. Med drugim je pozimi šestkrat preplezal severno steno Watzmanna po eni od klasičnih smeri in to štirikrat sam.

CAMILLE BOURNISSSEN, doslej neznani vališki vodnik, je 29. februarja 1968 preplezal severno steno Dent Blanche, drugi zimski vzpon po tej težki steni. Poročajo, da je mladi Camille vzpon izvršil brez vsakega špekakla in brez »sekundantov«, saj o vstopu ni povedal nikomur nič, celo najbližjemu prijatelju ne. Štirinajst dni za Bournissenom so iz francoskih Alp brez posebnega pompa odnesli veliko lavoriko štirje Poljaki in to v severni steni

Aiguille Blanche de Peuterey (4108 m), eno od najtežjih sten v masivu Mt. Blanca. Michalski, Kozłowski, Zawada in Poreba so nekoliko ozeblji, vendar to ni nič v primeri s pomembnostjo uspeha, ki so ga dosegli sinovi vzhodnih nižin v višinah Zapadnih Alp. Prvi zimski vzpon sta naredila l. 1961 Bellefond in Ollier iz Courmayeura.

V SPOMIN TONIJA KINSHOFERJA je letos na delu, kakor smo že na kratko poročali, velika nemška ekspedicija na Nanga Parbat in to po strmem gorskem boku Rupal, ki je menda najvišji na svetu. Pakistanska vlada je zamižala na obe očesi in s tem pokazala neverjetno kurtoazijo do nemške vlade, saj od l. 1965 niti Nepal niti Pakistan zaradi nemirov na severnih mejah ne izdajata dovoljenj za ekspedicije na osemtisočake. Rupalska stena je gotovo eden od največjih plezalskih problemov na svetu. L. 1963 je dr. Herrligkoffer s Tonom Kinshoferjem opazil dve šibki točki, ki naj bi omogočili prehod. Ena naj bi se imenovala po Kinshoferju. Smer drži še čez Wielandov ledenik na Welzenbachovo snežišče in odtod v Merklov žleb. Že po teh imenih vidimo, da gre v resnici za »nemško« goro v daljnem Pakistanu.

Merila v himalaistiki so se seveda tudi močno spremenila. Zdaj se že v Himalaji iščejo »idealne« smeri, direktne in direttissime. Dr. Herrligkoffer je že l. 1961 s poskusom v Diamirskem pobočju v Nanga Parbatu nakazal to usmeritev. Uspeh v Rupalski steni bi pomenil direttissimo v Nanga Parbatu. Dr. Herrligkoffer je bil že l. 1964 v dolini Rupal na zimski ekspediciji. Pri 6000 m je moral obrniti. Pri tem se je marsikaj naučil in bo to najbrž uporabil letos poleti, ko je gora do 4000 m še kopna.

Ekspedicija ima naslednji program:

1. Vzpon na 8125 m visoki Nanga Parbat čez Rupalsko steno.
2. Fiziološke študije, ki so jih naročila farmacevtska podjetja in geološke študije, ki jih je l. 1964 načel N. Scholz.
3. Izdelava 16 mm barvnega filma o vsem programu.

Ekspedicijo vodi poleg dr. Herrligkofferja Wilhelm Scholz, med

ostalimi udeleženci se je proslavil le Karl Golikow iz Stuttgarta v Eigerjevi direttissimi, sicer pa so člani ekspedicije manj znana imena. Sestavljajo tri naveze, ki so vse kvalificirane za vzpon na koto 8025 m. 10 nosačev iz plemena Hunza jim stoji ob strani, sirdar jim je Isa Khan, ki je bil z dr. Herrligkofferjem že petkrat na poteh okoli Nanga Parbata. Pri finansiranju so zašli v težave zaradi sveske zapore. Okoli Capetowna traja vožnja 18 dni dalj, zato je prišlo v poštev letalo, to pa je podražilo ekspedicijo za 120 000 DM. Skoro vso opremo in preskrbo je dala nemška industrija zastoj. Vsak udeleženec je moral prispevati 4000 DM, ostalo so zbrali pri planinskih sekcijah, občinah in s pozdravnimi kartami, ki so jih prodajali po 10 DM.

CAF (Club Alpina Français, ustanovljen l. 1874, ima od l. 1967 nad 50 000 članov. Tretjina od teh jih je starih manj kot 21 let, 5739 je žensk. Najpomembnejše sekcije so Paris—Chamonix (11 823 članov), Isère (4024), Lyon—Saint Gervais (3624), Alpes Maritimes (3309), itd.

ZAPRTA PROGA, smučarska pista, pomeni opozorilo na nevarnost, tako pravijo švicarski pravniki, specialisti za planinsko in smučarsko pravo. To razglašajo zaradi dvakratne obsodbe Willyja Bognerja, tudi pri nas znanega nemškega smučarskega asa. Prvič je Bogner stal pred sodiščem, ker je pri zaprti progi vodil kot odgovorni vodnik smučarsko družbo v svet, ki je bil ogrožen od plazov. Dva člana družbe sta v tem primeru našla belo smrt. Kaznovan ni bil zaradi zaprte proge, pač pa zato, ker ni upošteval opozorila. V drugem primeru ni prišlo do nobene nesreče, vendar je sodnik terjal kazen zaradi malomarnosti, s katero je ogrožal zaupano mu družbo. Čeprav so vsi ostali živi, je sodba obveljala. Znani Ruedi Schatz ne napada sodbe, vendar dvomi, če so taka določila o varnosti povsem smiselna, oziroma če so dovolj premišljena. Premisliti da je treba, ali so praktično izvedljiva v vsem alpskem območju, ali je natančno določeno, kaj je proga, ali je prepoved jasna, ali je presoja o

nevarnosti vselej kompetentna, ali jo kdo preverja ali je taka prepoved v skladu z osebno odgovornostjo človeka, ali je v soglasju z osebno svobodo, ali ne pomeni to človeka zoževati, zoževati mu prostor svobode. Skratka Ruedi Schatz je ob nastajanju prometnih predpisov in gorniškega prava odprl cel niz vprašanj, ki jih je treba zaradi etike razrešiti.

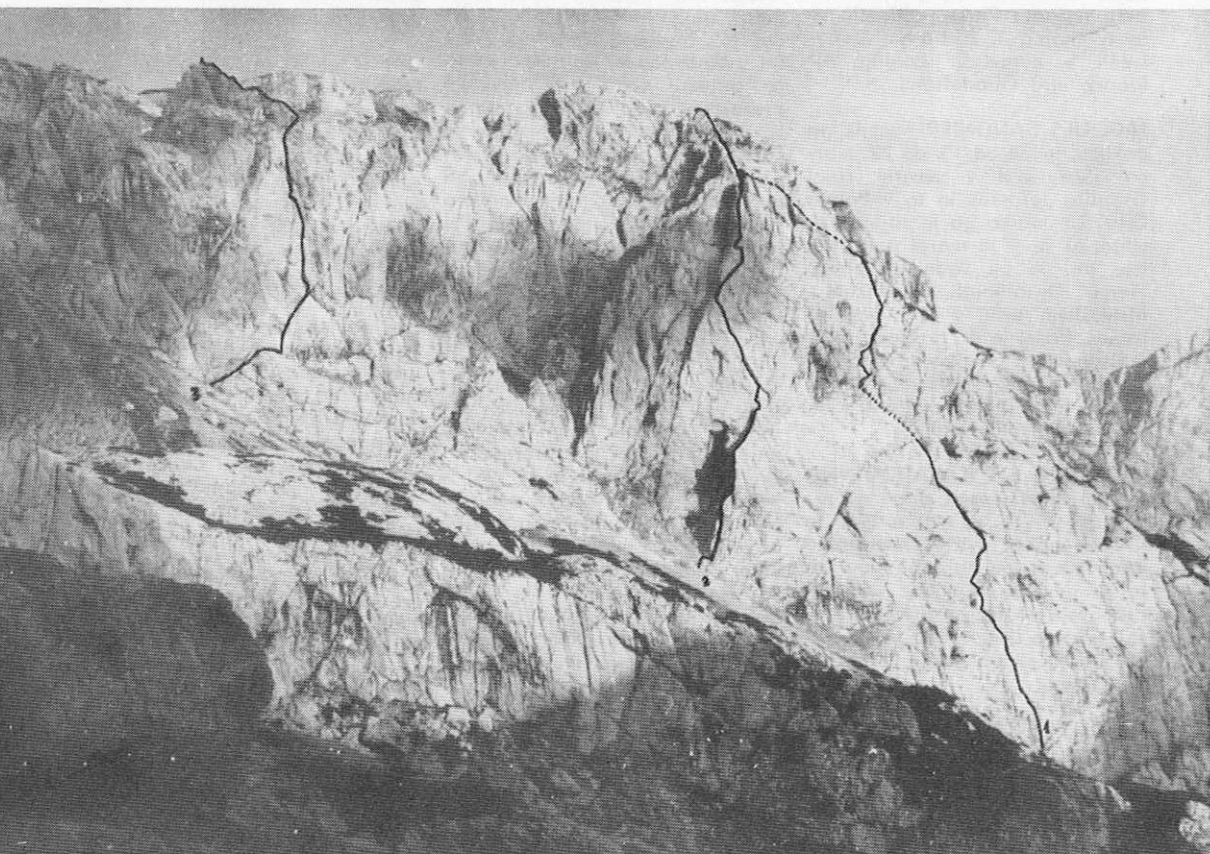
STARANJE VRVI ŠE ENKRAT. Ernst Kosmath, strokovnjak, ki ga je za te stvari pritegnila tudi UIAA, pravi med drugim: L. 1961 je komisija za varovanje pri UIAA določila norme tudi za vrvi. Vrv mora zdržati dva ekstremna padca, ne da bi se na-

trgala, pri prvem padcu pa se vanjo ne sme ujeti več kot 1200 kp. To naj bi veljalo za nove vrvi. Za starejše seveda to ne velja. Staranje zavisi predvsem od tega, kolikšna je bila zmogljivost vrvi pri padcih, ko so bile nove in kolikšna je izguba zmogljivosti v eni časovni enoti. V praksi je to tako: Najboljše vrvi, ki so danes v rabi, dotrajajo v pol leta do 8 let, glede na to, koliko jih rabimo. In seveda, kako. Na »normalnih« turah vrv najbrž ne trpi toliko kot na ekstremnih. Na ekstremnih vsaj dvakrat toliko.

NAHRBTNIKI IZ UMETNEGA VLAKNA so se pojavili na trgu spomladi l. 1968 (Deuter Indu-

striewerk, M 5 Waiblingen). Glavna značilnost takega nahrbtnika je majhna teža. »Nyltest« pravi dalje, da je trpežnost vsaj dvakrat večja in da so nepropustni, ker so impregnirani s snovjo, ki se ne obrabi. Lahko jih peremo na obeh straneh z vsemi pralnimi sredstvi in z benzinom.

KILIMANDŽARO, tura za konec tedna. V Švici, na priliko, naletimo na oglas, ki vabi alpiniste na jesenski izlet na Kibo, gor grede iz Maranguja, nazaj grede na kenjsko stran. Carterski izlet — polet organizira potovalna agencija Kuoni, ki nudi tudi avtobus po Ugandi in Serefeti posebej za fotiste.

SZ STENA VEŽICE

Smer: SZ raz Vežice.
Plezala: Vido Grilc, Bojan Pollak.
Datum: 24. 9. 1967.
Čas plezanja: 4 ure.
Ocena: IV+ (mesto VI, mesto V+, mesto V, dve mesti V-).

Višina: ca. 300 m.

Dostop: S Korošice čez Petkove njive v grapo pod izrazito, veliko votlino (1/2 ure).

Opis: Vstop z bele nagnjene plošče malo višje od vzhodja raze. Desno preko plošče v navpično, krušljivo zajedno.

Po njej do poličke, prestop v levo in po zajedi navzgor, preko gladke stopnje (k) na večjo polico pod gladko steno. Vstop v steno v smeri razčlemb, preko previsa (V-) na majhno polico, nato levo navzgor preko manjšega previsa v levi kot gladke plošče. Po njej

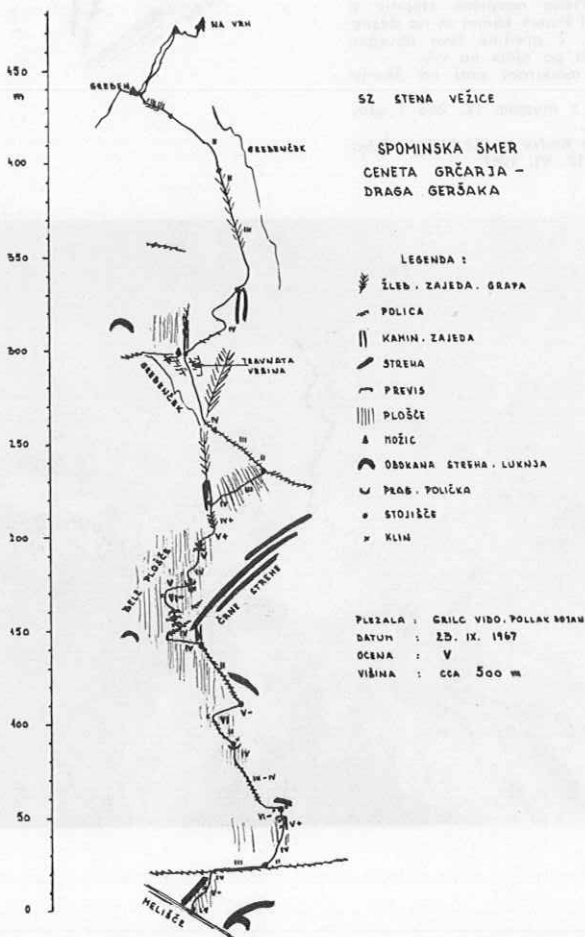
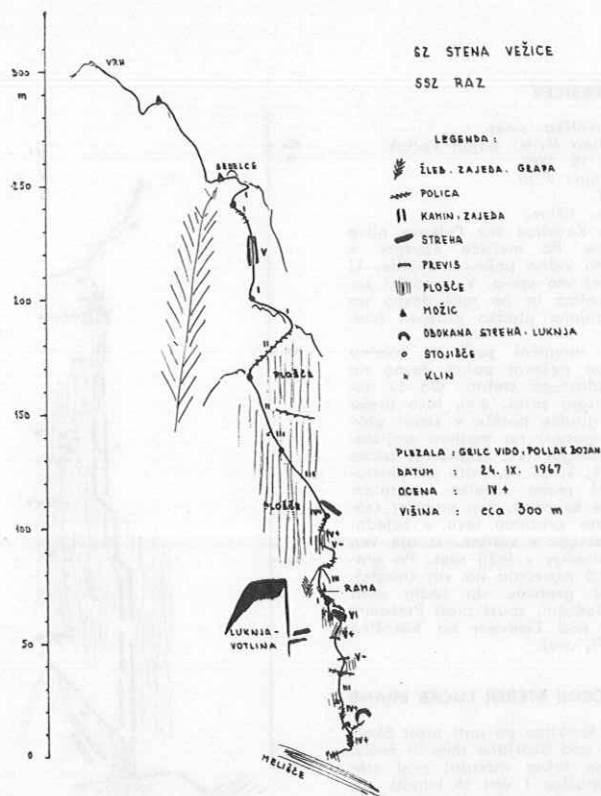
navzgor (V+) do strehe, nato levo navzgor preko gladke navpične plošče (VI, k) na vrh rame. Po njej do prislonjenega stolpca in na njegov vrh, nato desno 4 m po polički. Od tu levo navzgor v ploščo in po neizraziti polički (V-) do poč, nato navzgor na polico in v kot pod črno streho. Levo navzgor preko plošče (zagozda) na raz, nato po neizrazitem žlebu na ramo. Po razbiti polici desno navzgor na greben do vznožja zajedastega kamina. Skozi njega (V) na polico in po njej levo. Nato na vrh grebena. Navzdol na sedelce (velike skalne klade, možic). Desno preko skalne stopnje, skrotja in trave na vrh grebena (možic). Sestop: Preko rušja in trave še pribl. 100 m do glavnega vrha, nato po grebenu do sedla med Vršiči in Dedcem, spust proti Petkovim njivam in pod Dedcem na Korošico (pribl. 1 ura).

SZ STENA VEŽICE

Smer: Spomenska smer Ceneta Grčarja-Draga Geršaka.
Plezala: Vido Grilc, Bojan Pollak.
Datum: 23. 9. 1967.
Čas plezanja: 10,5 ure.
Ocena: V (mesto VI, dve mesti VI-, dve mesti V+).
Višina: ca. 500 m.

Dostop: S Korošice čez Petkove njive na Šraj pesek, pribl. 100 m niže od votline pod skalnim pragom (3/4 ure). Opis: Vstop kakih 10 do 15 m levo od črne votline - previsa pod levo streho. Preko plošče pod streho desno navzgor (k) na travnato polico, ki se vleče preko cele stene. Po njej desno pribl. 15 m (st.), nato desno navzgor po razčlembah do neizrazite, v zgornjem delu malo previsne zajede (2 Uk) na travnato stopničko in nato še 1 m navzgor (st.). Prečnica v levo 4 m (VI-, Uk, k) na travnato polico. Po njej preko travnatih stopenj levo navzgor in preko navpične stopnje na prag (st.). Od tu po polici levo navzgor do luske. Preko nje (VI, k) in nato prečnica 3 m desno, zatem desno navzgor do police pod previsom (st.). Po polici levo navzgor do črnih streh (st.). Tu prečnica pod skalnim blokom levo v gladke plošče z dobrimi oprimki pribl. 15 m, nato po polici pribl. 8 m desno navzgor, preko previsa levo na mehko travnato polico (st.). Od tu s sredine police preko previsa, levo v gladke plošče v smeri razčlemb pribl. 4 m (VI-), nato preko plošče (k) naravnost navzgor na neizrazito polico. Po njej desno do praga (st.). Od tu 3 m po levi neizraziti zajedi navzgor, nato prečnica do desne zajede in po njej preko previsa na prag. 1,5 m navzgor, nato desno preko gladkih plošč v žleb. Po njem do kamina (st.). Desno preko stopnje na gladke plošče s slabimi oprimki in preko njih na polico (st.). Po njej levo navzgor mimo macesna, malce neroden prestop v žleb in nato po grebenčku ali melišču na travnato vesino pod gladko, temno steno. Iz desnega kota (možic) po razčlembah desno navzgor, prestop na levo vedečo polico in s te po pribl. 10 m prestop na polico, k vodi do zagozdenega balvana (st.). Desno z njega v neizrazit žleb. Po njem 1,5 raztežaja, nato po grapi, ki drži levo navzgor na greben in zatem desno preko skrotja, trave na vrh grebena (možic).

Sestop: Preko rušja in trave še pribl. 100 m do glavnega vrha, nato po grebenu do sedla med Vršiči in Dedcem, spust proti Petkovim njivam in pod Dedcem na Korošico (pribl. 1 ura).

Z STENA VRŠICEV

Smer: Kamniška smer.

Plezala: Vido Grilc, Bojan Pollak.

Datum: 1. 10. 1967.

Čas plezanja: 7 ur.

Ocena: VI.

Višina: ca. 130 m.

Dostop: S Korošice čez Petkove njive na sedelce. Po melišču navzgor v smeri dobro vidne poševne zajede, ki se vleče čez vso steno. V vpadnici zajede na polico in po njej desno na veliko nagnjeno gladko ploščad (možic).

Opis: Po navpični počli — kaminu navzgor, po poševni polici desno na vrh piramidastega stebra. Od tu navpično navzgor pribl. 4 m, levo preko previsa v gladke plošče v smeri pokline (k, zagozde) na majhno stojišče. Po počli navzgor (kk, zagozde), preko previsa (Uk, k, VI +), nato po neizržiti poklini preko previsa v lopico. Levo iz nje še pribl. 5 m navzgor (zagozde), nato prečna levo v zajedo. Po njej navzgor v votlino. Iz nje ven in preko stopnje v lažji svet. Po grebenu še 2,5 raztežaja na vrh (možic). Sestop: Po grebenu do sedla med Vršiči in Dedcem, spust proti Petkovim njivam in pod Dedcem na Korošico (približno $\frac{3}{4}$ ure).

JUGOVZHODNI STEBER LUČKE BRANE

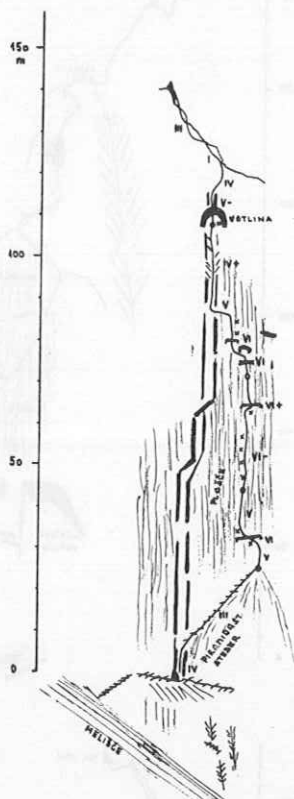
Dostop: S Korošice po poti proti Škarjam. Malo pod Škarjami levo in preko vodoravnega hrbta navzdol pod stebrom (s Korošice 1 ura 15 minut).

Opis: Vstop nekaj metrov levo od kota in čez položne plati rahlo levo pod strmi del. Preko navpične stopnje v graben. Skozi kratak kamin in na desno stran stebra. Z gredine levo navzgor na greben in po njem na vrh.

Sestop: Po markirani poti na Škarje (20 minut).

Ocena: I–II z mestom IV, čas 1 ura, višina 200 m.

Plezala: Jože Kodre in Elč Kuštrin (oba AO Celje) 18. VI. 1967.

Z STENA VRŠICEV

KAMNIŠKA SMER

LEGENDA:

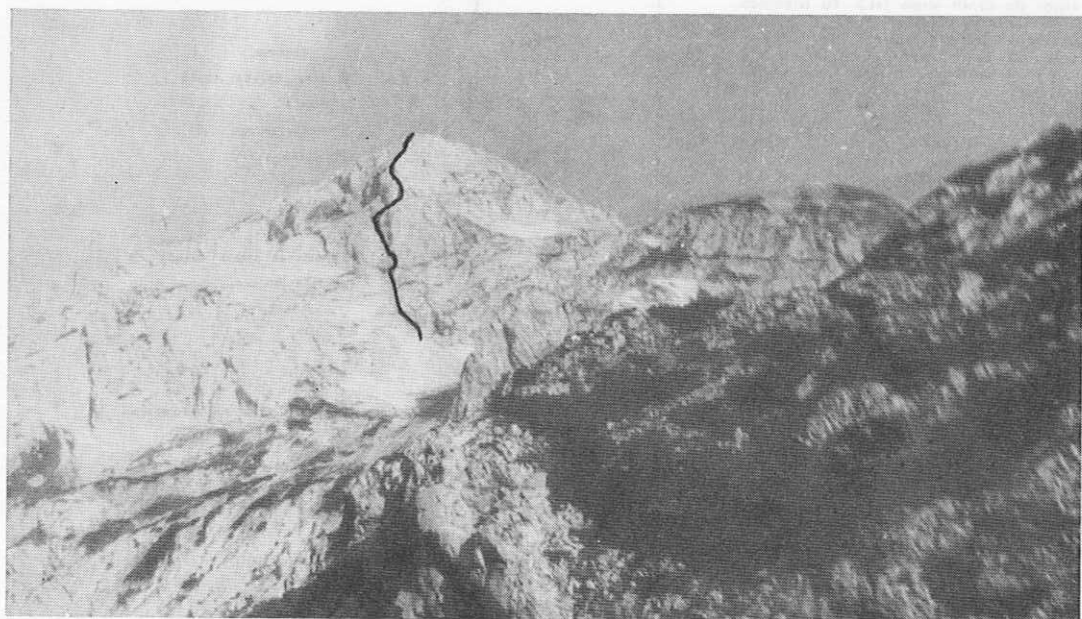
- ŽLEB, ZAJEDA
- POLICA
- KAMIN, ZAJEDA
- STREHA
- PREVIS
- PLOŠČE
- ODKANA STREHA, LUKNJA
- MOŽIC
- DOBRO STOJIŠČE
- SLABO STOJIŠČE
- KLIN

PLEZALA: GRILC VIDO, POLLAK BOJAN

DATUM: 1. X. 1967

OCENA: VI

VIŠINA: cca 130 m

ŽELEZARNA JESENICE

proizvaja

JEKLA:

konstrukcijska
konstrukcijska s povečano trdnostjo
za globoki vlek
za elektroindustrijo
za ladjedelništvo
za kotlogradnjo
za cementacijo in poboljšanje
nerjaveča in ognjevzdržna
vzmetna
za avtomate
orodna

TOPLA PREDELAVA:

debela, srednja, tanka, pocinkana, trafo in dinamo pločevina,
toplo valjani profili

HLADNA PREDELAVA:

hladno valjani trakovi, hladno oblikovani profili, vlečena žica,
vlečeno, luščeno in brušeno jeklo, žičniki, bodeča žica

DODAJNI MATERIAL ZA TALILNO VARJENJE:

elektrode za varjenje, žica za plamensko in avtomatsko varjenje,
žica za metalizacijo in prašek za avtomatsko varjenje

ZAVAROVALNICA SAVA

Centrala: LJUBLJANA, Miklošičeva 19/I

z d r u ž u j e

15 poslovnih enot in 2 ekspoziture na področju SR Slovenije in SR Hrvatske.
Zastopniki v vseh večjih krajih!

P L A N I N C E M

zlasti priporoča razne kombinacije nezgodnega zavarovanja!

N u d i

vse vrste zavarovanj oseb in premoženja.

Z a v a r u j e

športne in druge prireditve na prostem proti atmosferskim padavinam!

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA
EMBALAŽA – AVTOOPREMA
LJUBLJANA

PROIZVAJA:

Raznovrstno pločevinasto embalažo za prehrambno, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine.

Artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, razpršilce itd.

Dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, zgoščevalke in zvonce.

Elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje.

Litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice.